Herrar

av Ludvig Nordström

Förord till den elektroniska utgåvan

(Denna elektroniska utgåva är under framställning. Normalt publicerar Projekt Runeberg inte ofärdigt råmaterial av det här slaget, men i slutet av 1995 var det viktigt för oss att bevisa att vi före nyår gjort väsentliga förberedelser för publicering av verk med författare som dog 1926 - 1944. Verket blir åter helt fritt att användas år 2013.)

Förlaga: Herrar, utgiven 1910 på Albert Bonniers förlag.

Förord

Min gode läsare!

Det skulle vara mig kärt, om du ville följa en liten fingervisning, som jag med nedanstående rader tillåter mig.

Läs denna boks historier i noggrann ordningsföljd, ty däraf beror mycket, och då blir kanske det förträffliga resultatet, att när du lägger boken slutläst ifrån dig, ha historierna sammansmält i en högre enhet och blifvit historia.

Författaren

Den förste

Till min vän, konsul *John Ekman*, Wäija.

I

Vi äro nu så långt tillbaka i tiden som vid början af förra århundradet.

Äfven då lyste fullmånen understundom, och så var fallet just denna natt, en vanlig hvardagsnatt i veckan mellan jul och nyår. Den lyste öfver Öbacka stad och skeppsvarf, öfver de stora tillfrusna fjärdarna, där vägarnas stickningar stucko upp som grantoppar i ett öfversnöadt landskap; den lyste öfver fjällen och skogarna i denna dystra ödemark; öfver de spridda små byarna och öfver de ensamma kyrkorna; den lyste slutligen öfver Åbords gamla gård, där bonden Hans-Erik Lomark bodde.

Klockan var tre på morgonen, och det small i knutarna, ty kölden var stark, det dånade i isen nere på älfven, men luften var blank och brännande som en isvägg, mot hvilken man lägger handen.

Ja, så var det den morgonen som så många andra! Både förr och senare.

Just vid denna tid vaknade Hans-Erik Lomark i sin fäll, stirrade sig omkring i det upplysta köket, skakade sen i sin hustru och sade:

Är du tokig, käring, som sof så länge?

Du vet... att... att... om du... stjälp mjölkstäfvan, stinta... mumlade hustrun.

Är du där i föngset för jämnan! sade Lomark, och så lutade han sig mot hustruns öra och upphäfde ett kort hundskall.

Gud i himmelen! skrek hon och flög upp ur fällen, med armarna utsträckta.

Vardt du till dig? frågade Lomark och hasade sig ur fällen. Han var klädd i ett par långa byxor af fårskinn med ullen inåt, och där bodde lopporna. På fötterna hade han ett slags laddor och på hufvut en ullmössa. Han såg alltså knappt ut som en människa, när han nu tassade omkring i det månljusa köket, han såg ut som någonting, ur hvilket det möjligen skulle kunna bli en människa i ett eller annat led, längre fram.

Sitt int hjärt-stackarn och darra under tungspenen! Så rädd vardt jag! sade hustrun, och nu kröp hon ur sängen och var sannerligen inte mindre besynnerlig hon heller.

H-hm! svarade Lomark. Månan, han lyse, han!

Och som han nu var klädd, tände han en lykta, tog den med sig och gick ut i månskenet.

På bron låg något, som tycktes vara en renhud. Lomark sparkade i den, och då lät det.

Opp med dig! sade Lomark. Om du inte ha frusit ihjäl.

En hväsande, trätorr röst svarade:

Frys lappman, tror du?

Och därmed reste sig den gamle lappen Sjul från bron och gnuggade sig i ögonen.

Hör du, Stor-Lomark! sade han. Jag har eld i halsen, ge mig att dricka!

Ta lyktan! svarade Lomark. Och gå i stallet och mocka hästskiten, så får du brännvin, när lasset far!

Sjul tog lyktan och hjulade ut på gården bort mot den gråa ladugårdsbyggnaden, och hans glaspärlor och silfverstycken pinglade om hals och midja, stegen gnisslade i den torra snön, och han rullade i sin djurhud och liknade ett skogens vilda djur, som blifvit tamt i denna bondgård. I självfva gången låg skogens hela hemlighetsfulla lif.

Men Lomark gick öfver till lill-gården, steg in i kammaren, där det snarkade och flåsade, och han slog näfven tre gånger i dörren och ropade: Opp ur fällarna, pojkar, vårn ha kommit vä ene gång!

Då började det gäspa och knarra i fållbänkarna, och en röst, som var gubben Getings, sade:

Står månan i hus?

Gå ut, får du se! svarade Lomark och gick sin väg.

På gården stodo de tre fororna, lastade med vildt och smör och andra varor, som man var van att sälja i hufvudstaden.

Långt borta hördes klockor pingla. Det lät så aflägset, så svagt men ändå så tydligt i månljuset. Det var, som om det skulle ha hörts genom hela världen, borta bland stjärnorna och öfverallt. Men det var bara några bönder från Stensland. De skulle också med foror till hufvudstaden och skulle göra sällskap med Lomarks son Olof och gubben Geting.

Det var för öfrigt Jon Sjölander i Stensland, som var främst ibland dem.

När de nu kommo upp på gården - det var sex foror - stod imman om hästarna, och rimfrosten glittrade. De tre bönderna voro också frostiga och hade benen i väldiga skinnstöflar, men af ansiktena syntes just ingenting mer än skäggen; det var inte heller så noga, ty de hade inga ansikten att tala om.

När Jon Sjölander såg, att isblommorna på köksrutorna glimmade, sade han:

Det rustas fögan i gåln! Tyss jag.

Tyss nog, jag med! svarade ett annat skägg.

Lomark, som hört pinglet på gården, kom nu, och han hälsade.

I tör ha kallt i Stensland! sade han.

Tör fäll vara så pass som på Åbord! svarade Jon Sjölander. Ha I lasset klart?

Tänk fögan det! sade Lomark. Men nu finns det fäll lite att få inom tänderna, om vi går in i köket.

Det var tacksamt! svarade Jon Sjölander och skrapade med foten som en häst.

Kvinnorna hade rågat ett bord i köket med mat. Där fanns skinka och korf och surströmming och renstek samt brännvin och mjölk och rykande ölost.

Jon Sjölander drog af sig hufvan och kramade gumman Lomarks hand.

Tack! sade han.

Tack! svarade hon, och sedan hälsade de andra bönderna på samma sätt.

Men Sjul hade krupit samman vid spisen och stirrade på brännvinskantinen, så att de köttiga ögonen sipprade och runno. När ändtligen brännvinet hälldes i, knäade han fram, en svartstripig dvärg bland dessa ljusa gestalter, och han grep glaset med sina garfvade klor och förde det darrande till munnen, lade hufvut bakåt som ett kistlock och kastade ner supen. Sedan han vindat med ögonen, slängde han åter upp hufvut och sträckte fram glaset. Ögonen runno, och mungiporna säcklade, och han såg ingenting annat än brännvinet.

Ditt sadrans åbäke! sade Lomark och hällde hans glas fullt.

Men hustrun vände sig från elden och sade till Jon Sjölander:

Den här gången får ni våran Olle med.

Har just hört tal om det, svarade Jon Sjölander. Han är så gammal som våran Engla, hon blef född till Mikelsmäss.

Han blef född till Barsmäss, sade gumman Lomark, så det skiljer på fem veckor bara. Tänk, om det rakt blef nånting af mellan barna!

Ho vet, hvad som kan hända! svarade Jon Sjölander på sitt betänksamma sätt. Längre väg ha folk färdats till bröllop än mellan Åbord och Stensland.

Som han sagt dessa ord, stego Olof och Geting in genom dörren; nu hade de spänt för hästarna.

Alla åto och drucko, så att svetten lackade på pannorna.

Nu vet du, att du tar hand om pojken! sade Lomark i den allmänna tystnaden helt plötsligt till gubben Geting.

Geting svarade midt inne i en tjock brödkaka:

Jag tänkte pojken var eran, jag!

Skulle väl det ändå! sade Lomark.

Då tror jag, han kan reda sig själf, både nu och framdeles! sade Geting på sitt trumpna sätt.

Den sjuttonårige Olof hade blifvit röd vid dessa ord, och svetten rann i pärlor nerför pannan och flöt in i ögonen, så att de började svida. Han måste gnugga ögonen, och när hans mor såg detta, sade hon:

Grinar du, Olle?

Hvad tyck ni, jag skulle grina för? svarade han, och nu glödde han som en spishäll.

Det blir på tiden att fara å gåle nu! inföll Lomark, och man reste sig från bordet.

Alla gingo återigen ut i månskenet, och rundt Åbord låg landskapet fullkomligt stilla, det var, som om fororna skulle lämna ett land, där månen, kölden och tystnaden alltid rådde, och fara till trakter, där solen fanns. Men hit kom visst solen aldrig.

Kära, sade gumman Lomark, då fororna satte i gång, kära, far int illa med er nu!

Och så pinglade de nio lassen ner mot älfven, i långsamt skridande fart.

Lomark tittade inte ens efter dem, han gick bort till ladugården och försvann, och långt innan klockornas pinglande förtonat, hade gumman börjat röja af bordet inne i köket.

Men Sjul traskade bredvid Olof, och Olof körde sista lasset i den långa raden. Lappen smickrade ynglingen.

Du, lill-Lomark, sade han, snart är stor-Lomark död, och då äger du om gården och korna och renarna och skogen och fjället och allt, allt! Rik-Lomark på Åbord blir du, det! Huga då, lill-Lomark, huga då, huga då, hvad rik du blir! Hvad stor du blir! Större och rikare än stor-Lomark och än Jon Sjölander och än...

Håll käften nu! sade Olof Lomark säfligt. Du får inget brännvin ändå!

Så klok var Olof Lomark vid sjutton års ålder.

Lappen han teg och traskade bredvid lasset i månskenet.

II

Dimmorna lindades en majmorgon ett par år fram i tiden från Öbacka stad som bomullsvadd från en flock röda rosor, och där låg staden daggig och stilla.

Som alla andra solklara mornar sväfvade måsar högt i luften och skreko af hunger, medan kattorna sutto nere i alla sjöbodar vid stranden och sömnigt plirade ut öfver vattnet; och detta förlänade den lilla fiskarstaden ett tycke af att vara försjunken i en evig sömn.

Klockan var endast fyra på morgonen, men allaredan hördes buller i en sjöbod, och snart stack en båt ut på vattnet, som, till och det med, tycktes öfverdraget af den silfvergrå daggen.

Mannen i båten var den gamle lektor Barchæus, och han rodde långsamt öfver det smala sundet bort till

skeppsvarfvet, ty briggen, som stod där nytjärad och glödde med hela bredsidan mot morgonsolen, var hans, och till ett godt tecken satt en skata på toppen och skrattade gällt.

Lektorn hade ett särskildt litet ärende till briggen, och han hade valt den tidiga timmen för att få vara ostörd. Han drog upp båten, gick fram till briggens massiva roder, tog ett gammalt mynt och en hammare ur fickan, och så satte han in myntet i en fog och dunkade på med hammaren, kilade sen ett stycke trä utanför myntet, och nu var det klart. Det var hans första fartyg, han var en gammal man, och han hade nu fått lust att spika fast detta mynt i rodret - gud vet, hvarifrån lusten hade kommit. Gamla män ha ju sina idéer!

Och denna majdag skulle briggen sjösättas.

Det fanns ingenting, som tog det allmänna intresset i staden i högre grad än en sjösättning; alla människor skulle vara med, eldar skulle brinna på kullarna öfver staden, och skott skulle lossas, och innan natten kom, skulle gubbarna ragla från gård till gård.

När vid middagstiden lektor Barchæus samlats med sina gäster på briggens akterdäck, var därför också sundet fullt af roddbåtar, och i alla sjöbodar myllrade det af folk.

Bland gästerna ombord var en lång mager pojke, och det var den tystlåtne Olof Lomark från Åbord, han var inackorderad i lektorns hus och gick i trivialskolan.

Han uppfylldes af ett högmodigt välbehag, när han såg alla dessa människor och all denna rörelse kring fartyget, och han njöt af att vara ombord bland dem, som just nu voro föremål för hela stadens intresse och afund.

Det var också en syn för hans unga ögon. Det var sannerligen sjungande glädje i luften, allt klingade och spelade, allt sken och glimrade. Kyrkklockorna ringde gladt som en pingstmorgon, flaggor snärtade och smällde, själfva de gamla sjöbodarna tycktes prata och skratta.

Men rundt den lilla staden drogo de alltid lika allvarliga bergen, snabbt och hemlighetsfullt skiftande i färg från järngrått, töcknigt fjärran till rosa och gredelint, och då voro höjderna så nära, som såge han dem genom en kikares förstoringsglas.

Nu slogos kilarna undan, och briggen började glida nermot vattnet. Med ens upphäfdes rop och tjut från sjöbodarna och roddbåtarna, och farten ökade; med en lätt, sväfvande rörelse tog skrofvet vatten under sig, och så sköt det fram, medan svallvågorna ringlade vida omkring.

Hurra! Hurra! ekade stadsbornas rop långt bort mot bergen, och där låg briggen stilla på vattnet.

Hur helt annorlunda det kändes, med vatten under kölen, hur mjukt, hur lätt, hur fritt!

Det gick en ilning genom ynglingens kropp. Om han skulle bli sjöman! Han ville inte bli bonde, därför hade han kommit ner till Öbacka för att läsa, men nu kände han, att han inte heller ville läsa, och det hade han länge känt. Han ville ha något att göra, han ville uträtta något, visa inför människor, hvad han förmått göra. Och han trodde med en bergfast tro, att Gud satt honom i världen för att uträtta något alldeles särskildt - en mycket vacker tro, som inte är så sällsynt, vill det tyckas!

När briggen väl blifvit bogserad ut till ankringsplatsen, for lektor Barchæus i land med sina gäster och gaf en stor middag i sitt hem.

Under tiden gingo stadsborna - som bildade en enda stor utgrenad släkt - ur hus i hus, och efter hvart nytt besök blefvo de allt rödare i ansiktet.

Vinden mojnade, och aftonens kyla kom, och solen smälte bort i ett rödt skimmer, som fjärdar och sund speglade.

Fastän det var ljust, dansade dock en skuggning i luften, och alla föremål förlorade sin vanliga slutenhet.

Den lilla ensamma staden - som då egentligen inte var annat än en samling fiskarstugor kring en hvit stenkyrka - låg under solnedgången omgifven af denna darrande skymning, och människorna raglade omkring, somliga slogos, somliga stödde sig mot husväggarna och kräktes, somliga skreko allt hvad de kunde få ur halsen, och den genomskinliga aftonstjärnan, blek och klar som en glaskula, hängde ensam i rymden och lyste öfver människors dårskaper både i Öbacka och många andra städer.

Men allt, som var förnämt i staden, fanns samladt i lektor Barchæi hus. Det var ett litet hvitt envåningshus på en höjd, omgifvet af gamla fårade lönnar och björkar. På verandan sutto några gubbar kring en arracksbål, och de hade hela den rödglänsande fjärden framför sig, och där låg briggen och speglades i vattnet.

Gamla skeppsbyggmästar Nordhammare, som byggt briggen, sade:

Det kan byggas många fartyg nu, sen engelsmännen har upphäft införseltullen. Då lönar det sig att drifva skeppsfart.

Ja, sade lektor Barchæus, om bönderna förstode, hvad detta innebar, men när bönderna nu engång inte äro annat än bönder, så hoppas man förgäfves.

Olof Lomark, som satt afsides, hörde nyfiket på hvad som sades; ty i allt han hörde sökte han en ledtråd för sin längtan.

Kronan har ju gifvit dem rätt till skog, sade lektorn, på villkor att de drifva masugnsrörelse, men hvad i Herrans namn lönar det med masugnsrörelse i ett land, där ingen malm finns. Då måste ju malmen först fraktas hit, och sen... nej, det är en galen ställning.

Det går ju fartyg härifrån med trä, sade gubben blockmakar Renmansson, vi skeppar ju några tusen tolfter om året.

Lektorn pekade då ut mot fjärdens andra strand.

Se på dessa skogar! sade han. Det står ödeskog i milar efter milar, och till intet lefvande gagn. Där en skogseld går fram, där ids en bonde någon gång bryta mark och så säd, men här finns inte mer odlad bygd än lillfingernageln upptar på min hand. Och ändå, tillade han, ändå skulle bönderna kunna bli herrar i detta land, om de bara toge vara på sitt arf. Det hörs ju redan undran söderifrån, om man inte skulle börja köpa skog häruppe och afverka. Och det säger jag, att den som först inser, hvad som kan göras af skogen, han blir en vacker dag en rik och mäktig man.

Olof Lomark kände en brand öfver hela kroppen vid dessa ord, de visade honom på engång ett verksamhetsfält, och han betraktade de svarta stränderna kring fjärden, bara skog, skog, skog.

Han gick ut från verandan och ner i staden. Skeppsbyggmästarns son Petrus kom i spetsen för en skara pojkar och flickor, de skulle upp och tända eldarna och dansa, men Olof Lomark gömde sig inne på en gård, tills de gått förbi.

Sedan gick han ner i lektorns sjöbod, där det stod en soffa på skullen med fällar i.

Där lade han sig.

Den som först inser, hvad som kan göras af skogen, han blir en vacker dag en rik och mäktig man! ljöd det i hans hufvud.

Det var, som om en stark hand gripit fatt i honom och tvingat honom att se rakt mot framtiden; alltjämt bara framåt.

Alla ungdomar i staden dansade vid det här laget, eldarna brunno, och stjärnorna lyste blekt, men allt hvad Olof Lomark kunde göra, var att falla på knä i skullens skymning och be Gud om kraft att följa den väg, han nu fått sig anvisad.

III

Flera år därefter, en het sommardag gick Olof Lomark och kupade potatis hemma på Åbord, och skogarna stodo alltfortfarande på rot. Hvad han under de gångna åren lärt sig, var inte att glömma utan att minnas. Alltid minnas, att förr eller senare skulle Gud sända något, som satte honom i stånd att förverkliga den engång väckta framtidstanken. Och för hvart år hade han blifvit allt mer förvissad om, att den rätte afverkaren, det skulle Gud bli, hans förvaltare skulle heta Olof Lomark.

För tillfället tänkte han nu hvarken på den rätte afverkaren eller på sig själf eller på skogen; han tänkte bara på årdern, som var skamligt usel. Och ett tu tre, så gick det alldeles som Olof Lomark tänkte sig: där låg den i stycken.

Jaså, sade han, det måste ändå gå på tok till sist!

Han satte in hästen i stallet, och fadern, som slipade liar, sade:

Du får ge dig öfver till Jon Sjölander i Stensland och låna hanses årder!

Olof Lomark, som stod i medvetslösa funderingar, hvilket för öfrigt ofta hände honom, satte sig i gång och tog en stig öfver skogen.

Det var, som sagdt, en het dag, och det fläktade svalt i skogen; han kunde ibland se hafvet skymta mellan granarna, och rätt hvad det led, var han nere vid stranden, där stigen gick i skydd af buskar.

Som han gick där i den fuktiga skuggan, kom han att se ut genom snåren, och då tvärstannade han. Han blef kall öfver hela kroppen, så att han kände, hur kylig och blöt luften var, det var en rå källarluft, i hvilken ingen solstråle stuckit sin glödheta sträng. Men på andra sidan snåret stod solskenet som ett gult glas och på det glaset var hafvet en blå rand. Allt detta föreföll nu Olof Lomark så smått men samtidigt så besynnerligt klart och tydligt.

Men det var något helt annat, som tvingat honom att stanna och rysa.

I det låga vattnet stod nämligen Jon Sjölanders dotter Engla naken och hvit och orörligt stirrande ner i vattnet.

Det gick nu med honom som med hvar och en, hvilken fångas af en anblick. Den nakna kroppen tog plats i hans hufvud, han tänkte ingenting, han kände bara, hur han med hjärnan omslöt denna kropp, som man känner ett föremåls former i sin hand. Och i det att han stirrade på henne, försvann han själf och blef förvandlad till något, som erfor salighet af att omsluta den hvita kroppen.

Gud Fader! stönade han, vände och begaf sig springande in i den mörka skogen. Han satte sig på en granlåge, och han såg alltjämt Engla Sjölander framför sig, som man ser fläckar dansa omkring, då man råkat betrakta solen.

Men så reste han sig, genomträngd af ett kittlande välbehag, och gick långsamt upp till Jon Sjölander och framförde sitt ärende.

Jon Sjölander log.

Du lyse nog stark, sade han, men tänk du bära hem årdern!

Då slog det Olof Lomark, att han kommit till fots.

Vid den tanken var det, som om en länge närd eld slagit upp sin låga inom honom. Om han inte kommit till fots, skulle han ej ha tagit den vägen och alltså ej ha fått se Engla Sjölander, och denne yngling, som aldrig förr sett en naken kropp, fann ett tecken i hvad som händt.

Hade han inte länge väntat ett tecken af den rätte skogsafverkaren! Kunde i hans händelselösa lif någon märkvärdigare händelse tänkas?

Där var Gud med i spelet, och nu skulle alltså något komma att inträffa.

Utan att säga ett ord tog han årdern, slängde den öfver axeln och skyndade i väg - han glömde till och med att säga farväl.

Jon Sjölander kluckade i halsen:

Ja, Åbordsfolket, det är ju ett folk för sig, det!

Det var klart, den kvällen, och Olof Lomark stod på gården och såg, hur stjärnhimlen kom igen i älfvens vatten.

Lugnt och stillsamt tog en tanke plats i hans hufvud, medan han betraktade detta. Han hade aldrig förr kommit att tänka på, att Jon Sjölander brukade såga timmer i sin vattensåg i Stensland och sälja. Men nu hade den rätte skogsafverkaren med ens rört vid honom, så att han kunde begripa tecken!

Följande söndag gick Olof Lomark till Stensland och talade med Jon Sjölander.

Ja! sade denne och tog sig i örsnibben, som han plägade. Ja! Skeppa? Det har jag då aldrig gjort. Hocken skulle hålla fartyg då?

Det kan Sammel Edin i Öbacka göra! svarade Olof Lomark.

Sammel Edin i Öbacka! Ja, det tör nog ska vara en fähund, det, efter hvad folket säj!

Men hur det var, så befraktade Jon Sjölander och Olof Lomark i alla fall en af Sammel Edins briggar; och det var ju godt och väl.

Men nu hände det, att Hans-Erik Lomark naturligtvis fick veta detta.

Jaså, sade han, du skeppar timmer, du!

Det var väl min sak! sade Olof.

Vill Jon Sjölander i Stensland hugga bort skogen och nedgöra landet för oss bönder, sade Hans-Erik, så var det hans sak, och straffet tör han få känna i sinom tid. Men tänk du bli en sådan bof och eländig usling, då går du från detta hus och visar dig aldrig mer för mitt ansikte. Nu vet du det!

Därmed vände gubben ryggen åt honom och gick samma väg, som sonen gått förut, men Den Helige Ande hade ingenting att säga eller visa en gammal gubbe, och därför kom Hans-Erik till Stensland med alldeles samma hårda humör, som han nyss haft på Åbord.

Han träffade Jon på vedkasen.

God dag, sade han, är det här af veden, som du sälj i lag med pojken min?

Jon stirrade på honom.

Hva? sade han.

Jag vill bara säga dig det, fortfor då Hans-Erik, att vill du nedgöra landet för oss bönder, så kan det vara din sak, och straffet får du nog känna i sinom tid. Men vill du göra pojken min till en sådan bof och eländig usling, då skall du, fan i min anda, få med mig att göra. Så nu vet du det!

Jon Sjölander tittade på honom, och Hans-Erik Lomark tittade tillbaka.

Håll käften! sade Jon till slut och började åter hugga ved.

Nu vet du, hvad jag har sagt! sade Hans-Erik.

Dra du vägen fram till helvete! sade Jon.

Det tör väl närmast ska vara här, det! svarade Hans-Erik, hvarpå han vände sig och gick sin väg, lika lugnt och långsamt, som han kommit.

Nu har jag sagt åt Jon Sjölander så pass, att du tör slippa sticka näsan in genom dörrarna i Stensland! sade Hans-Erik vid hemkomsten.

Olof Lomark såg på fadern. När han betraktat honom en stund, log han, ty han upptäckte plötsligt, att Hans-Erik var en gråsprängd gubbe. Och han såg i andanom Jon Sjölander, också en gråsprängd gubbe. Och sist såg han Engla Sjölander, hon log med sina rödaktiga ögon, och mot hennes röda hår sken den nakna kroppen kritande hvit.

I säger det! sade han leende. Men om I nu vill höra, hvad jag säger, så säger jag det, att förrän snön ligger på marken, skall Engla Sjölander bo i denna gård med mig.

Gubben teg länge, innan han svarade.

Jag vill säga dig det, sade han till slut, att jäntan har rödt hår!

Jag har ögon, jag med! svarade Olof.

Faen ska strida, när kvinnfolk ligger bakom! sade gubben och klådde sig i hufvut. Men du har otaladt än med Jon.

Det blir min sak, det! svarade Olof lugnt, ty han kände alltjämt den rätte skogsafverkarens fasta hand på sin axel; och sådana människor äro ju omöjliga att öfvervinna.

Han gick följande söndag till Stensland.

Jaså, sade Jon Sjölander, först kom du och narra mig skeppa timmer, och sen friar du till dotra min. Hvad säj far din om det?

Jag tänk, att jag är myndig karl, då jag är tjuguåtta år fyllda! svarade Olof.

Har du talt med jäntan? frågade Jon.

Det får jag nog tid med! svarade Olof.

Gör det först då! sade Jon. Säg hon ja, får väl jag göra't också! Det är väl ingen annan råd, tänk jag!

Men Hans-Erik sade, när Olof kom hem:

Du vet bara det, att min fot kommer aldrig öfver Jon Sjölanders tröskel.

I kan säga nu på engång allt hvad I vill ha sagdt, så är det sagdt, och sen så blir det inget vidare tal om den saken! sade Olof Lomark.

Här är ingenting att säga mer än det, att för hvad du drar öfver ditt hufvud får du stå själf! sade då gubben.

Är det också sagdt, att I icke far till Stensland till bröllops? frågade Olof.

Det är sagdt! svarade gubben.

Då vet vi på hvart håll, hvad som är sagdt, och efter det få vi handla, sade Olof, och nu talades icke mer om detta.

Enligt den urgamla sed, som bjuder allmogens söner och döttrar att afhandla sina angelägenheter under nattens mörker, då de ligga bredvid hvarandra som syskon, gick nu Olof Lomark nästa lördagskväll till Engla Sjölanders kammarfönster och knackade. Hon gläntade på dörren.

Hocken är det? hviskade hon.

Det är Olof Lomark från Åbord! svarade han.

När han låg i sängen bredvid henne, darrade han, så att hon sade:

Frys du, karl?

Det är kallt ute, jag tror, vi få järnnättren tidigt i år! svarade han och hackade tänder.

Han reste sig sedan och sade:

Nej, jag står int ut med att ligga, jag får sitta här. Men svara mig nu på en sak: vill du gifta dig med mig?

Hon teg.

Vill du? sade han.

Menar du det? frågade hon. Eller säg du så för att bedra mig?

Vid denna fråga kände Olof Lomark något besynnerligt inom sig, som om han ville gråta och gömma hufvut vid hennes bröst, men han svarade med samma lugna stämma i mörkret:

Jag kan int bedra en karl, långt mindre dig då, som är kvinnfolk! Och jag vill säga dig det, att jag har allaredan talat med far din.

Hvad sa han då?

Han sa, att jag skulle tala med dig.

Då teg hon återigen, men slutligen hörde Olof Lomark hennes röst, svag och aflägsen.

Jag har tänkt på dig, sen jag var liten! sade hon.

Då föll samma svindel som i skogen öfver Olof Lomark, han slog båda händerna för ansiktet, och genom ögonen

störtade tårarna i en ström.

Gud Fader! kved han och föll på knä vid sängen, grep om hennes ansikte med båda händer och slukade hennes mun, hon lade armarna kring hans nacke, och båda snyftade, kysstes och gräto; och först när morgonstjärnan stod i spetsen för himlens glittrande här, färdig att leda den bort öfver bergen, irrade en blek karl genom skogen, gråtande ännu, af lycka - och det var Guds skogsförvaltare på Åbord.

Så stod bröllopet en stormig höstdag med svallande sjöar, och i det svartaste regn kom brudparet åkande till Åbord.

Huset skilde sig ej från mörkret, man såg endast, hur en spiseleld flammade i ett fönster.

Du kan hjälpa mig att sätta in hästen, sade Olof Lomark, så få vi gå in i lag!

När de stego in i köket, låg Hans-Erik på rygg i fållbänken, medan gumman rostade kaffe i spisen, och gubben Geting satt i spishörnet och sög på sin korta pipa. Det var en besk rök i rummet.

God afton för oss båda! sade Olof Lomark.

God afton! mumlade de innevarande, utan att någon såg upp.

Olof och hans hustru satte sig vid elden.

I har inget kaffe? frågade han.

Alltid kan en koka en panna! svarade gumman, och efter en liten stund satte hon på kaffepannan.

Sjön tör bryta på Stenslandet, sade ändtligen Geting. En kan nära nog höra dånet ända hit.

Det gör så! svarade Olof frånvarande.

Då sade gubben borta i fållbänken:

Det är väl till att vara nöjd nu!

Jag kan tycka det! svarade Olof.

Det fattas bara lite plank och bräder att frakta, förstås! återtog gubben.

Så blef det tyst, men slutligen sade Olof:

Nu vill jag säga er det, att I få välja på två saker. Antingen skall jag öppna handelsbod i lill-stugan, eller så flyttar jag till Stensland, och I ser mig aldrig mer! I få säga nu, hvad I vill.

Var det för den delen du kom hit i kväll! frågade gubben.

Det var så, svarade Olof.

Gör hocket fan du vill, sade då gubben och spottade argt, nu kan det vara nog med strida, men är du ändtligen gift, så tör du fastna på backen, hvad än du tar dig till!

Då hugg jag upp västra väggen i morgon dag, sade Olof. Och minns, att innan ni lägger hop ögonen, skall jag ändock ha er välsignelse, och kanske fleras till!

Sålunda var striden mellan far och son afslutad; den makt, som sonen representerade, hade segrat öfver den, som fadern representerade, och i samma ögonblick inträdde Olof Lomark i sin mandom, men Hans-Erik Lomark

vräkte sig uttröttad tillbaka i fållbänken och blef med ens en gubbe.

Engla satt stum och tittade in i elden utan att begripa, att hon varit medlet i okända makters hand - och hennes tårar runno stilla.

IV

Åren gingo, och Olof Lomark fraktade så mycket trävaror, att han till sist beslöt sig för att bygga fartyg själf.

Denna soliga söndagsmorgon skulle han inviga sitt första fartyg, och han hade bjudit till sig skeppsredaren Sammel Edin med fru från Öbacka.

De kommo med "Älfkungen", som var en tung hjulångare, den första på älfven, och den pustade ut rök och rörde upp vatten men kunde omöjligt ta sig in till kajen, och Sammel Edin sprang omkring på fördäcket och svor och viftade med käppen, och i styrhytten satt skepparen och grät, men tyvärr hade han inga ben, ty dem hade han engång förlorat söderut.

Slutligen paddlade sig "Älfkungen" in till bryggan ändå, och Sammel Edin med hustru steg i land.

Det var en gassande söndagsmorgon i början af juni, och hur det är, men en solig söndagsmorgon tycks alltid hetare än en solig hvardagsmorgon, kanske därför att man är klädd i svart.

Sammel Edin svettades och skrek till den benlöse skepparen:

Skär vingarna af båten sin, herre, han går, min själ, lika bra som herrn på det viset, och så blir herrn inte nödd att lura folk på mynt!

Det var inte roligt för skepparen att höra dessa ord, men hvad var att göra - Sammel Edin var i alla fall aktieägare i båten och stor befraktare.

Nu gick han några steg, men så vände han sig och skrek:

Häng segel på skorstenen och sätt sig på sin förbannade svans akterut och pusta, så får herrn bättre fart!

Därefter gick han ännu några steg, men så stannade han igen och ropade:

Eller sätt sig under däck och vefva på de där förbannade slipstenarna, så får herrn kanske skrofvet att röra på sig!

Men då sade fru Edin:

Om du ropar en gång till, söta Edin, så måste jag skämmas för människorna!

Hvilka människor! svarade Sammel Edin. Jag ser, förbanne mig, inga människor. Buskar och trän ser jag och plankupplag; satans karl, Lomark har blifvit på sista åren, titta på huset, anfäkta, med granhäck och flaggstång, bondhyfvel som han är, han begriper ett och annat, den där! Hvad var det du sa? Skämmas! Hvad menar du? Du är tokig, du! Du är inte klok, du! Skämmas för Sammel Edin i Öbacka? Inte är du klok, inte! Fruntimmer! Gå på andra sidan vägen, nå, är det nånting med det där huset? Hur många rum är det i mitt hus i stan? Nå, hva, fjorton rum! Skäms du då! Fruntimmer! Jag vill, förbanna mig, inte lefva med dig. Gå bort, jag vill inte se på dig. Eller har Lomark sju fartyg som jag? Där ligger hans första, som vi ska inviga! Hvad skäms du för då! Usch då, fy fan, att skämmas för en karl som jag! Gå bort, hu då, jag vill inte se på dig!

Men fru Edin svarade med det lugn, som noggrann kännedom om en människas karaktär medför:

Sköt dig, söta Edin, det är högfärdigt folk här i huset!

Tvi, bondhögfärden! Han var lagom högfärdig för tio år sen, då han lånade pengar af mig. Hvad skulle karln vara, om jag inte lånat honom pengar? Är han fin? Hva? Men den, som är fin, det är Sammel Edin i Öbacka. Han är fin, han, han är finfin, han är fin på alla områden, ja, han lyser som en sol. Han är så fin, att det rent af är en ära att vara i hans närhet!

Visa det då, söta Edin! sade frun.

Sammel Edin stannade, tittade på henne, och därefter stötte han käppen i backen och fortsatte.

Han är fin! mumlade han. Han är finfin, han är fin på alla områden...

Sålunda gjorde herrskapet Edin sin entré på Åbord.

När de kommit upp på gårdsplanen, stannade Edin och pustade.

Bondhyflar och kanaljer! Fanns det pengar, förrän vi började göra affärer? Hvem fanken har byggt huset? Ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta fönster! Åtta fönster i rad, det är för mycket för en bonde! Huset är värdt tio tusen riksdaler. Ett, två, tre, fyra, fem, ett halft dussin uthus! Ett halft dussin, det ryms ett dussin kor i det där fähuset och ett par tre hästar! Karln är förmögen, besitta mig, bondhyfvel och högfärdig. Han skulle gå bakom plogen. Hyfveln!

Just nu kom Olof Lomark ut på bron, och han hade under årens lopp blifvit en bredaxlad, ståtlig man med ett magert ansikte, rasens krökta näsa och blåhvita ögon; och dragen voro stränga och orörliga.

Välkomna till mitt hus, mitt herrskap! sade han och stod rak i sin svarta långrock. Han bar en blommig väst och på hufvut ett sådant stycke skorstensrör, som var den tidens höga hatt.

Mjukaste tjänare! svarade Sammel Edin och skyldrade med käppen. Fanken besitta och regera, hvad bror har för en gård! Hur många kor i fähuset?

Tio! svarade Olof Lomark.

Och hästar på stall?

Fyra! svarade Olof Lomark.

Morjens, min bror! Släpp in oss nu, och låt oss få se på möblemanget.

Inne mottogos gästerna af fru Engla Lomark, i hvars rödaktiga ögon alltjämt glittrade hastigt försvinnande mångfärgade sken.

Fru Edin, som var klädd i siden, fröjdade sig så högt åt värdinnans enkla ylleklänning, att hon hjärtligt kramade den framräckta handen och sade:

Sötaste fru Lomark, hvad ni har många hästar och kor! Hvad ni har för ett vackert hus! Hvad ni måtte vara rika!

Då sade Olof Lomark med sin djupa röst:

Det är sagdt: rikedom och fattigdom gif mig icke, men låt mig min afskilda del af spis få! Bordet är dukadt, vi måste skynda med frukosten för att inte komma sent till högmässan.

Sammel Edin hade redan undersökt rummet. Tapeterna voro himmelsblå med ett rödaktigt rutmönster, och han vätte på tummen och gnuggade tapeten för att se, om färgen höll sig. Han satte sig i emmorna, undersökte glaset i fönsterrutorna, fingrade på lamporna för att af lukten sluta sig till hvilken sorts olja, som användes, gläntade på

dörrarna till stora ekskåpet, hvarvid han mumlade: besitta! för sig själf; och så hörde han Olof Lomarks ord.

Bror tycks ha en gudelig tunga! sade han snabbt. Det kommer väl bror långt med, när bror köper skogar af bönderna.

Affär är affär, och Gud är Gud! svarade Olof Lomark bistert.

Bror skulle, fan i min anda, blifvit präst.

Det var också min mening en gång! sade Olof Lomark.

Det är beklagligt, att Edin skall svära så förskräckligt, sade fru Edin. Han svär till och med på söndagarna.

Tvy fan! spottade Sammel Edin. Men så gör han också affärer. Hur var det, min bror? Var det tal om högmässan? Går bror i kyrkan hvar söndag?

Naturligtvis! svarade Olof Lomark.

Är bror kommunalordförande då?

Det är jag, sade Olof Lomark.

Då är det rätt, bror! Då skall bror gå i kyrkan, så fort det börjar klämta i tornet. Håll religion i bönderna, det gör godt i kroppen. Det är fint, det är finfint! Sen gör vi affärer och tjänar pengar. Jaha! Bror är en finfin kompanjon! Fin som guld! Ärlig och rättskaffens! Gudlig och allvarlig! Klar som en regndroppe, och säker som ett berg! Men, tvy fan! Skall jag också gå i högmässan? Hvad skall jag göra där?

Bror kan aldrig fara illa af att höra Guds ord, sade Olof Lomark.

Ånej, det kan ju hända! Jag kan alltid fundera ut något sattyg, medan prästen gormar med sitt!

Gubben Hans-Erik Lomark och hans hustru kommo från lill-stugan, då Olof Lomark med hustru och son samt gäster steg ut på bron.

Hvad är det där för gammal gubbrackare? sade Sammel Edin.

Det är min far! svarade Olof Lomark.

Besitta, en sån karl bror är. Har bror far till och med?

Har icke bror också far? frågade Olof Lomark.

I hälsingland! sade Sammel Edin. Hvad skall man med far, då man är vuxen människa! Tvy fan, med respekt för bror och hela släkten, om jag händelsevis skulle ha sagt ett ord i alla hast!

Nu bar det alltså af till högmässan; efteråt skulle man äta middag ombord i fartyget, hos kapten Nordhammare.

Knappt var Sammel Edin på däcket, förrän han spottade och skrek:

En sup! För fan, en sup! En lång sup, en lång sup! Annars kvamnar jag!

Och när han stod där i solskenet med den gnistrande supen i hand och lyfte den högt och plirade mot den, sade han:

Förhärdade bondhyflar! Två timmar skall en bondpräst hålla alla helvetets lågor för ansiktet på en. Tror karln, att man är blind? Tror han, att man inte vet, hur det ser ut på det där stället? Har man inte uppfostran? Skål, nu super

jag!

Därmed söp han, och när han satte från sig glaset, sade han:

Blir inte jag full i dag, efter en sån predikan, då är jag ingen hederlig karl!

Men Olof Lomark stod på halfdäcket, ståtlig och allvarlig, och han betraktade sin hvita gård, så fullkomligt förändrad, sedan han vidgat ut fönstren, brädslagit och målat huset, lagt asfaltspapp på taket, rest en flaggstång vid hörnet och planterat träd och buskar rundt det hela.

Jag må undra, om kungen skulle skämmas att ha en sådan gård! sade han.

En sådan kung hade ingen hut i kroppen, svarade kapten Nordhammare. Men det måste väl en kung ha.

Ett är säkert, sade Olof Lomark, inte finns det maken på åtskilliga mils håll! Man tör kunna se, att här byggs fartyg, där ligger slip och bädd, så det skiner om det, och tror du, Nordhammare, att en fattig bonde har stranden full af timmer och plank?

Det skulle väl vara ovanligt! Tänker jag! svarade kapten Nordhammare.

Det var inte för tidigt, att jag blef egen redare; Sammel Edin får tjäna på andra hädanefter, på mig kan han ha tjänat nog med alla saltlaster, han har fraktat åt mig.

Jag tänker det! sade kapten Nordhammare. Men så är han trind också och bred i truten!

Han har mun full om bönderna, men jag skulle just vilja si'n, om han inte hade bönderna. På Öbacka-borna ensamma tör han inte tjäna sin million, som det sägs, att han har. Men får mågen hans, Dellwik, ta hand om affärerna, så få vi väl se, hvart pengarna tar vägen. Vara skarpskytt och anföra danser, det är bra i världens ögon det, Nordhammare, men man tör föga gagna landet med dylikt. Men det är en sydlänning, och jag är rädd för allt, som kommer den vägen, man vet aldrig, hvarifrån det kommer.

Hvafan kommer ifrån? ropade Sammel Edin och återvände till halfdäcket, han hade varit förut.

Jo, jag säger, sade Olof Lomark, att nu börjar det komma folk söderifrån, och man vet aldrig, hvarifrån de komma.

Jojo! sade Sammel Edin. Och sicket folk! Jag har en måg för mina synders skull, jag! Ha'nt aset kommit söderifrån och har fasoner! Men jag skulle just vilja höra, hvad som skall sägas engång på min mull om den affären! Men si fruntimmer! Tvy fan! När fruntimmer ha fått en sak i tratten. Förresten är karln galant! Var det någon, som sa nånting, hva?

Han är ju finaste karln i stan! sade Olof Lomark. Är det någon nöd då?

Sammel Edin pekade på Lomarks lilla trettonåring, som lekte på kajuttaket med skeppskatten.

Få se om tio år, hvad det blir af den där! sade han. Bror är fallen efter en bonde, men den där har annat att brås på! Jojo, bror! Det kan komma mycket ur den, det tör allt vara andra tider, som kommer nu, och andra saker också! Lita på det, jag har näsa!

Nu kallade den lilla svarta fru Nordhammare sina gäster till bordet nere i kajutan.

Sammel Edin sade strax till kapten Nordhammare:

Du har en schangtil redare, du karl! Aldrig hade du fått så fint i mina skutor.

Visste nog det! svarade kapten Nordhammare skrattande.

Men det stack lite i Sammel Edin, så att han sade:

Jojo! Jojo! Det är annat att ha kungen på Åbord till redare än en vanlig borgare i Öbacka!

Och fru Edin inföll:

Jag tycker allt, Lomark, att han har rätt, då han säger, att Gud är god och barmhärtig!

Han är dessutom rättvis! svarade Olof Lomark.

Ja, bror har blifvit en karl på de sista tio åren. Det sitter här förstås! sade Sammel Edin och pekade på hufvut.

Hvad jag har gjort, har jag gjort, därför att jag redan i min ungdom kallades! sade Olof Lomark. Och därför skall det bli ett verk, som består genom tiderna, så visst som det är gifvet för en syndig människa att höra Den Högstes röst i sitt hjärta!

Sammel Edin klådde sig i nacken och sade:

Ja si, då vete allt fan, hur det går med mitt verk. Aldrig ett ord har jag hört, men så springer jag inte i kyrkan heller. För si, det gör Sammel Edin, fan i min anda, ej! Göra affärer med människor, det kan jag, men lura änglar och djäflar, det får bror vara utan konkurrent om!

Tror Lomark, att Gud har fört honom till framgången? frågade fru Edin.

Den Högste har velat ge ett exempel för de andra bönderna i mig! svarade Olof Lomark. Och därför har det gått mig väl i händer och skall allt framgent gå mig väl i händer.

Bror profeterar! sade Sammel Edin.

Jag vet, hvad jag vet, och jag har aldrig trängt gömma mina tankar för någon! svarade Olof Lomark allvarligt.

Ja! sade Sammel Edin. Det måtte vara religiöst här uppefter älfven. Men nu ger jag både religion och affärer jämnt fan, nu äter jag.

Sade och grep sig an med ett hönsben, så att det sprakade både i benet och i hans käkar.

Kapten Nordhammare begagnade sig af tillfället att hälsa gästerna välkomna ombord.

Jag är ingen dålig karl i dag, sade han, då jag har de två rikaste redarna i trakten ombord.

Vid dessa ord sken och harklade Sammel Edin och blinkade med sina små glada grisögon, men Olof Lomark bet ihop munnen och satt med knif och gaffel stödda mot bordet.

Det är ett högtidligt ögonblick för mig, jag, som har varit med på sjön, sen jag var femton år, och har sett alla världens länder; för när jag kom hem hit från min första långresa, så var det som att komma till pura ödemarken, bara vatten och skog, men inga frakter, inget lif. Men nu ligger timmer och flyter, och sågarna går både här och hvar, och både i Öbacka och på älfven går det fullt med fartyg för att inte tala om "Älfkungen", som du visst är delägare i, Edin.

Tvy tusan fan! fräste Sammel Edin. Tala inte om det där åbäket, karl! Tala om mig och Lomark, det var, förbanne, på sin plats, det var riktigt att sofva åt och må godt och smälta maten på. Nå, inte fan har du slutat ännu!

Nej, det har jag inte, sade kapten Nordhammare. Jag ville nämligen tillägga det, att äran för att det har blifvit en sådan förändring, den är just eran, Lomarks och Edins.

Du, Lomark, du har färdats och farit öfverallt i socknarna, och om bara flottningen vore bättre, så skulle du väl ha köpt hela landskapet. Det är i alla fall du, som har väckt bönderna på många håll.

Nå, hvafan har jag gjort då? ropade Sammel Edin, ifrigt.

Du! Jo, du har också fraktat ut trävaror, men du är handelsman från begynnelsen, Lomark han var först bonde, han...

Jag var, fan i mig, skräddare! ropade Sammel Edin och slog handen i bordet.

Söta Edin! sade fru Edin. Det tycker jag verkligen inte är så fint, att du behöfver skrika, så att det hörs ända upp på däck till besättningen.

Skål! sade Sammel Edin och satte vinglaset som en ring kring näsa och mun och vindade upp hvitögonen, medan han långsamt drack.

Hå! pustade han sen och synade glaset, på hvars väggar en brun simmig hinna hade kvarstannat. Förbannadt godt vin, Nordhammare, det smakar som lakris. Hvar har du fått det ifrån?

Det är äkta svart spanskt vin! sade kapten Nordhammare.

Fyll i då! sade Sammel Edin. Det dricker man inte hvar dag.

Nu harklade sig Olof Lomark och grep om glasfoten.

Mitt herrskap! började han. Jo, nu är det ju så, att vi ändtligen har byggt det första fartyget på Åbord, och i morgon seglar det med sin last. Det är ett mycket högtidligt ögonblick, som jag har tänkt på i många år, och jag har hela dagen känt mig högtidlig i mitt sinne. Den Högstes vilja har varit, att Åbord inte skulle vara bara en vanlig bondgård, utan att därifrån skulle utgå nya tider och att där skulle grundläggas nya verk. I många hundra år ha våra förfäder lefvat häruppe, men ingen har före mig kommit att tänka på att hugga skog och forsla ut trävaror. I så stor skala. Vi bönder äro ett ärligt folk, och vi ha tänkt, att gräset skulle mejas men icke skogen. Men hvad skulle jag ha varit utan Den Högstes upplysning och bistånd? I många år gick jag bakom plogen, men min själ var bedröfvad, utan att jag visste hvarför, och när jag först befraktade en brigg i lag med svärfar min, höll jag på att bli körd från hus och hem. Men nu tör jag våga anse, att upp genom landet är inget namn så mycket kändt som namnet Olof Lomark på Åbord, och jag vill mena det, att han, som färdas på älfven förbi Åbord, han måste nog fråga: hvad är det för herrskapsslott, som ligger där på stranden, och då vill jag tänka det, att han strax får höra ett kändt svar: jo, det är Olof Lomarks mangårdsbyggning på Åbord.

Vi ha besynnerliga och svåra tider nu, mitt herrskap, fiendens krigsfartyg ligger ute i hafvet, och för våra synder har Den Högste straffat oss med koleran. Det syns mig så tydligt, jag kan höra det, som om Han sade det till mig: Lomark, säger Han, vak upp och förkofra ditt hus och ditt folk! Jag varnar er med krig och pest och örlig, vak upp och ta hand om arfvet.

Men Han vet, att jag har arbetat mera i kommunen än någon kommunalordförande, och prosten har sagt i sockna: en sån karl som Lomark har inte funnits i sockna i mannaminne. Men det är Den Högstes verk, nästan alltsammans!

Men nu är det så, som enhvar kan förstå och inse, att om en riktig karl har funnit på något, så tvärt sprider sig ett rykte, och allaredan börjar det komma främmande människor och s. k. inkräktare upp åt våra trakter, som ingen ville spotta åt ens, förr i tiden. Och mot dem skall vi hålla hop, vi som är barnfödd här på trakten, vi kan reda oss

själf, och vi träng int fö snålhundarna söderifrån.

Det var det jag ville säga, att vi skall hålla ihop, Sammel Edin, och jag önskar dig lycklig resa, Nordhammare, så att vi tjänar pengar och kan visa, att det är vi, som är herrar i det här landet, och Den Högste hålle sin hand öfver skeppet och alla våra företag. Skål!

Det var rejält taladt, Lomark! sade Sammel Edin. Du skall bli riksdagsman, det passar du till. Åt helvete med tjyfpacket söderifrån. Tjyfvar kan vi vara själf, om det behöfs, och hederliga karlar med!

Söta Edin! sade fru Edin.

Det finns ingen handelsman i världen, som inte är lite tjyf! ropade Sammel Edin. Och, förbanne mig, har inte bror blinkat då och då åt Vår Herre, så att han skulle titta bort ett tag. Det tror jag för resten, han inte tycker illa om, eller hvad tror bror själf?

Samtidigt som han sade detta, kittlade han den lilla svarta fru Nordhammare i trakten af knäna, och hon skrek till.

Låt bli det där! sade kapten Nordhammare mörkröd i ansiktet.

Tvy fan! spottade Sammel Edin. Jag skall säga dig det, Nordhammare, att en karl, som duger nånting till, kan, fan i min anda, inte hålla fingrarna från ett ungt och vackert fruntimmer.

Ja, men söta Edin! sade fru Edin.

Har du inte varit med själf, på din tid! utropade han. Nu är du för gammal! Tack för välfägnaden! Nu går jag på däck. Adjö!

Ja, se Edin! sade fru Edin rodnande. Han är visserligen småväxt, men han har ändå så mycket för sig.

Låt oss tacka Gud för maten! sade Olof Lomark, knäppte händerna och läste med sin allvarliga mun en lång bordsbön, hvarefter middagen var tillända.

Man tillbragte aftonen på däcket, och Sammel Edin blef mycket riktigt alltmera full. Men Olof Lomark var försjunken i sina grubblerier, och roligt kunde man knappast säga, att det var.

Jag skulle rakt vilja vakna en dag om hundra år! sade Olof Lomark långsamt till sin hustru. Tänk, när vi var barn, du och jag, då var mangårdsbyggningen grå, men nu skiner han så hvit, så kritande hvit, när solnergången ligger på. Hvad skall komma att hända i den byggningen, bara medan vi lefver, långt mer, innan han rifs och förstörs?

Det vet Gud, den allvetande! svarade hon, och solnergången låg öfver hennes bleka ansikte, rödaktiga ögon och lätt mörknande hår.

Aftonen var så stilla, svalorna kvittrade högt i luften, och borta på fjällen skimrade snöfläckar.

Men öfver hela trakten knoppades björkarna, och det var, som om ett grönt duggregn stått mot skog och berg.

V

Det kom en septemberdag, då älfven, bergen och byarna skimrade djupt under himlen som smidda af mångfärgadt silfver, och luften, ehuru tyst och orörlig, tycktes ljuda af alla fjärran jakt- och vallhorn, som under tidernas lopp ekat i dessa trakter.

Alla herremän rundt älfven tänkte den septembermorgonen på Åbord och på Olof Lomark, hvilkens ande numera sväfvade öfver ådalen.

Den gamle brukspatron Hökert i Nedansjö fäste sina ordnar på fracken och sade till sin lilla talföra hustru, på sitt stackota och buttra och öfvermodiga sätt:

Min ärade vän! Jag ber dig, h-hm, att du lägger på minnet att, h-hm, h-hm, att i dag på den stora, h-hm, festen hos grosshandlar Lomark på Åbord, komma icke allenast traktens, h-hm, hum, invånare att uppträda, utan det blir en, hm, hum, hum, ganska repre - hum - sentativ samling af alla de nyinflyttade affärsmän och utländska individer, hum, som flyttat upp till våra, hum, hum, bygder. Du har en tunga, min ärade vän, som, hum, med respekt sagdt, passar för landsbygden, men h-hum, nu kommer du att för första gången skåda vår aristokrati, hum, samlad in corpore.

Och i det att den lille vaxbleke, hvithårige mannen vände sig om, plutade han med munnen och tillfogade:

Min högsta, hum, hum, min högsta önskan är, att du i dag söker att hålla, att hålla mun!

Fru Térèse Hökert skrek, ty brukspatronen var ganska döf:

Hvad kan det röra dig, om jag pratar? Du hör ju ändå inte, hvad jag säger!

Hvarefter hon gick ut till sin guvernant, fröken Göhle, hvilken dansade med flickorna i solskenet på verandan.

Den likaledes åldrige disponenten Robert Lithner i Flo sade vid samma tid till sin hustru, en oerhördt lång kvinna med den minsta och rödaste näsan längs älfven:

Olof Lomark synes ämna grundlägga en dynasti här i ådalen, han betraktas ju redan som en kung.

Och fru Lithner svarade:

Det är bara synd, att han har måst exportera kronprinsen då, bland de öfriga trävarorna.

Hi-hi-hi-hi! skrattade gubben Lithner, så att hans långa dalhår bredde sig öfver ansiktet.

Det är väl ändå Guds straffdom för hans högfärd att ge honom en så dum son! sade hon.

Hi-hi-hi-hi! skrattade gubben Lithner.

Kronofogden Carpelán i Skullersta, en liten trind, röd, renrakad gubbe med rinnande ögon och sårnader i ansiktet, sade till sin förskrämda hustru, som satt vid frukostbordet:

Ät du, det passar dig att äta strömming och potatis. Men i dag skall du väl för engångs skull få se, hvad som verkligen menas med mat. Den där bonddryga kaxen kommer naturligtvis att spränga hvarje tarm inom tjugu mil!

Men tysken Franz Twieselmann i Utvik spatserade i bara nattskjortan ute på gårdsplanen samtalande med sin medhjälpare, den hvitskäggige gubben Smitthenner, och han sade, i det han som vanligt snyftade:

I dag lär hela ådalen ska samlas hos det där gamla bigotta murmeldjuret på Åbord. Se till, om herr Smitthenner kan upptäcka en bokhållare åt oss, vi måste ha en dugande karl, nu när vi börjat bygga sågen.

Detta sade han naturligtvis på tyska, eftersom han var tysk och herr Smitthenner likaså!

Sammel Edin i Öbacka sade också ett par ord till sin hustru, vid samma tid:

Det kan ge mig lus i magen, sade han och gäspade, att jag har blifvit så religiös på sista åren, annars skulle jag gärna vilja säga: Lomark är i alla fall en satans karl! Men nu kan jag ju inte säga det, jag får bara tänka det. Tvy fan, hvad gubben Sammel Edin i Öbacka har blifvit gammal, snart är det slut på det eländiga skrofvet.

Därefter skref han med darrande hand en annons för stadens tidning.

"Undertecknads marknadsbord å marknaden i Öbacka finnes att hyra till nu instundande marknad. Sam. Edin." Och när han länge betraktat annonsen, sade han: Ja, nu är det inte mycket kvar, sen man gått från marknadsbordet!

Och den lille gubben var som en skugga, men till Åbord måste han dock i dag.

Slutligen var det en herre, som hette Mathias Claussen, och han var förvaltare i Västanå åt en stor firma i sydligaste Sverige. Han var en halfpomrare, men född här i landet.

Vid sitt frukostbord, där han satt ensam i brukets gamla herrgård, sade han för sig själf:

Den gubben skall jag sätta på det hala, bara jag får tid på mig!

Och så gapskrattade han med sitt svarta röfvaransikte.

Kring Åbords hvita herrgård, som sedan några år var tillbyggd med ett par låga flyglar, stod hela parken apelsingul, och bladen sväfvade från lönnarna och täckte till hälften asterrabatterna, flöto i fontänens vatten, och daggiga som de voro smetade de sig fast vid den af tobaksblommor omgifna silfverkulan midt på gården.

Flaggan vajade på stången, och molnen gledo på himlen, och Olof Lomark gick från frukostbordet ner genom den svala parken; nu var han en gråsprängd man med ett hufvud, som ägde en lugn, något för självmedveten värdighet.

Han stannade på trätrappan, som från parken ledde ner till brädgårdsbanan, och framför honom låg hela den vida fjärd, som älfven här bildade, och där några segelfartyg nu bogserades af små ångbåtar. Men rätt nedanför honom låg den nybyggda ångsågen med sitt röda maskinhus, den höga skorstenen, timmerbryggorna, bommarna och hela flottiljen af inringadt timmer, som allt bar hans märke.

Borta kring stränderna i alla vikar byggdes ångsågar, det var en ny tid, som kommit, och det var främmande människor, som bodde i de nya husen, hvilka skymtade fram här och hvar.

Olof Lomark borde kanske ha erfarit glädje denna dag, då alla kända och bemärkta män rundt älfven skulle samlas för att se, när sågen sattes i gång och första stocken skars upp i bräder och plank; men bonden satt djupast inne i honom, och han erfor i stället en känsla dels af osäkerhet och dels af afundsamhet. Han hade ju tänkt alltifrån sin ungdom, att han skulle i spetsen för bönderna och med Vår Herre i bakhand grundlägga industri, och landet skulle förbli deras egendom, som det varit deras förfäders. Men bönderna hade icke följt honom, de hade stannat vid det gamla, och ensam, sviken af de sina fann han sig nu midt ibland främlingar med ansikten, hvilkas uttryck han ej förmådde tyda, med synpunkter, som förlamade honom, med tillvägagångssätt, som kommo honom att ana landets och böndernas undergång.

Med en känsla af att ha hellre misslyckats än lyckats i sitt lifsverk betraktade han denna ångsåg, som han byggt; han kände, att han, troende sig ledd af Gud, framkallat en vändning i landskapets öde, hvars vidd det var omöjligt att öfverskåda, och han hade satt i gång krafter, som nu förde honom med i hvirfveln, i stället för att han ledde dem.

Han hade länge tvekat att bygga denna såg, men när han märkte, hur man planerade nya anläggningar öfverallt, och hur alla dessa voro i händerna på främlingar, då kände han sig skyldig den bondestam, han tillhörde, att, i mån af förmåga, bemäktiga sig primatet, bevaka de urgamla intressena och i sin person samla allt, som hade anor i denna bygd.

Och han förlitade på att Gud, hvars verktyg han varit, haft en afsikt med detta händelsernas förlopp; han

ödmjukade sig därför och misströstade ej.

Men där han nu stod halft skymd af de gula grenarna, halft belyst af solen, en gammal svartklädd man med böjd näsa, isgrå ögon och bleka läppar, liknade han en uppenbarelse af tanke, dröm och vilja, ett andeväsen, stiget ut ur folksjälen, mer än en människa af kött och blod.

Och han kände inom sig, att från denna stund skulle hans lif knappast längre stiga, som det hittills gjort, ty han hade inte längre något att öfvervinna, möjligen skulle det en tid flyta rakt fram för att sedan falla och dö bort.

Det var sålunda med mera dystra än glada eller stolta känslor han långsamt steg nerför trappan och gick bort till såghuset.

Han stod så pass högt nu, den forne bondpojken, att han syntes kring landskapet; hans namn var guld på de utländska affärskontoren, man talade om honom, som man talar om en institution, och de ord, han sade, vägdes man och man emellan. Han kände bergen omkring sig, som vore de väggarna i hans rum, och människorna voro honom som tjänstfolk.

Emellertid kommo flaggprydda båtar, och han mottog sina gäster. Svarta rockar började skymta i den gula parken, prat började blandas i luften, ett skratt klang här, ett utrop flög där, och slutligen skred en skara människor ner till såghuset.

Alla samlades kring ramarna, stockarna lågo klara att matas in, arbetarna voro på sina platser - och så blåste ånghvisslan med sitt hesa rop.

Långsamt började ramarna häfvas och sänkas, sågspånet sprutade om stockändarna, ramarnas fart ökade, golfvet skakade som ett däck, och såghuset fylldes af ett öronbedöfvande larm.

Då hände något, som ingen märkte.

Olof Lomark lämnade sina gäster och gick in i sågställarens lilla kammare, och när han slutit dörren bakom sig och låst den, brast den starke mannen i gråt. Han knäböjde vid stolen och lade hufvut i sina händer och sjönk i en ordlös bön till den öfvermäktige oändlige Gud, som fört honom till detta verk.

Han kände sig som den kvällen för fyrtio år sedan, då han legat i bön på bodskullens stockgolf i Öbacka och i en andesyn sett framtiden för sig - nu stod han vid målet, och han var icke rikare ändå.

Men han var värd, icke ens den oändlige guden kunde få mer än några minuter af hans upptagna tid; han återvände till sina gäster och förde dem tillbaka upp till herrgården.

Den dagen smällde champagnekorkarna på Åbord, och den röda bourgognen strömmade, solen tindrade i det rhenska vinet, och kring bordet ljöd musiken af klingande glas; och när gästerna lämnade bordet, skeno de som glödande koppargudar!

Fru Edin sade till fru Hökert och fru Lithner:

Snart räknas vi inte längre! sade hon. Jag minns väl, när jag sist var här, det är nu fjorton eller femton år sen, då var det bara Edin och jag, som voro bjudna, Lomark invigde sitt första fartyg, och inte voro flyglarna tillbyggda då, inte var det så kungligt som nu, och inte en främling fanns efter älfven. Edin var stark och frisk då för tiden, och den gången blef han rysligt full, minns jag. Men nu! Herregud, hvad man blir gammal!

Ja tro, hvad det är för slags människor, alla dessa otäcka karlar! sade fru Hökert. Se på den där Twieselmann! När han skrattar, blir det ju bara tänder af hela ansiktet, och han är ju brun som en lapp. Men han ska ju vara rik!

Men den där Claussen far fram som en tyrann med bönderna, har jag hört! sade fru Lithner. Han lär ha lurat en bonde oppe i fjällen, så att bonden blef utfattig och har hängt sig. Hvad skall det bli för tider?

Men herr Twieselmann hviskade till Smitthenner:

Herr Smitthenner märker väl, att det är indianer och lappar, dessa människor. Det är bara att gå på! Sök ut den bästa och kvickaste karlen och sök engagera honom. Bjud ett par hundra kronor högre lön än han har!

Och det sade han naturligtvis på tyska.

Men till Olof Lomark sade han:

Jak kratulerer tem, herr krosshandler! Te har gjort schtor sak och plifver satans rikt människa! Satans rikt! Otmärkt, jak skolle hafva teres gode blicka på affärer, te tjenner myket från dette lant och kan myket utgöra. Plir te förpannet, om jak proponerer at sige tem farpror! Tet skolle blifa ett djäfligt ära für mik!

Och detta var naturligtvis på svenska.

Olof Lomark betraktade den leende tysken och svarade:

Vill ni lägga bort titlarna med mig?

Nein, mein lieber herr Låmark, icke legge bort titler, te är en nok für schtor, en satans schtor man, men jag är pare en unk man, jak våge pare fråge, att te konde kalle mik tu. Tu, Twieselmann! Det skolle smigre mik, och jak kaller tem farbror!

Olof Lomark såg med sina hårda, orörliga ögon på den lene utlänningen, han visste, att bakom denne unge man lågo förmögenheter, han anade en växande makt i främlingen, och han kände för första gången fruktan inför något, som han ej hade medel att försvara sig emot. I denne Twieselmann stod hela det rika utlandet framför honom, och han kände, att han och hans stam voro i främlingens ögon endast och allenast något att bruka och roffa åt sig. Själf hade han hela sitt lif igenom strängt och allvarligt och med hjälp af Guds ord tillvällat sig makt och egendom; men här hånlog man emot honom, och han var i främlingens våld, ty främlingen representerade en makt större än hans egen, och liksom fadern Hans-Erik engång fått vika för sonen Olof, fick nu han, Olof, vika för nästa makt i ordningen.

Alltså, Olof Lomark, i sitt hjärta hatande tysken, förnedrade sig till att le, och han svarade:

Jag går in på ert förslag, Twieselmann. Vi kommer ju att få affärer med hvarann, kan jag tänka!

Tak, farbror, jak är förpannet glad, och vi schkole göre famose affärer zusammen!

Men i ett hörn satt Mathias Claussen och log djäfvulskt.

Det är rätt, mina herrar! mumlade han mellan tänderna. Bekanta er ni, här sitter den, som skall strypa er bägge! Ha-ha!

Det fanns en ung bokhållare vid middagen, han hette Nordstrand, och på honom lade Smitthenner an.

De båda promenerade i skymningen i parken, och Smitthenner lockade och lockade.

Min päste herr Nordstrand! sade han. Te får tusen kråner och allting fritt.

Ska fan tjäna utlänningar! svarade Nordstrand.

Å! Utlänninger! Te skall snart få se, att här blifer icke annet än utlänninger om någre år, det är ganz visst, där

venter millioner i Tyskland, som är fertige att kastes på denne industri..

Då såg herr Smitthenner, hur Twieselmann promenerade med fröken Göhle under de skumma träden, och han lade armen om hennes lif. Och då tog han Nordstrand med sig åt ett annat håll.

Men den gamle disponent Lithner fick huden full af Mathias Claussen.

Det finns bara ett sätt! sade Claussen. Utlänningarna komma nu som flugor. Inom tjugufem år ha de rakat skogen. Alltså: sammanslå alla era intressen, sök en karl, som kan leda, raka skogen själfva, då stå utlänningarna där! Pang!

Lithner blundade och nickade och nickade, och så skakade han på hufvut.

Nej, min gode herr Claussen! sade han. Vi ha också lagstiftning!

Lagar! hånskrattade Claussen. Lagar! Är det affärsmän, som tala om lagar! Ha-ha-ha!

Olof Lomark och Sammel Edin stodo för sig ute på balkongen mot älfven.

Bror är en satans karl i alla fall! sade Sammel Edin. Men glöm inte, att det var med mina pengar, bror började. Glöm inte det, när jag är död!

Jag minns det mycket väl! svarade Olof Lomark. Men säg, hvad tror bror om framtiden?

Tvy fan! spottade Sammel Edin på sitt gamla sätt. Ge framtiden fan, den angår inte oss!

Bror säger det! Bror säger det! sade Olof Lomark lågt och stirrade ut i stjärnhimlen och strök sig öfver pannan; och teg.

Innanför balkongen sutto några herrar vid ett bord med två ljus och spelade svängknack, och i röken hängde kronofogden Carpeláns ansikte rödt och svullet, och han såg ut som en falskspelare och stor brottsling. Men brukspatron Hökert var blek som ett lik.

Natten sänkte sig öfver Åbord och höljde allt i sitt stjärnprickiga mörker, och det stod eldfärgade immor ur fönster och dörrar, som om platsen ägt en glugg från de brinnande fosforsjöarna i det bortglömda helvetet.

VI

En gassig morgon i slåttertiden satt gamla fru Engla Lomark ute på gårdsverandan på Åbord och läste högt för gubben Olof Lomark ur en af de apokryfiska böckerna i familjens snusbruna bibel.

Drängarna körde hö, och pigorna hissade upp vatten ur brunnen, och gräshopporna sågade och spelade, så att det genljöd öfver hela trakten, medan korna gingo i skogen och ropade efter hvarann.

Det var bondgårdens soliga höghet och slåtterns doftande fest på denna sida af gården, den sidan, som likasom vände sig åt forntiden.

Men på andra sidan hängde markiserna som trötta ögonlock i ett blekt och slappnadt ansikte, balkongen sköt ut som en missnöjd underläpp, och det af åren illa medfarna taket syntes grått och skalligt. Den sidan var vänd mot framtiden, och framför den sidan, nere vid älfven, hväste och dunkade sågen, planklassen lastade af med nästan regelbundna mellanrum, och då lät det, som när man slår samman två brädlappar, rop nådde upp från sorteringsbommen, lastångarnas vinschar rasslade, och från den höga skorstenen seglade röken i ett tunt flor bort genom luften.

Det var så stilla nu för tiden på gamla Åbord, parken omslöt herrgården och afskilde den från verkets larm och lif; allting var så färdigt och fullbordadt, ingenting var längre strid och oro.

En dam gick nere i parken med ett barn på armen, hon var klädd i en hvit flanelldräkt och hade silfverspännen på skorna och ädelstensprydda ringar på händerna. Hon var lika blek som flanellen och hade korpsvart hår och svarta ögon och en stor näsa som en kakadora.

Det var fru Marie Lomark, född Cadiou, från Le Hâvre, Malte Lomarks hustru.

I ett rödt hus intill sågen var kontoret inhyst, där satt Malte Lomark i skjortärmarna vid sin pulpet, liten, mörk och flintskallig och med blå påsar kring sina blå ögon och en diamant på vänstra lillfingret.

Han luktade sprit, och ehuru han redan var en fyrtio års karl, hade han intet som helst inflytande, vare sig hemma eller borta.

Det var sålunda en gassig morgon, älfven låg blank, och när en timmerstock rörde sig i vattnet, glimmade den till som guld.

Stora lastångare gingo uppför älfven, och vattnet sprutade hvitt om propellerbladen; en dimma af brun rök simmade öfver stränderna, och långt borta öfver fjällryggarna stodo gulaktiga moln, stilla, och där härjade då en skogseld.

Men Olof Lomarks skeppsvarf, som han en gång varit så stolt öfver? Borta, begrafdt under brädgårdens banor och staplar! Ett melankoliskt minne från gamla tider, då allt varit så helt annorlunda, då lifvet varit friskt som ett glas källvatten i solskenet.

Gamla fru Engla, med de guldbågade glasögonen på näsan, läste ur bibeln, och gubben Lomark falkade ut öfver gården.

Vänta! sade han, och så ropade han med sin ljummande röst till drängarna vid logen: Låt bena röra sig under er, era förhärdade lathundar! Jag föder er inte, för att ni ska stå i solskenet och gäspa!

Och drängarna sade lågt till hvarann:

Djäfla gubbe! Snål är han, och som en fiskal hänger han öfver en för jämnan! Det ska fan tjäna dräng här i gården!

Läs vidare! sade Olof Lomark till sin hustru, och knäppte sina händer.

Han hade ingen hatt på hufvudet, det var ett bistert gubbhufvud, med tvärrynkor på den höga panna som band sammanhållande en dyrbar urna, och hvad som fanns i den urnan, det berättade ögonen. Det var en genomskinlig mörk materia, såsom hafvets vatten bör vara på de stora djupen, och där i detta kalla mörker lefde gnistor, som irrade, förenades, möttes, skildes; ett evigt vandrande i denna natt. Minnen, tankar, infall, lösryckta ord, planer -

Men gamla fru Engla var hvit, och ögonen hvilade i ansiktet som två stelnade röda droppar; det var ett dödt ansikte, och gamla fru Engla förstod ännu inte mer af allt, hvad hon sett i lifvet, än hon förstått första gången, hon som Olof Lomarks hustru trädde öfver tröskeln in i detta hus.

Medan hon nu satt och läste ur bibeln, körde en bonde upp på gården, han band hästen vid lagården och gick öfver planen fram till huset. Han såg upp till verandan och tog handen åt hatten.

God dag! sade han. Jag skulle jussom villa tala med Lomarken!

Stig opp du, Gradin! sade Olof Lomark, och därefter sade han till fru Engla. Gå in med bibeln, Lasse Gradin i

Skäljom vill tala med mig!

Fru Engla betraktade gubben och sade:

Ska hvarenda bonde låna pengar af dig, Lomark?

Gå in med bibeln! svarade Olof Lomark.

Hon gick, och Gradin steg ut på verandan.

God dag! sade Olof Lomark.

God dag, tack! svarade Gradin.

Sätt dig! sade Olof Lomark. Hvad är det du vill nu? Vill du låna pengar? Inte har jag nå pengar!

Nej, sade Gradin långsamt, låna, det träng jag inte, men vill Lomarken ta mot ett par tusen åt mig, så är det tacksamt.

Ha'nt ni bank i Öbacka? frågade gubben.

Jo, för den delen, svarade Gradin, men jag är jussom inte nå viss om banker och tocke, det tör fäll ska vara mest för de här grosshandlara på alla platser rundt ådaln, tänk jag, med bankerna hänn! Utländarna och allt annat otyg som är. Och så vet jag ju det, att det är många bönder, som sätt in pengar hos Lomarken. Så, om han vill, så har jag på mig ett par tusen.

Jo, sade Olof Lomark, det tör väl rymmas ett par tusen till i kassaskåpet, tänk jag.

Ja, då så! sade Gradin, plockade fram en bunt sedlar, och sedan de räknats, gick Olof Lomark in med dem. Så var den saken klar!

Men det var nog inte bara för den delen jag kom, sade Gradin, när Lomark återvändt, jag ville fråga, om Lomarken vill köpa hemmanet mitt.

Ja! drog Olof Lomark, och därefter fortsatte han på bondmål, som han alltjämt använde till bönder. Men till herrar talade han på herremål! Jag vet inte, jag har så myttje hemman, så jag vet rakt int, hvad jag ska med dom till. Hvad ska du ha?

Jag har nog tänkt femtitusen riksdaler.

Men du har fäll mycket jord på ditt hemman, du?

Jo, det är nog en hundra tunnland, kan jag säga.

Tänk ni gå från all jorden, nu, här efter ådalen?

Ä'nt det bäst det, som dom bygg ångsåg öfverallt, en bonde kan ju inte lefva länger!

Ja, sade Olof Lomark, det har blifvit besynnerligt, men köpa mer, det kan jag nog inte ändå! Det är ju så myttje jord!

Jaha! sade Gradin. Men det var då en annan sak också, jag tänkte. Det är som så, det, att sen patron Hökert dödde nu, så ska fäll landstinget välja ny riksdagsman, och vi bönder ha språke man och man emellan, och vi ha jussom tänkt sätta upp Lomarken på hanses plats.

Gubben Lomark grymtade.

Nu är det ju klart, det, fortfor Gradin, att når industrin, dom säj, ha blifve på det hänn viset, så det är mest bara utländara och folk sörfrån landet som sitt i makten, så gett ju böndren faras för att ingen ska tänka på oss länger. Men Lomarken är ju i alla fall barnfödd här på Åbord, och far hanses var ju bonde, och de äldsten bland oss minns ju, når Lomarken körde plogen själf, och hur det är nu, så ha ju Lomarken alltin stått på böndrens sida, och det sägs, att Lomarken ska int just vara tå de bäste kamraterna med utländara hänn, så då tänk vi som så, att om Lomarken kom in i kammarn, så skulle vi jussom ha en fiskal på de där landsplågara, och Lomarken skulle hjälpa oss nå litte inför kunglig majestät och kronan och hanses ständer. Det är ju bara endast, som vi ha tala man och man emellan, men det var ju enkomt i dag till att få språka ett ord med Lomarken själf, och höra, hvad han tyck.

Det gick en stund.

Jaså! sade Olof Lomark till sist. Ni vill ha mig in i kammarn! Jag ska väl annars vara densamme, som dragit hit allt det här eländet. Eller hva säj du själf, Gradin?

Jo, svarade Gradin, det tör väl ska vara ett stycke af sanningen, fast det var ju nån del före Lomarken också.

Det mesta tör jag väl ändå ska ha gjort! invände Lomark.

Dess större skäl tör Lomarken ha att hjälpa bönnren nu då! sade Gradin.

Det kan du ha rätt i! svarade Lomark. Men ni skulle ha följt med mig för tjugu år sen, då hadde det sett ut på annat sätt här i ådalen.

Det kan nog tyckas, sade Gradin, men om jag får säga min mening, så var Lomarken nog så storaktig af sig, och det vet han, att det ha böndren aldrin fördragit. Men det finns nog många, som säg också, att, om en hade kunna sett, hvad som komma skulle, så nog skulle en ha följt Lomarken. Men som det är nu, så är det ju orättfärdigt på alla vis.

Det är ju ett rasande elände rakt! utbrast Lomark. Här lef man nu efter ådalen som i Babylon, det är bara fest och fåfänglighet, alltsammans, och den, som åk efter par i dag, sitt i fängelse i morgon, folk anse int pengar mer än hö och boss, och ungdomen sup och grassere värre än skam.

Och böndren få betala! sade Gradin.

Böndren ha tjänt pengar, men de ha också lagt sig på storaktighet och byggt gårdar, där de inte ha rum nog, och husen står mest tom och lyse af högfärd! svarade Lomark. Men det vet du, Gradin, att sätt I mig i kammarn, då ha I en karl, som ska tala eran sak, och här ska inga utomsocknes befalla öfver oss. Nu är dom här, men vi ska fäll si åt, om vi int ska få vara herrar ändå till sist i vårt eget hus.

Lomarken är inte ovillig då att ta plassen i kammarn efter patron Hökert? frågade Gradin.

Det är jag inte, svarade Lomark, och det kan du hälsa böndren!

Det var tacksamt, det! sade Gradin.

Sedan pratade gubbarna återstoden af dagen om hvad som borde göras, och Gradin åt middag vid Olof Lomarks bord och fick dricka vin, sedan fick han konjak till kaffet, sedan fick han toddy, och när månen svällde upp ur grantopparna, dinglade han hem i sin skrammelvagn efter landsvägen, och han sjöng och skrek, så att det ekade i natten, medan alla de rastlösa sågverken på älfvens stränder tittade efter honom med hundrade små listiga och glimtande ögon.

VII

Landshöfdingen stod i Åbords stora sal med champagneglaset i hand och talade för Olof Lomark, som blifvit utnämnd till riddare; och decemberstormen dånade i parkens trädkronor.

Han framlade i officiell ton de synpunkter, man borde anlägga på herr riddarens och grosshandlarens gagnrika och betydelsefulla lif, han rosade affärsmannen, vördade kommunalmannen och vidrörde riksdagsmannens lokalpatriotiska insats samt frambar slutligen hela provinsens djupt kända tacksamhet i sin skål!

Sedan skålen druckits, svarade Olof Lomark omedelbart, på följande sätt:

Herr landshöfding! Mina damer och herrar! I sanning har Gud, den allsmäktige, han, som är långt förmer än jordiska furstar och troner och allt, varit stor i nåd mot mig, hans allra ringaste tjänare.

Mitt lif stupar nu mot dödens rum, mitt hår är hvitt som snö, min rygg är böjd, och jag känner mer och mer årens tyngd på mina axlar.

Men när jag skådar tillbaka sjuttio år i tidens gång och skådar för mitt inre öga, hur åren ha förgått, då darrar jag inför allt, hvad Den Evige låtit mig skåda och upplefva, och allt, som jag blifvit ett ovärdigt medel i hans hand att utföra. Då ser jag långt, långt borta en gammal man, och jag kan säga, att den gamle mannen har i sextio år left i mitt hjärta. Ingen af eder, som nu lyssna till mitt ord, har kanske hört, någonsin i edert lif, nämnas hans namn, och ändock borde hans namn lefva, då mitt är såsom en vind, som flyr och är icke mer.

Då lefde det i Öbacka en lektor, som hette Barchæus, och en gång, då han sjösatt ett fartyg, det var en brigg, satt han efteråt samtalande med några andra gamla män. Den gången fällde han ett ord, som aldrig gått ur mitt minne, och det har varit detta ord, som varit det hälleberg, på hvilket jag byggt mitt lif och mitt arbete.

Se på dessa skogar, sade han och pekade ut öfver Öbacka-fjärden. Se på dessa skogar! Det står ödeskog i milar efter milar, och till intet gagn. Där skogen brunnit, där idas bönderna måhända bryta mark, men här finns inte mer odlad mark än min hand. Men ändock, sade han, ändock skulle bönderna kunna bli herrar i detta land, om de toge vara på sitt arf. Om de toge vara på sitt arf, sade han. Den, sade han, den som först inser, hvad som kan göras af skogen, han blir en rik och mäktig man.

Är det icke så, att alla människor bära en bild i sitt hjärta, efter hvilken de lefva?

Min bild och min hjälp, när nöd och ångest var stor, var lektor Barchæus, och honom tillkommer äran. Jag har endast mäktat lyda hans visa ord!

Hvem kan ens säga, om jag mäktat! Ingalunda hade jag tänkt mig, att ådalen skulle se så ut som den nu gör, när mitt verk skulle vara färdigt och jag redo att gå bort. Nej, nej, jag har endast varit ett medel i Den Högstes hand, jag har handlat i mörker, jag förstår icke mitt verk, jag kan bara se, att Han, som äran tillkommer, Han har fört allt till helt annat, än hvad jag kan fatta eller ens följa.

Jag är som en ensam kvarlämnad fur, där alla de andra ha fallit för yxan, det blåser kallt och besynnerligt omkring mig, allting är så nytt och obegripligt, ja, själfva Åbord är, som vore det inte längre Åbord, och allt jag vet, det är, att alla dagar ser jag skuggan af min gamle far.

Men det var icke, hvad jag skulle säga. Jag tackar er, herr landshöfding, för edra vackra ord, jag är icke talare nog, att jag skulle kunna belysa edra ord om min plats i provinsen, men jag vill en enda sak, jag vill, att denna provins alltid skall bli lycklig och rik och att dess egna barn må återfå makten öfver sitt land.

Hvad jag har dragit öfver landet, därför skall Den Högste döma mig, men mitt uppsåt har varit godt, och min väg

har icke varit krokig.

Käre, drick med mig för detta land! För detta land, som jag lefvat i och där jag snart skall dö!

Alla gästerna drucko skålen under tystnad, medan tårarna sipprade i den gamle Olof Lomarks ögon.

Men hans ord hade kommit ur fjärran och forntid som en kall vind ur en aflägsen håla i bergen, och för ett ögonblick förjagade de den glömska af att hvar individ vid detta festliga bord var ett stridande intresse, fientligt mot hvart och ett af de öfriga omkring sig, den glömska, som förmått göra dessa individer glada, varma, strålögda, som förmått dem att skratta och skämta, att lofva ut sig till små lustiga upptåg, kort sagdt, att vara afsiktslösa, vara öppna, vara som barn; bilden af hvardagarnas upprifvande kamp och list sköt hastigt in för deras medvetande; alla mindes, hur de blifvit lurade eller hur de lurat, och hjärnorna stramade upp sig ett ögonblick, hjärtana sögo hop sig och krympte; och kring åldringen sköt ett oväder af minnen och tankar och baktankar som osynliga kornblixtar, i skenet af de höga silfverkandelabrarna. Och han ante det ej.

Men ovädret lade sig snart, samtalet kom åter i gång, och Olof Lomark hörde den nu så mäktige Franz Twieselmann säga med sin bräkande röst.

Det skall tage hundre år, innan det föds en affärsman her i ådalen, det skulle, ta mig tusind, aldrig har blifvet något, om icke vi utlänninger var komne!

Man såg Olof Lomark bli blek. Själf kände han svindel. Det var, som om han plötsligt fått en rämna i det mörker, där han dvaldes.

Det skall tage hundre år, innan det föds en affärsman her i ådalen!

Dessa ord läto honom hastigt begripa, hvad man menade om honom.

Och en vrede grep honom, han kunde icke finna ett uttryck för den.

Då sade landshöfdingen:

Nu kör vi damerna från bordet, Lomark, och sen stanna vi herrar kvar och tömmer ditt magnifika portvin!

Detta sade landshöfdingen med leende ansikte, och leendet föreföll Olof Lomark som det uppenbaraste, för alla mest tydliga hån mot honom.

Här satt en och ropade högt i hans egen sal, att hans lifsverk var ingenting värdt, och länets höfding uppmanade honom hånskrattande att göra bordet till ett plumpt dryckesbord, allt den dag, som skulle kröna hans sträfsamma lif.

Då brast bandet mellan honom och dessa inkräktare, han kände, att som han föddes bonde på detta Åbord, så skulle han just denna stund, då hans lifsverk afslöts, också återgå till bondestammen. Hade han lefvat herre, skulle han åtminstone dö bonde!

Som en blixt svedde detta till i hans hjärna, och förrän han betänkt sig, hade han med sin gamla hänsynslösa, granithårda stämma svarat landshöfdingen:

I mitt hus är det gammal sed, att gästerna resa sig från bordet, då värdinnan reser sig!

Därmed bet han samman munnen, så att alla sågo, att han inte mer ämnade bända isär dessa snöbleka läppar.

Landshöfdingen blef lika blek i ansiktet, vreden förtog honom orden, och kring bordet var det med ens alldeles dödstyst.

Då reste sig den gamla hvithåriga fru Engla, och stolarna skrapade från bordet.

Snöstormen dundrade mot fönster och i kakelugnar, och ständigt hördes ett beklämmande dån.

Stämningen hade försvunnit, man irrade i filen af ljusa rum, bildade grupper, slog sig ner kring spelborden, och cigarröken strimmade luften. Värdens ande höll icke längre samman de stridiga elementen, bandet kring det hela var upplöst, man kände snöstormens kyla slå in, och man tyckte sig af en slump ha sammanförts på en gästgifvargård, i väntan att stormen skulle bedarra, så att man kunde spänna för och lämna detta rysliga ställe, där hat och afund sväfvade öfver allt.

Landshöfdingen stod fundersam framför sitt eget fotografi, som hängde på en vägg, och medan han betraktade det, kom Olof Lomarks sonson, Filip, familjens hopp, gående genom rummet; han var en lång, smärt och svarthårig yngling med sydländskt allvarligt utseende, och han var nu sjutton år.

Landshöfdingen stannade honom, lade handen på hans hufvud och fixerade honom.

Ämnar du bli affärsman, min gosse? sade han.

Ja, herr landshöfding, svarade Filip.

Hvad har du för gåfvor då? Tror du lika fast på Gud som din farfar?

Jag respekterar honom, herr landshöfding! svarade Filip.

Landshöfdingen smålog och sade:

Jag hör, att du är en modernare människa än din farfar! Lycka till, min gosse!

Och därefter dref landshöfdingen olustig till sinnes bort mot viraborden.

Men Olof Lomark hade sökt hvila i sitt arbetsrum, och den gamle disponent Lithner höll honom sällskap.

Du har gjort höfdingen till din fiende! sade Lithner.

Jag hoppas det! svarade Olof Lomark.

Hur kan du hoppas det? frågade Lithner.

Därför att då får jag behålla mina sista år i ro och frid. Jag har under mitt lif icke förmått göra, hvad jag hoppades på, när jag var ung. Jag skulle ha stannat här på Åbord som bonde och varit som min far och farfar! Allt hvad jag gjort, det är, att jag dragit in skadliga människor i landet, så att landets egna barn måste flytta bort. I denna dag förbannar jag, hvad jag gjort! sade den gamle, slet sin orden från fracken och kastade den efter golfvet.

Den ryggbrutne Lithner plockade upp den bortslängda dekorationen.

Gör icke skandal, Lomark! bad han. Du är för gammal för det!

Nu är jag gammal nog att dö! svarade Olof Lomark och fäste åter sin orden på fracken.

Snöstormen lugnade till supén, och landshöfdingen, som ursprungligen ämnat öfvernatta på Åbord, tillkännagaf, att han af tjänsteärenden tvangs att resa samma kväll.

Redan klockan elfva låg Åbord mörkt under de svarta decemberskyarna, och i grosshandlar Twieselmanns släde åkte landshöfdingen bort genom skogen.

Lomark är en förbannad bonde och hypokrit! bröt han ut. Det har han alltid varit, och sen han nu fick sin struntvase i knapphålet, tycks han ha mistat förståndet totalt!

Jo tack! svarade Twieselmann och smackade med läpparna. Den gubbe är en förpannet lushund, han skall pare stoppes i jorden och icke tales om mer.

Och sedan tego de och körde på i mörkret.

VIII

En vinterdag hissades Åbords flagga på half stång, och i sin tunga ekkista hvilade den åttiofemårige Olof Lomark med händerna knäppte om psalmboken.

Hans hustru var död, hans son var död, och de, som nu skulle följa den sen flera år ensamme mannen till grafven, voro hans trenne sonsöner Filip, Erik och Torsten, af hvilka den förste öfvertagit farfaderns affärer och den andre var officer, medan den tredje studerade i Uppsala.

Tidningarna hade skildrat den dödes insats i provinsens lif, och kransar hade kommit från alla verk vid älfven.

Men när flaggan hissades, låg den gamla gården öde, inga begrafningsgäster trängdes i rummen, ty tågen hade kört fast med dem i de oerhörda drifvorna; sonsönerna sutto ensamma vid sin sena frukost, och till kaffet rökte de en cigarrett; de funno det hela besvärligt.

Den yngste, som lekte med en liten darrande tax, log och sade:

Vi måste väl dricka ett glas champagne till middan i alla fall, fastän inga gäster äro här. Gubben hade ju ett helt lager Pol Roger?

Och så gäspade han.

Jo, svarade Filip. Jag tror, att det finns ännu.

Hvilket väder! mumlade Erik. Skall det aldrig sluta storma? Hur skall man komma fram till kyrkan!

Ty det var ju en dånande snöstorm ute.

Gäspande skildes bröderna och gingo till sina rum, hvar och en tänkande på sitt eget men ingen tänkande på den döde, och framemot begrafningstiden kommo ett par slädar uppkörande på gården.

Man bar ner kistan och placerade den på likvagnen, och så gaf man sig långsamt i väg genom stormen.

Hela trakten tycktes vara blott drifvor, som hvirflade kring i luften, och efter några minuter hade begrafningståget uppslukats af snön och försvunnit.

Åbords gamla gård stod tom, och snön dref ända upp till andra våningens fönster, och medan vintermörkret föll på, slet stormen sönder den smällande flaggan, och trasorna fastnade öfverallt i parkens trädkronor, och innan mörkret omhöljt allt, fanns endast en smal remsa kvar, och den fladdrade hemskt och öfvergifvet, utan ro, tills den slutligen skymdes och drunknade i stormen, snön och mörkret och blef borta med allt det andra.

"Napolion"

Öbacka hade många invånare, som genom arbetsamhet och duglighet blifvit ganska rika, men lika hastigt som dessa förmögenheter skapades, lika hastigt sopades de bort i tomma intet, och det bildades aldrig i denna stad

sådana genom långa tider rika familjer och släkter, som man hör eller läser om från andra håll.

Men i självfva verket var detta alldeles naturligt, och hvar och en människa skall medge, att en sådan man som skeppsredaren Sammel Edin icke gärna kunde bli stamfader till en bestående köpmanssläkt, ty han saknade de flesta af de betingelser, som erfordras för att bli en sådan stamfader; och då i allra främsta rummet en son.

Han hade nämligen bara en dotter.

Förhållandena på den tiden han lefde hade emellertid gjort, att han genom minuthandel och rederirörelse blifvit rik, och vid tidpunkten för den händelse, som nu skall berättas, ägde han nio fartyg i sjön, och det tionde stod på varfvet, färdigt att löpa af stapeln.

Det är kring denna stapellöpning, som historien knyter sig.

Året hade hunnit till slutet af augusti månad, och det fogade sig så, att det var Sammel Edins födelsedag.

Då ansåg han, kanske inte utan skäl, att han borde fira den dubbla högtiden på ett minnesvärdt sätt. Därför beslöt han att ge en stor middag i sitt hus, och middagen skulle vara så stor, att den skulle sluta, först när det redan vara alldeles mörkt.

I mörkret, sen middagen var till ända, skulle så skeppet löpa af stapeln, och inte bara på kullarna ofvan staden skulle, som vid vanliga tillfällen, tjärtunnor brinna, utan dessutom också på Sammel Edins gård och på varfvet. Men ytterligare skulle fartyget ekläreras med facklor och lyktor, så att alla skulle inse betydelsen af att i dag fyllde Sammel Edin sextio år och satte sitt tionde och sista skepp i vattnet.

Till middagen skulle bara fina, rika och bildade människor bjudas, nämligen i första rummet landshöfdingen och landshöfdingskan, vidare af ecklesiastikstaten lektorerna Mossberg, Wikner, Hollsten och Hintze med fruar utom den siste, ty han hade ingen fru, af handelskåren patron Unæus med fru och af skepparna gamle kapten Renmansson med fru.

Som Sammel Edin dessutom önskade, att middagen skulle få en alltigenom förnäm prägel, skulle värdskapet inte utöfvas af honom själf utan af mågen, grosshandlar Dellwik.

När bordet var dukadt och allting klart, stod Sammel Edin vid ett af salsfönstren och såg öfver taket af sina sjöbodar mot varfvet på andra sidan det lilla sundet, och han småputtrade belåtet, när han såg folk klättra i fartygets rigg och fästa lyktor ända på topparna och rånåckarna.

"Napolion" skall hon heta, det är namn, det! sade han för sig själf. Det var karl, det! Anagga den karln, fast han dog i fängelset, sägs det!

Han afbröts i sina behagliga funderingar af mågen, som berörde honom med sin hand.

Sammel Edin vände sig om och kände den parfymerade lukten af mågens kläder, han drog honom till sig, satte näsan in mot tyget och luktade.

Tvy fan! sade han därefter och stötte mågen från sig. Nå, hvad var det?

Grosshandlar Dellwik betraktade lugnt den lille gubben och svarade:

Bäste svärfar, tillåt mig att ge ett par förhållningsorder nu då, innan gästerna komma.

Order! Ger man, hvafan, ger man order åt sin svärfar? Nå?

Först och främst kan ju svärfar låta bli för i dag att spotta vid bordet och si så där vidare. För det andra, svärfar

bör i dag tugga på högra sidan, eftersom svärfar har sina ihåliga tänder förnämligast på den vänstra. Uti det fallet behöfver svärfar inte stoppa in hela handen, för att inte säga knytnäfvarna, i mun, och så minskar det på svordomarna, i det hela.

Tvy fan! fräste Sammel Edin.

Emellertid i det hela så skulle jag vilja råda svärfar att inte bena fisken med fingrarna och att inte stoppa pekfingret i glaset, när svärfar skall föra glaset till munnen.

Poh! pustade Sammel Edin.

Uti det fallet att svärfar inte hör, kan ju svärfar i dag säga: hvad befalls eller åtminstone hvafalle i stället för hva! Det låter så förbannadt...

Nu svor du! skrek gubben gladt.

Man svär, svarade Dellwik, men man svär med urskillning, förstår sig!

Det ska fan ge middag! pustade gubben. Alla förbannade fina fasoner!

Man är skyldig sin ställning nu då, och si så där vidare! sade Dellwik. En skräddare kan... möjligen...

Sammel Edin hade ju börjat som skräddare; han skrek:

Hut! skrek gubben. Tig! Usch då! Fy fan, en sån karl! En sån fähund! Skäms du inte? Karl! Skäms bara! Jag skäms, jag, skäms du också! Inte skall jag väl skämmas ensam...

Nu kommo de första gästerna.

Glöm inte mina order! sade Dellwik och gick.

Sammel Edin torkade sig i pannan efter ansträngningen, och patron Unæus trädde in i salen, en gråhårig jätte med en näsa som en rödbeta. Han klämde Sammel Edins hand och satte in pekfingret i hans handlofve, så att Sammel Edin hoppade på ett ben.

Eftersom jag ingen blomma har som gumman, så trycker jag väl din labb i stället, gamla sillstrypare! sade patron Unæus allvarlig som alltid; men han var den mest kände upptågsmakaren i provinsen.

Och så kom gumman, hon hade ingen näsa alls men runda glasögon, och hon vägde tolf lispund; det hade hon nu också råd till, då hon var patron Unæi hustru.

Jag töckte, jag sulle ge honom en liten blomma, Edin, sade hon, ty hon var från södra Sverige och kunde alltså inte tala riktig svenska som människorna i Öbacka. Så rart då med bordet, man kan ju nästan rapa, innan man har smakat all den goa maten!

Nu kom lektor Mossberg, han var liten och trind, och som ett sigill på hans väldiga mage lyste en medaljong af guld. När han tryckte Sammel Edins hand, skrattade han utan att ha sagt något, men när han började tala, fortsatte han bara, hvad han på vägen samtalat med sig själf.

Bönerna, som sagdt, bror Edin, är af många slag, men den enda lämpliga vid ett festligt tillfälle, i närheten af ett dukadt bord, där det finns många glas, är, som sagdt: Domine, da mihi potum!

Schö! sade med en grymtning lektor Wikner bakom honom. Schö, Mossberg, tala du latin med Sammel Edin? Int begrip han latin; om så var, skräddar-latin!

Knappt voro de orden sagda, då hördes en darrande stämma bakom lektor Wikner, och det var den kringstultande lektor Hollsten, som darrade fram följande ord:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis!

Tvy fan! utbrast nu Sammel Edin. Jag har bedt herrarna komma hit för att äta och supa sig fulla och sätta mitt tionde skepp i sjön, men ta mig... men, som sagdt, inte för att prata latin och grekiska med en hederlig borgare.

Hedern är det inte så noga med, när man har tio skepp i sjön! sade den darrande rösten. Ty nog vet du väl, käre Edin, att där penningar finnas, dit kommer också allt annat!

Just då kom landshöfdingen, som var en liten dvärg och glittrade af sina ordnar. Och hans gemål hade båda mungiporna nerdragna, på den grund att det gaf ansiktet sken af att äga anor, hvilket hennes namn inte alls gaf.

Det blef alldeles tyst i salen, de gamla herrarna bockade sig, och landshöfdingen sade ett ord till hvar och en; det tillhörde ämbetet.

När så den besynnerlige och förläste lektor Hintze kom, tycktes han virrig, fördold som han var i sitt skägg och hår; men kapten Renmansson var längre än alla andra, och han bar ett smalt hvitt bockskägg på ett ansikte, som liknade en förvriden rot i skogen.

Det var alltså dessa människor, som nu skulle äta och dricka; fina, rika och bildade människor, de bästa man kunde drifva upp på långa vägar. Verkliga prydnader för ett middagsbord!

Under tiden afvaktade man ute i staden den stund, då solen skulle gå ner och mörkret komma.

På lilla torget utanför Sammel Edins fönster hade samlats en skock fiskargummor, och de torkade från näsan den vattendroppe, som man besynnerligt nog måste ha, då man tjänar sitt uppehälle med händerna, och de pekade in i våningen.

Nej si! sade de. Midt på ljusa afton är det tändt med lampor och ljus. Gud, hvad högfärd!

Ty de förstodo inte detta lilla drag af grosshandlar Dellwiks världsvana, hvarigenom vanns, att gästerna omärkligt skulle föras öfver från dag till natt.

Det blåste ute och var ganska svalt, blad ristades ibland från någon orkeslös björk. Den glans, som om aftnarna brukade stiga från fjärdens lugna vatten, den fanns inte i afton, ty fjärden var sträf och mörk i blåsten, och molnen voro vildt formade.

Men Sammel Edin i sin sal redogjorde för sina gäster, hvad fartyget skulle heta.

Jo, hon ska heta "Napolion"! sade han.

Schö, Napolion! sade lektor Wikner. Det var ett underligt namn på ett skepp. Hvarför ska du kalla na för Napolion då, Edin?

För Napolion, han var en sat...

Förlåt, svärfar! sade grosshandlar Dellwik. Hvad var han? Vi hörde inte riktigt!

Sammel Edin tittade förvånadt och tankspridt på sin måg. Men plötsligt började han klå sig med ifver på högra handlofven.

Hvad i helvete är det, som kliar? skrek han, glömsk af allt annat.

Inte går det att få fason på gubben, nu då! sade Dellwik lågt till lektor Mossberg. Han måste ha sin gång! Man får ta honom, som han är, förstår sig!

Men lektor Wikner upprepade:

Schö, Edin, kallar du fartyget för Napolion? Det var ett besynnerligt namn, det!

Då vaknade Sammel Edin igen.

Napolion, sade han lifligt, men återigen flög vänstra handen till högra handlofven.

Hvad i helvete! skrek han, och så tittade han upp under de buskiga ögonbrynen. Han tittade på patron Unæus.

Men lektor Wikner återtog:

Schö, Napolion, du menar väl karln från Corsica, som dom satt handklofvar på till sist?

Sammel Edin pekade på patron Unæus och ropade:

Jag såg väl, att du såg så allvarlig ut, när du tog mig i hand, och så klämde du som bara...

Unæus är mycket stark i det hela, det vet ni ju, svärfar! inföll Dellwik.

Håle, hva du afbryt mig för jämnan! sade Sammel Edin. Hvad hade du på fingret, Unæus?

Patron Unæus tittade på sitt pekfinger.

Nageln, inte annat jag kan se! sade han lugnt, och då brast hela bordet i gapskratt, som ändade i landshöfdingens ord:

Min kära Edin, vi skulle verkligen alla mycket gärna vilja höra, hvarför ni tänker döpa fartyget till Napolion!

Ja, bara klådan gett sig af! svarade Sammel Edin. Jo, si, Napolion, det var en karl, det! Anagga den karln! Slogs gjorde han ju nära på som Karl XII i tiden, fast han inte var svensk, och klådde tjyf-tysken, har jag hört! Si, det tycker jag om'en för! Lefde karln, skulle jag, anagga, kalla skutan Napolion i alla fall, om han så blef högfärdig, ifall han mötte'na på sjön! Men nu är han död, och då, fan i mig, skall skutan heta Napolion, hvarje dag på året. Då blir hon värst i hela kofferdiflottan, och Lomarken på Åbord får gå med långnäsan! Jo, det är namn det! Gör om det namnet, herr landshöfding. Petter och Greta, det kan hvem som helst sätta på en skuta, men si, när Napolion kommer, då blinka dom och säger: ja, Edin i Öbacka, det är karl, det! Det är karl hela dan, det! Skål, landshöfdingen, tyck int han som jag?

Skål, Edin! sade landshöfdingen skrattande. Menar ni, om jag tycker, att Edin i Öbacka är karl hela dan eller att skeppet bör heta Napolion?

Ta bägge frågorna ihop, så skåla vi på saken, eller hvad sägs, landshöfdingen? svarade Sammel Edin.

Gärna det, Edin! sade landshöfdingen och skålade.

Då sträckte Sammel Edin ut handen och sade till hela bordet:

Det är landshöfding, det!

Hvarvid alla återigen brusto i ett rungande skratt.

Det blef emellertid hett i salen, och imman rann af fönsterrutorna; man måste öppna.

Ute brunno redan stjärnorna, och luften var flammig af nattens blånad.

Nu väntade människorna i staden, att gästerna snart skulle komma från middan. De första tjärtunnorna brunno redan på kullarna och varfvet, och den tjocka röken vältrade mot himlen.

Nu kom också månen öfver bergen röd och finnig, glidande på den ishala himlen.

Då skymtade fiskarbåtarnas segel ute på fjärden, när fiskrarna återvände från sina sättningsplatser; det gaf något spöklikt åt det hela, och vågorna plaskade och skvattrade kring sjöbodarna, där lyktor slängde. Roddbåtar drefvo på sundet nedanför varfvet, och några flickor sjöngo.

Allt rödare och blodigare stego tjärflammorna i månskenet, och nu tändes den ena lyktan efter den andra i fartygsriggen, som reste sig likt ett jättedjurs benrangel öfver sjöbodtak och den svarta skogskonturen.

Men man hade spart en öfverraskning åt Sammel Edin.

Det fanns i staden en liten mässingssextett, som hette skomakarsextetten, därför att den bestod af bara skomakare.

Nu kom skomakarsextetten upptågande på Sammel Edins gårdsplan, och där stämde den upp en jämmerlig och entusiastisk hyllning.

Månen blänkte i de buckliga hornen, gnistorna dansade från de båda tjärtunnor, som brunno på gården, och de sex skomakarnas skröpliga gestalter stodo inväfda i en rödflammig rök med stänk af månsken, och den glittrande fjärden bakom.

Inne i salen sorlade nu alla, och talgljusen buro långa tjufvar, lamporna fläktade för draget, och alla glas voro fyllda.

> Brevis oratio penetrat c¦los
> Longa potatio evacuat scyphos!

sade lektor Hintze till lektor Hollsten och lyfte sitt glas, och nu hade han framträdt ur sitt skägg och hår, väckt af vinet.

Lektor Hollstens näsa hängde långt ner. Han förde den vänligt åt sidan med vänstra handen och drack.

Det är godt att dricka, kära bror Hintze, sade han, men glasen äro en smula obekväma!

I samma ögonblick stack en af skomakarna sitt sotiga ansikte in genom fönstret och ropade:

Skutan brinner! Skutan brinner!

Alla rusade upp från bordet utom Sammel Edin.

Si så där, ja! sade han och nickade upp och ner. Är elden lös nu också!

Gästerna trängdes vid fönstren, och därborta i månskenet stod skeppet och brann. Lågorna fladdrade tätt, och riggen liknade ett höstgult träd med praktfullt skinande krona.

Skenet kastades allt starkare och flammade i hemska figurer på röken, som dref bort med kvällens vind; roddbåtarna på sundet framträdde som utskurna ur mörkret; sjöbodarna, magasinen, virkesupplagen lågo i full belysning, och inne i mörkret öfver staden glimmade fönsterrutor och rådstuklockans visare; och alla dallrande blad på träden tycktes lika snöflingor, som drefvo fram öfver taken.

Skomakarna sprungo med sina skinande horn i hand nerför bergknallarna, och öfverallt löpte människor, öfverallt skrek och hojtade man, borta i brandskenet hoppade små figurer omkring, och när man reste upp stegar mot fartyget och kedja bildades, tycktes en massa dvärgar ha kommit fram ur mörkret, och när vattenpytsar slängdes mot fartygssidan, såg det från bergknallarna ut, som om dvärgarna stått i flock och spottat in i elden.

Nu började det klämta i kyrktornet och nu i rådstutornet, det var så hemskt, att alla kände barndomens skräck i blodet, damerna i Sammel Edins sal började gråta och jämra sig.

Men Sammel Edin satt med slutna ögon, ensam vid det sköflade bordet.

Det är Napolions fel! mumlade han. Jag skulle aldrig ha gett skutan det namnet! Karln dog ju i fängelse.

Och han upptändes af en sådan vrede mot den döde, att han grep ett vinglas och slängde vinet öfver axeln ut i salen.

En lushund måtte karln ha varit, det är visst och sant! sade han.

Men hvad menar ni egentligen, min kära Edin? skrek landshöfdingen till, ty han hade fått hela vinskvätten i nacken.

Landshöfdingen hör, hvad jag säger! skrek den förbittrade Sammel Edin tillbaka. En lushund måtte karln ha varit!

Därmed rusade gubben upp, och landshöfdingen sade, nu lika uppretad, äfven han:

Man begär dock lite bättre vett af en man i er ställning, Edin!

Det har inte fan tid att ha vett nu! svarade Sammel Edin och skyndade ut.

Han rullade och hoppade och skrek och fäktade sig nerför bergknallarna och ner i sin sjöbod, men alla hans båtar voro lånade. Slutligen blef han upptagen af en båt på sundet och förd öfver.

Hettan slog honom för ansiktet, gnistorna yrde kring honom, vinden pep i tacklaget, och det puttrade, fräste och sprakade som i en bryggstu.

Alla människor stojade och skreko, och det hördes rop:

Slå undan stöttorna! Låt skutan gå i sjön, annars tar det eld i magasinerna!

Och det sprakade i Sammel Edins hjärna. Inför alla dessa människor skulle han visa, hvad karl han var! Han trängde sig fram genom hopen.

Ge plats åt Sammel Edin! skränades. Sammel Edin kommer! lät det.

Och han fick en gata, man betraktade honom med vörnad och fruktan, när han kröp fram vid foten af den brinnande kolossen, hvars flammor och rök syntes kring hela trakten, så att till och med aflägsna berg upplystes.

Slå undan stöttorna! ropade Sammel Edin. Låt hela härligheten gå i sjön!

Slå undan stöttorna, var det! upprepades hans order, och strax tillkännagåfvo dånande hugg, att ordern utfördes.

Nu darrade skrofvet, nu började det glida, lågorna stodo rätt ut i vinden som gula vimplar och röda flaggor och en hel besättnings byxor och tröjor, och prydd af denna fladdrande ståt sköt Napolion ner i vattnet, hvarvid ett jättehväsande upphofs och ett moln af ånga kringhvärfde fartyget, så att elden syntes som tvärs genom en snöstorm.

Bogsera ut henne på fjärden! kommenderade Sammel Edin. Och låt henne brinna ner!

Men då samlades sig alla människor kring den lille gubben.

Sammel Edin är galen, han tänker låta skeppet brinna ner! skrek man.

Håll mun! skrek Sammel Edin tillbaka. Är skutan er? Tror ni, jag är en fattiglapp som ni, som är skyldig mig pengar, hvarenda en? Hva? Tror ni, Sammel Edin vet, hvad han gör, eller inte, hva? Håll mun på er, rackarpack! Fattigstackare! Fattighushjon! Snåljåpar! Ynkryggar! Lathundar! Oduglingar! Fiskarbyke! Slitslasar! Tattare! Oäktingar! Lushundar! Strykare! Fyllrackor! Bondhyflar! Sillstrypare! Lådhuggare! Giftblandare! Lagvrängare! Kyrkskojare! Surströmmingar! Fårtackor! Bocknäckar! Vallackar! Pack!...

Uttröttad sjönk Sammel Edin samman, och Napolion bogserades som en brinnande kyrka ut på fjärden och lyste på stränderna och på Öbacka stad, så att alla fönster tindrade och glödde som kattögon i en källare.

Landshöfdingen, som också var tillstädes, vände sig till lektor Wikner och sade:

Det är, som om de gamla vikingarna ännu lefde i gubben Edin. Af den stammen kan man säkert få goda soldater, men knappast några generaler!

Schö! svarade lektor Wikner. det är med Edin som med allt folket här hos oss, en far som lappen, en byter så hastigt om sinne!

Sanningen af dessa ord kunde man skåda ett par timmar senare, då Napolion kolade ner ute på fjärden och dryckeslaget fortgick i Sammel Edins sal.

Nu ska vi supa och festa och vara glada! skrek han. Hvafan! Ett fartyg! Har jag inte fartyg, som räcker till? Hva? Nå? Femti tusen riksdaler, skulle man inte ha råd att förlora det, när man fyller sexti år? Hva? Tror herrarna, man fyller sexti år så förbannadt ofta, hva? En gång är ingen gång! Sammel Edin har mycket på kistbotten, han! Flera hundra tusen riksdaler! Sammel Edin! Det är en rik karl, det! Anfäkta den karln, hvad han är rik!...

Medan gubben lallade, söpo de andra, men landshöfdingen och kapten Renmansson och alla damerna hade gått sin väg.

Gubbarna dansade med hvarann, när ur den mjölkfärgade rymden det första gryningsskenet bröt fram, och lektor Hintze dansade med en stol i famnen och sjöng:

> Lever matin n'est point bonheur,
> Boire matin est le meilleur!

Och i en soffa satt lektor Mossberg och sof gapande.

Ännu när stadsborna på morgonsidan stucko ut hufvuna genom sina fönster, låg det sista af Napolion och flöt ute på fjärden som en granruska, men Sammel Edin lutade sitt hufvud öfver sängkanten och jämrade, medan fru Edin höll honom för pannan.

Söta Edin, sade hon, hvarför skall du supa så förfärligt, och till på köpet lät du i fyllan och villan femti tusen riksdaler gå upp i lågor!

Och så jämrade hon, och så jämrade han, och all världen var en jämmer, en jämmer!!

Så grundlägger man ju inga rika dynastier.

En af de blinde

I

En hög dag i skördetiden kom en fiskarbåt seglande till Åbord öfver fjärdar och sund.

Olof Lomark gick i spetsen för sina drängar och slog hafre.

I båten sutto två män, och den ena af dem kom uppför vägen, då förvandlades han till en ljuslätt yngling med brunbrändt skinn. Han upptäckte från vägen, att Olof Lomark gick i spetsen för drängarna på hafrestycket, och då vek han från vägen in på stycket; han var klädd i grå vadmal och pjäxor, nästan som en lapp.

God dag, sade han, är I Olof Lomark?

Det är jag! svarades.

Då skulle jag fråga, sade ynglingen, om I kunde ge mig hyra ombord i ett af era fartyg, eftersom jag tänkte bli sjöman.

Olof Lomark betraktade honom uppmärksamt och frågade sen:

Hur var namnet?

Åbygge, svarade ynglingen.

Son till Åbygge i Tvärhamn? frågade Olof Lomark, och tillfogade, sen ynglingen bejakat frågan: Gå ner till varfvet och tala med skepparn på fartyget, som du ser där.

Ynglingen gick ner till varfvet, frågade efter skepparn och stod inom en liten stund framför kapten Nordhammare. Äfven denne betraktade honom noga och sade sen:

Hur gammal är du?

Tjugu år, svarade Åbygge.

Hvad heter du i förnamn? frågade kapten Nordhammare vidare.

Isak! svarades.

Du får mönstra in som jungman, sade kapten Nordhammare, och därmed var frågan klar.

Isak Åbygge återvände till båten och åt ur matsäcken i sällskap med brodern, och sen måltiden var slut, steg han i land och gick sin väg, medan brodern hissade segel, stötte ut båten och seglade utåt fjärdarna hem igen.

Isak Åbygge arbetade ombord sen den dagen, och han hade snart blifvit en tjärig sjöman med grå lufva på nacken och en märlspik dinglande i en hysing nerom den pösiga byxstjärten. Hans dag gick ombord på alldeles samma lugna och tystlåtna sätt, som den förut passerat hemma i fiskläget.

En morgon, då allt var klart ombord, lasten stufvad och luckorna skalkade, hifvades ankaret, fartyget gled nerför älfven i solgasset, och med vågorna plaskande och glittrande om sidan försvann det ur sikte.

Den dagen stod Olof Lomark högst upp i kornhässjan och stufvade sädeskärfvarna, och hela landet låg stilla och höstgult kring Åbord.

Ingen människa tänkte den dagen på Isak Åbygge, själf tänkte han på ingenting; lifvet hade sin gång, och allting var, som det skulle.

Men allting här i världen har ju sin förhistoria! Det var inte bara en slump, att denne tjuguårige Isak Åbygge nu dansade i väg på vågen ut till främmande land, det fanns en djupare mening i detta; och det tål, att man vet något närmare, om den saken.

Ja, i själfva verket var det en lång förhistoria, men endast det viktigaste må här beröras.

Namnet Åbygge kan man nämligen följa så långt tillbaka som till 1688, då i Tvärhamn föddes en Zacharias Åbygge, och han är den, som får kallas stamfader. Om honom vet man, att då en ny hamnordning skulle införas under senare hälften af 1700-talet, ställde han till ett så häftigt och oresonligt uppträde mot lagen, att han stämdes inför rätta och straffades. Så oroligt var det Åbyggeska blodet. I två led efter honom var familjen bunden uteslutande till fisket, men hans sonsons son, Erik Åbygge, seglade några år på sjön. Denne Erik Åbygge blef far till Isak Åbygge.

Följer man handlingarna, finner man, att Isak Åbygges förfäder spelat en framstående roll i hamnens historia. De hade alla varit hamnfogdar, de betalade högre skatt än andra, de deltogo i alla vådliga jakter om vintern och i alla stormiga fisken om sommarn och voro ofta nära att bli borta. Men dessutom voro de bekajade med våldsamt lynne, och på den tid, då brännvinsbränningen florerade som starkast, synas de ha supit och left mer än någon annan, och en af dem, Jonas Olof Åbygge, blef till och med inför hamnlaget hotad med fördrifning, om han ej styrde sitt vilda lefverne.

Af allt detta framgår, att familjen Åbygge i sin hamn bildade kärnan af den s. k. fiskaradeln och tyranniserade de andra lägre fiskrarna.

Isak Åbygge var sålunda född patricier inom sin lilla sfär, och han var van att se på sina medmänniskor med en viss hård öfverlägsenhet.

Nu är att märka, att landskapet var ett enda stort skrofligt berg, och i skrefvorna lågo de små fattiga byarna. I byarna bildades under tidernas lopp dylika skikt af patricier och plebejer, de senare voro bundna till platsen, medan de förra så småningom började sträfva att, då de ej i hembyn hade några att öfvervinna, komma bort till andra orter, där obestämda möjligheter funnos.

En sådan hade Erik Åbygge varit, som blifvit sjöman. Men hans blod var ännu inte nog mättadt med lust att lyfta och kraft att bli borta från släkten och hemmet, det fordrades ännu en generation, för att lusten skulle mäkta öfvervinna allt motstånd.

Erik Åbygge berättade emellertid i hemmet och inför de andra fiskrarna om hvad han upplefvat och skådat, och han tände på detta sätt redan tidigt den unge Isaks begär att få lämna hemmet. Förhållandena fogade dock så, att sonen måste stanna hemma; fadern var nämligen sjuklig och var långa tider bunden vid sängen, bröderna voro för små att kunna bidra till uppehället, och Isak tvangs sålunda att arbeta för familjen. Men inom honom tillväxte just härigenom den oemotståndliga lusten att flyga ut, och han upptogs så fullständigt af denna lust, att han blef, till skillnad från far och förfäder, en ganska tyst och inbunden människa.

När så bröderna en dag voro fullvuxna och kunde sköta arbetet, seglade han bort till den mäktige Olof Lomark på Åbord, och nu var han redan långt från hembygdens kust.

Men det märkliga med honom var, att han längtade icke till någonting visst. Han frågade icke efter hvart fartyget skulle fara. Det brydde han sig icke om. an stod i sina sjöstöflar till rors, han hängde till väders, han vakade om natten på utkik, han låg i sin koj och snarkade, allt med samma orubbliga lugn; utan en önskan, utan en tanke, utan en undran eller en fråga. Han bara löd den oro, som blodet fyllt honom med och som befallde honom att ge

sig ut i världen, det var allt, som bildade hans lif.

Där han nu seglade ute på hafvet, medan seglen slogo och dunkade öfver honom och brottsjöarna vräkte öfver däck och skans, var han så bortglömd, så afskuren från allt, så tillfällig, att man kunnat anse det likgiltigt, om han lefde eller ej.

Men - hvem kunde ana, att en hel folksjäl låg och rufvade med hopvuxna ögonlock i denna fiskarpojke? Hvem kunde tro, att det var eviga lagar, som tvingat honom ut på hafvet? Hvem kunde tänka sig, att en människa, utan att själf begripa det ringaste däraf, i alla fall, blott genom att lyda sitt oroliga blod, bidrog till att länka en hel folkstams öden in i nya banor?

Så ovetande och blind började Isak Åbygge sin insats i landskapets historia, och nästan lika ovetande och blind skulle han vara, när han som gammal man slöt sina ögon till evig ro. -

---

II

Mot denna fond har man alltså att se Isak Åbygge, och bakom honom skymtar det vilda berglandet, hvars människor med tom blick skådade årens gång och ingenting visste om sig själfva, sin forntid och sitt bortglidande lif.

Barbarer.

Det fartyg, Isak Åbygge följde, var destineradt till en liten hamn på Bretagnes norra kust. Där låg vid en flod en half mil in i landet en stad, och i den staden brukade skandinaviska fartyg på den tiden finna god afsättning för sina trävaror.

Detta var alltså den första trakt af världen, som Isak Åbygge skulle få se. En trakt, så vidt olik hans eget land och ändock med något gemensamt.

Där floden mynnade ut i hafvet, hade bildat sig en bukt, skyddad af en kedja skär, och på strandens kullar låg en liten by, enligt sägnerna rester af en urgammal stad. I byn fanns ett litet värdshus, hållet af en änka, och på skylten ofvan dörren lästes: Chez Le Dret on ser à boire et à manger. Änkan hade en dotter, och denna Louise Le Dret var en vacker flicka.

Hon lefde fram sitt lif i detta värdshus, där alla byborna passerade dagligen, ty änkan hade också en liten handel. Alla voro de släkt - alldeles som människorna i Tvärhamn - de unga växte upp tillsammans, hade gemensamma minnen från skolan, från de stora kyrkliga festerna, från danserna och från fisket, som lifnärde dem.

I Louise Le Drets bröst fanns ingen oro, ingen längtan bort, ingen förkänsla af att något skulle kunna hända. Hon hörde hvar morgon och hvar afton de skrälliga kapellklockorna ringa angelus rundt slätten och korsade sig därvid, hon gick om söndagarna till kyrkan i byn borta på slätten, hon biktade för prästen synder, som inga synder voro, men förteg de verkliga, och bakom hennes bleka ansikte med dess böjda näsa och mörka, lugna ögon och den smala halsen reste sig ett landskap, grått och fåradt, kalt och fullskrifvet med mystiska tecken som en gubbes hud, och i detta landskap skymtade svarta präster med stora hattar, gamla vaxgula kvinnor med hvita hufvudkläden, magra män med underligt förstelnade ansikten, i hvilka förgångna generationer kvarlämnat spåren af laster och brott.

I denna jord, på denna stam var Louise Le Dret vuxen, och omedvetet tycktes hon bära inom sig det innersta lugn, som stammens blod under seklernas strid förvärfvat; och den aska, som tycktes vara det gamla landets själ, tycktes också vara hennes. Men låt oss medge, att det var en glad aska!

Det var onekligen för åskådaren något sällsynt och säreget vackert att i fantasien låta det bleka, fina ansiktet uppburet af den hvita halsen framträda mot denna landskapets mattgråa fond som en drottnings bild på ett gammalt mynt.

Och denna flicka med askan af förbrända sekler till själ, hon skulle nu - !

Ja, låt oss endast gå vidare i historien!

Fartyget kom, efter en lång och svår resa, till denna plats, kastade ankar i viken, och besättningen släpptes i land.

Där stod Isak Åbygge på främmande jord. Men han fann icke något särskildt besynnerligt omkring sig. Att människorna skulle tala ett annat språk, det visste han, och han hade ju allt från barndomen hört lapparnas rotvälska, från hvilken för öfrigt denna inte skilde sig så mycket; att landet var flackt, kulligt och grått med rutiga ängar som ett stort sticketäcke, nå det var väl vanligt i detta land, att husen voro af sten och lergrå, att människorna voro mörka och fula, att det ringde i kyrkan morgon och kväll, att hafvet på några timmar sjönk undan, så att fartyget låg midt på en åker, att människorna gingo med korgar omkring på denna åker och plockade snäckor, allt detta var ingenting att förvåna sig öfver, det var ju så, och då var det så!

Det enda han kände, var, att själfva luften och solskenet voro något annat. Hemma var luften klar och svalkande, men här var den simmig och besynnerligt het, så att han måste sluta sina svidande ögon och svala af dem på det sättet.

Han följde sina kamrater upp till värdshuset. Där sutto några gummor bredvid en stor säng i ett hörn, och i sängen låg en likblek gumma och mötte hvar inträdande med sina svarta blickar. Ett par karlar med lufvor på hufvut och träskor på fötterna hängde öfver ett naket, aflångt, tjockt bord, sögo sina kritpipor och drucko ur blå spilkumar. De sågo ut som röfvare. En liten eld brann i den öppna spisen, och ett halfnaket barn satt vid elden. Alla de innevarande skreko om hvarann, och hela rummet var svart och inrökt som en lappkåta. I dörren visade sig hvarannan sekund en kvinna med brinnande kolögon och ett barn på armen, hon skrek ett par ord inåt rummet, och de innevarande slängde åt henne några ord tillbaka.

Men innanför disken stod Louise Le Dret. Hon var som den hvita blomman i detta smutsens och rökens och bråkets näste.

När Isak Åbygge trädde in jämte sina kamrater, vände hon hufvut och betraktade dem, och när de, under de innevarandes tystnad, slagit sig ner vid bordet, kom hon fram i sina smällande träskor och stannade framför Isak Åbygge.

Hon såg på honom med öppna, klara, lugna och svarta ögon, som inte darrade, inte tvekade, inte blygdes, inte undrade utan bara betraktade honom.

Hon öppnade munnen och sade någonting, som han inte förstod. Och medan hon sade orden, betraktade hon honom hela tiden.

Han, som var van att med öfverlägsenhet se ner på sin omgifning och som i en kvinna såg något jämställdt en mer eller mindre värdefull ko, han kände långsamt, att det började bli en oro inom honom, uppväckt af denna lugna och säkra blick, som inte släppte honom. Hemma slogo kvinnorna alltid ner sina ögon, och om man såg in i dem någon gång, var det som att se bort genom en rymd, där det inte seglade ett moln, inte en fiskmås, inte ens en fattig kråka. Men här stod detta öga så svart och hemlighetsfullt, som när man böjde sig öfver båtkanten och spejade ner i hafvets djup, där alla gåtorna bodde, där de oändliga fiskstimmen gingo, och dit man helt oförmodadt kunde dras ner af den oberäkneliga döden.

Det hade händt Isak Åbygge som väl alla andra fiskare, att han ibland ute på hafvet, då vågorna mot natten fingo

ett hotande mörker, plötsligt kunde känna sig rädd, men han visste inte, hvarför han kände sig rädd. Barbaren i honom kunde inte mer än uppsamla känslan, hvad som låg bakom den kunde han ej spåra.

Sammalunda var fallet nu - Isak Åbygge blef rädd, och det var allt, han kunde åstadkomma af inre rörelse. Han var så fylld af rädsla, att han inte ens tillskref de svarta ögonen orsaken. Rädslan bredde sig inom honom som ett jämnt svart haf, och på hafvet seglade två blomhvita måsar, och det var dessa ögon.

Men äfven de inre hafven ha sin ebb och flod, och rädslan sjönk undan, men märk: då stannade de hvita måsarna kvar, sittande på nakna klippor mot himlen!

Lugn och utan att ändra sitt ansikte genomgick Isak Åbygge denna händelse, men den lämnade spår efter sig. Rädslan kom åter och försvann, och med få ord kan sägas, att Isak Åbygge var fullkomligt prisgifven åt de oberäkneliga rörelserna i sitt inre. Men rörelserna måste så småningom plöja upp en fåra, och för honom togo de slutligen den formen, att han kände sig främmande och ensam.

Men hvad var honom främmande? Jo, fartyget, skansen och kamraterna. Det händer ju ofta, då man vaknar, att man har lite svårt att bygga upp yttervärlden omkring sig. Väderstrecken äro snedvridna, tingen äro upp- och nervända, somliga tyckas borta på permission, den kompakta massan af magasinerade händelser, som bildar bas för ens dagliga lif, är försvunnen, och man måste skynda att kalla tillbaka allt detta för att kunna glädja sig åt att vara människa igen.

Den stackars Isak Åbygge hade inte förmåga till dessa operationer, och han kunde därför inte riktigt få det hela att hålla ihop, världen var som ett trasigt skjul omkring honom, och det blåste in, så att han frös.

Men i honom fanns en klar och oemotståndlig vilja, och som människor på hans ståndpunkt, bara löd han; hvad annat kunde han? Han hade inte råd till mer än en känsla, en tanke, en vilja i stöten; och nu var han bit för bit förvandlad till denna enda vilja, enda tanke, enda känsla. Det var att komma i Louise Le Drets närhet.

Det tillgick på följande sätt. Öfver allt som rörde sig i honom, stodo hennes ögon alltjämt, med samma lugna blick. Men nu är det ju så, att om man tillräckligt länge betraktar något, så breder det ut sig åt alla håll, sväller och utvidgas och börjar kröka sig som ett par famnande armar. Men samtidigt drar det sig bort och likasom suger en in i sig, till dess att armarna knyta sig bakom ens rygg och man uppslukats och ligger inkapslad, utan förmåga att komma fri; det är som en mara.

Sålunda svällde Louise Le Drets skugga inom Isak Åbygge, famnade honom, knöt armarna omkring honom, kapslade in honom och drog honom med sig bort i ett mörker. Blott och bart därför att hon, kanske en minut, hållit sin blick lugnt riktad mot honom. Och han ville henne ingenting, begärde ingenting af henne - han måste bara lyda en vilja inom sig. Det var allt, det var det besynnerliga. ---

Härutaf kom sig nu, att Isak Åbygge till kamraternas ogemena förnöjelse ständigt, då tillfälle gafs, höll sig i Louise Le Drets närhet; och i den lilla byn blef detta det allmänna samtalsämnet, men Louise Le Dret var som alltid annars, skrek ut genom dörren, serverade cider i de blå spilkumarna, korsade sig vid angelus och dansade med sina jämnåriga, som hade alls ingenting händt. Och det hade det ju inte heller! För henne!

III

Det var sent på julnatten, och Isak Åbygge satt med Louise Le Dret på kullen ofvanför byn, hela hafvet låg framför dem, en fyr flammade i horisonten, och en liten rökig måne lyste öfver slätten.

Man får tillskrifva de eviga lagarna den omständigheten, att hon följt denne tyste utlänning på en sådan utflykt, så mycket mer som han knappt lärt ett ord att säga henne och de således måste antingen tiga eller sucka.

Eller skulle hon möjligen vara fångad af honom?

Ingalunda! Det är ur alla möjliga synpunkter lämpligare att se denna natt i stort. Se hvad som verkligen skedde i det, som syntes ske, för att tala med filosofen.

Hvad som syntes ske, det är icke svårt att fatta. Med kännedom om de båda individernas natur och tillstånd måste man fatta, att Isak Åbygge blindt, ja, medvetslöst ref upp Louise Le Drets kläder, medan fyren alltjämt blinkade i horisonten som ett sömnigt öga, hvilket måste se, hvad som tilldrog sig; samt att Louise Le Dret afvaktande stirrade upp mot stjärnorna, medan hon tuggade sin läppar.

Detta var nu det betydelsefulla ögonblicket! Hvad skulle nu ske?

Med Louise Le Dret skedde endast, att hon gaf till några små skrin och därefter snabbt grep om Isak Åbygges nacke och med sina läppar och sin tunga for i blixtsnabba slag öfver hans ansikte och hals, att hon gräfde in naglarna i hans kött, att hon vred sig och slet sig, att hon kramade honom så hårdt, att han --

Långt, långt in i Isak Åbygge, allra längst bort vid det svarta hafvets horisont reste sig en liten våg, den rullade fram öfver hafvet och steg alltmer, dess kam blef hvit, den omgafs af ett stormdån och muller och tjut, och den rusade fram med allt snabbare fart, till dess att den, som hade den utifrån och icke inifrån störtat öfver honom, dränkte Isak Åbygge, och när han sjönk i det piskande och dånande skummet, upphof han några gurglande tjut, fäktade med armarna och sjönk samman, som död.

Louise Le Dret låg stilla och tittade med sina orörliga ögon på stjärnhimlen, medan ginsten susade och vajade kring hennes hufvud; och slutligen vaknade Isak Åbygge.

Han snyftade och grät, han kröp omkring på knäna och klöste med fingrarna i backen, och han borrade ansiktet mot det frostiga gräset.

Han kunde ju ingenting säga, dels hade han ingenting att säga, och dels kunde han inte hennes språk.

Louise Le Dret satte sig upp och stirrade på honom, och när hon såg, hur han kröp omkring på kullen och grät och snyftade och klöste i marken, brast hon i ett skallande skratt!

IV

Följande kväll var det flod. Kapten Nordhammare gaf order, att man i all hemlighet skulle lätta ankar, ty af kapten Renmansson, som helt oförmodadt kommit inseglande i viken, hade han fått höra, att en stad i Spanien brunnit ner, och Renmansson hade fattat det beslutet att själf segla dit ner för att få sälja de varor, som man denna gång ej syntes kunna få afsättning för här på orten. Nu skulle kapten Nordhammare lura honom, hvilket var vanligt äfven på den tiden - men i själfva verket hade kapten Renmansson ljugit, så att det var kapten Nordhammare som blef den lurade.

Isak Åbygge befann sig alltså helt oförmodadt ute på hafvet igen.

Dagarna gingo, och han fick tid att lugnt betänka, hvad som skett.

Det är sant, att kvinnor föda barn, som de bära i sitt inre; men man kan säga, att äfven i männens inre bilda sig individer.

Isak Åbygge hade rest ut tom och lätt. Men när han nu lämnade den främmande lilla hamnen, var han tung, som bure han på ett nytt väsen i sitt inre.

Det svarta hafvet inom honom hade sinat ut på julnatten, de båda hvita måsarna hade försvunnit i samma drag, men på bottnen af hans hjärta hade kvarlämnats ett litet oroligt jämrande väsen, hvars jämmer uppfyllde honom med åtrå att än en gång drunkna på samma sätt som uppe på kullen, då Louise Le Dret upphäft ett så gällt skratt, att han blifvit alldeles vaken.

När stormvågen slagit igen öfver honom, hade något vridit sig af smärta inom honom, och han hade tyckt sig skymta en annan värld, än den han lefde i. Denna obetydliga skymt hade uppfyllt honom med en osäker längtan att en gång med öppna klarvakna ögon få se den andra besynnerliga världen, och denna längtan återigen tycktes honom lefva i det lilla jämrande väsendet.

Och där var, hvad som skett i det, som syntes ske!

En längtan till något obestämdt nytt, bättre, högre och klarare hade fått lefvande lif i honom.

Och hans dagar, som förut varit alldeles tomma, därför att allt varit tomt inom honom, uppfylldes nu af denna längtan, som gjorde ondt; och Louise Le Dret gick aldrig ur hans minne, hans hjärta eller hans hud.

V

Ett beslut mognade med tiden ur denna längtan och detta minne hos Isak Åbygge, och det var, att han skulle gifta sig med en utländska, ty när han tänkte på kvinnorna hemma, rös han för deras döda köld.

Och när han blef trettioåtta år och var skeppare på egen skuta, gifte han sig med en irländska, miss Violet Carrick. Med henne fick han sonen Lukas Åbygge.

Allteftersom sonen växte upp, minskades oron i Isak Åbygges inre, och han trodde, att med sonen hade detta hans inre hemlighetsfulla väsen tagit yttre påtagligt lif.

Lukas Åbygge, som i arf efter sin mor fått ett gammalt kulturblod, var den förste, som blef klar öfver landskapets inre lif, som såg innebörden i händelsernas förlopp, och som så småningom lärde andra att ana, hvad som skedde bakom ödenas och existensernas uppgång, blomstring och förfall.

Härigenom spred hans å småningom bland sina medmänniskor sådana åsikter, att de fingo en annan syn på sig själfva. De började kunna se sig som små delar i någonting nästan fasansfullt stort och aldrig afslutadt, och de blefvo härigenom så ödmjuka, att de medgåfvo sig vara, i grund och botten, bara små besynnerliga djur med en gryende liten själ. En helt liten, liten själ, ungefär som en brinnande tändsticka i ett stort mörkt rum.

Men ingen af dem anade dock, att den, som bidragit att tända den tändstickan i det stora mörkret, var den enkle sjömannen af Åbyggarnas gamla stam, och minst af alla anade han själf, hvad han gjort. Skulle någon sagt honom, att i landskapets historia betydde Louise Le Dret mer än de flesta, så skulle han ha gapskrattat.

Hans uppfattning af Louise Le Dret var i all sin oförblommerade enkelhet den, att hon var ett ganska tvetydigt litet subjekt; och det föreligger, om man så vill, intet som helst skäl att bestrida den uppfattningen.

Men öfver tvetydighet och allt dylikt lyser något annat, och vi följa med undran och vördnad de eviga lagarnas gång; så godt vi kunna!

Den första hjärnan

I.

Gud skall veta, att när inkräktarna kommo söderifrån, den ene efter den andre, med Franz Twieselmann i spetsen, så var det inga vackra karlar!

Det goda landet hade legat århundraden igenom i sin ganska lugna afskildhet, och människostammen hade satt sina blommor, det hade slutligen blifvit goda exemplar.

Sådana män som Olof Lomark på Åbord, Jon Sjölander i Stensland, kapten Nordhammare, Sammel Edin i Öbacka, patron Hökert i Nedansjö, ja, till och med Lasse Gradin i Skäljom, det var i alla fall gamla män med väl formade hufvun, polerade, släta, hårda ansikten, och dragen voro omsorgsfullt utarbetade, materialet liknade kärnved; man kunde märka, att många generationer af utkast, skisser, experiment och studier sjunkit bort, innan dessa i sin art fulländade konstverk sett dagen.

Men man kunde också märka, att det bara var vissa sidor af mänsklighet, som här envist utvecklats. Landskapet, där dessa människor bodde, omgaf dem alltjämt med en hög ringmur, och inom den hade deras lif förflutit i släktled efter släktled. På samma sätt hade deras inre landskap omgett dem med en ringmur, som aldrig öppnade sig, och därinom lefde de, släktled efter släktled. Men häraf hade helt naturligt följt, att deras karaktärsegenskaper fördelat sig i några väsentliga grupper, i hvilka smådragen drunknat, och när de som yttre konstverk stodo färdiga, motsvarades den yttre tadelfria modelleringen af en inre; ett jämviktsläge var uppnådt, som betydde höjdpunkt och fordrade undergång.

I den tiden var det, som Isak Åbygge drefs ut som ett folkstammens utomordentliga sändebud, och i den tiden var det, som inkräktarna började komma, med Franz Twieselmann i spetsen.

Ja, Franz Twieselmann var verkligen rätt ful. Han var lång och gänglig, det vill säga, han hade en liten bål, så formad ungefär som en säck ved, och inunder den hade hans öde häktat två ben, af hvilka det ena var alldeles rakt som en stylta, men det andra var kobent, så att när Franz Twieselmann stod stilla, hvilket han sällan gjorde, så stod han på ett K. Bålen och de nedre extremiteterna voro sålunda ingen ära för vare sig honom eller hans fosterland; men låt oss nu beskrifva hans ansikte.

Hans ansikte! Det var egentligen besynnerligt, att en så duktig karl skulle ha ett sådant ansikte.

Vi föreställa oss en liten fyrkantig platta, det är hans nästipp. Han skulle, förutsatt att den varit af metall, mycket väl kunnat fälla in sitt monogram i den och sedan användt den som sigill.

Nedanför detta sigill hängde mustascherna, rätt ner, och som det alltid finns någon mening i allting, så hängde de väl ner för att skyla munnen. Men å andra sidan, som de voro glesa, så kom hela munpartiet att se ut, som om ansiktet just där rämnat för en kataklysm, och tänderna stucko fram som blottade blyfyndigheter. En underlig grotta, i sanning!

Ögonen stodo så ljusblå i det bruna skinnet, att det tycktes, som om kraniet just där tunnats af så hastigt, att hjärnan blottats, en ljusblå och dallrande hjärnmassa. Och öfver allt detta reste sig pannan som en sned vägg, i hvilken man karfvat med knif, och det svarta håret störtade fram, som vatten störtar öfver ett dammbord, och blef hängande i luften, fullt af häpnad både för sin och en åskådares del.

Men öronen voro stora och till hela sitt omfång fastgummade vid hufvut.

Detta är den sanningsenliga bilden af Franz Twieselmann; vill någon klaga, får han vänta till den yttersta dagen, då kommer nog Franz Twieselmann bland oss alla andra.

Det är lätt begripligt, att de gamla i provinsen brusto i gapskratt, när de sågo denne underlige främling framför sig. Och när hans efterföljare kommo och alla voro i något så när samma stil, då blefvo de ansedda som lustiga figurer, Mathias Claussen, Aug. Stenling, Schibler, Lanckhals och alla de öfriga, fru Marie Lomark född Cadiou

från Le Hâvre inte att förglömma.

Men det skall heller inte hemlighållas, att när Franz Twieselmann såg gubbarna Lomark, Hökert, Lithner och consorter, så tänkte han i sitt fula hufvud: Aha! Mer tänkte han inte första gången, men det var tillräckligt, och ur detta Aha! kommer det följande.

För de gamla var denna lilla fläck af jorden självfva dess hjärta, äfven om de inte ville medge en sådan uppfattnings befintlighet. De voro dessutom så vana att se älfven flyta fram helt lugnt, att se gårdarna på stränderna, byarna i backarna, kyrkorna i björkdungarna, att denna syn inte skulle kunnat ändras, utan att allt annat i deras inre måst läggas om. Hvad som sträckte sig af ödeskog mellan byarna märkte de inte - inte ens Olof Lomark trots den gamle lektor Barchæi ord - det var duken, på hvilken byarna voro färgfläckarna, och det hela var en stor tafla hängde på himlens blåa mur af Vår Herre till deras, deras barnbarns och alla deras efterkommandes stilla förnöjelse.

Franz Twieselmann och de andra inkräktarna, de funno en helt annan syn framför sig: ett oerhördt, mörkt, skogtäckt, bergigt landskap, där några nästan fallfärdiga byar lågo som brödsmulor på en bordduk efter måltiden; några små usla herrgårdar, som voro spruckna och genomruttna, det hela vildt, barbariskt, nästan skrämmande. Och här bodde dessa människor och voro stolta! högdragna! tysta! inbilska! tjuriga!

Ha, ha, ha, ha!

Yxan på skogen, skogen på sågen, timret på skeppen, skeppen ut i världen, pengarna i herr Twieselmanns ficka!

Det var den hemliga chifferskrift, som Franz Twieselmann läste ur landskapet, där det bredde sig framför hans fönster.

Men nu gällde det först och främst att lista ut vägarna och tillvägagångssätten, lynnet, synpunkterna, knepen, afsikterna!

Då visade Franz Twieselmann, att i sitt fula hufvud hade han en hjärna, som sannerligen inte bara var ljusblå. Han lade nämligen snart märke till, att alla människor i ådalen kände hvarann, och som genom skeppsfarten reda pengar ganska ymnigt tillflöto dessa människor, blefvo de fallna för att ge fester. Men som de alldeles nyss varit fattiga och den ene inte visste om den andre, hur mycket han egentligen ägde, så blef följden, att afundsjukan dolde sig i fåfängans mantel, och det blef en täflan att öfvervinna i ätande, drickande och festande. Där tindrade fönstren rundt gamla ådalen, bloss och facklor sprakade öfver isar och mellan vägens granar, dansmusiken slamrade i husen, och skuggor skymtade på de immiga rutorna.

Franz Twieselmann kastade sig strax in i detta lif, som gick från gård till gård, och det dröjde inte länge, förrän han visste allt, hvad han önskade veta om dessa människor.

Så var förarbetet gjordt, han var känd, han hade lärt, han kunde bygga sin såg. Han hade också köpt några skogar, och han ägde ett torpställe i Utvik.

Men just då hände en liten malheur, som hade de underbaraste följder.

Det var på försommarn, och vid Utvik låg ett tyskt fartyg och lastade.

Franz Twieselmann och hans bokhållare Nordstrand hade varit ombord hos skepparen, och när de ändtligen skulle bege sig hem, kvittrade redan fåglarna och gryningen sken öfver bergen.

Men af vissa orsaker ville skepparen inte låta de båda gästerna våga försöket att ta sig nerför lejdaren till roddbåten, och därför ordnade man på ett annat sätt. Vid storrånocken var ett block fastgjordt med löpande lina, och nu slogs linan om lifvet först på chefen, Twieselmann, och sedan på bokhållaren, Nordstrand, och så firades

de ner i båten, där en af besättningen väntade dem. De sågo inte så mycket ut för mänskliga ögon, när de långsamt firades ner, och när de ändtligen sutto på tofterna, stodo deras rödsprängda ögon ur hufvut och munnarna hängde slappt.

Den förpannede skipper, sade Franz Twieselmann, han krossede min make!

Alltid en tysk mindre! svarade den orädde Nordstrand.

Förpannete svensk! skrek Twieselmann.

Förpannede tisk! härmade Nordstrand.

Jak skall, gud förpanne mik, sette dik från din plats! skrek Twieselmann.

Och jak skall, förpanne mik, legge dik på tin nos, om du är stursk! svarade Nordstrand.

Under dylikt samtal uppnådde de så småningom stranden och dinglade uppför backen till den lilla torpstugan, där kontoret var inrymdt och de hade sina rum.

Men ute på gårdsplanen blefvo de medvetna om att de borde besöka ett litet afsides grått hus. Detta hus var försedt med en hög trappa enligt landets gamla sed, och nu kraflade de uppför den. Just som de nått toppen, gick solen upp öfver landet. Då lågo Nordstrands byxor nere på hans fotknölar, och han lyfte af sig hatten och viftade åt solen, medan han samtidigt kliade sig på sitt ena ben, ofvan knävecket. Och uppfylld af hänförelse vid soluppgångens granna skådespel höjde han rösten och började sjunga:

> Vårt land, vårt land, vårt fosterland!
> Ljud högt, o dyra ord!
> Ej lyfts en ...

Då sade Franz Twieselmann:

Tu är en onförskämt karl! Skall du sjonka nazionalvisor hier?

Håll din förpannede mun! svarade Nordstrand och fortsatte:

> Ej lyfts en höjd, ej sköljs en strand.
> Mer älskad än vår ...

Men då hade Franz Twieselmann beslutat att näpsa svensken och uppstämde därför:

> Deutschland, Deutschland ueber alles ...

Nordstrand tystnade tvärt. Tittade på Franz Twieselmann, men nu hade denne i sin tur gripits af hänförelse.

Nej du, rackartysk! mumlade Nordstrand, grep tag i Franz Twieselmann och kastade honom nerför trappan.

Franz Twieselmann yttrade inte ett ord, medan han färdades genom den svala morgonluften, men när han satt i gräset, tittade han upp till Nordstrand, på hvilkens nakna ben hullhåren glänste i morgonsolen, och knöt näfvarna och skrek.

Jak skall, förpanne mik, aldrig mer lägge port titler med en förpannet bokhåller!

Men Nordstrand höll sig för magen och vred sig af skratt; och skrattet flög öfver ådalen, och innan veckans slut fanns det inte en gård, där man inte skrattade åt denna Franz Twieselmanns malheur.

II.

Patron Hökerts i Nedansjö hade, som jag förut berättat, en guvernant, som hette fröken Göhle. Hedvig Göhle var hennes fullständiga namn.

De flesta af damerna i ådalen hade blå ögon. Det hade också fröken Göhle, men hvilken skillnad på ögon! Det var en gammal hederlig bondmålare, som målat de förras ögon. Först då hade han målat en svart punkt, och sen hade han med en annan pensel doppad i kobolt dragit en ring omkring den svarta punkten, och så var ögat blått, alldeles som det skulle vara.

Men på det sättet voro inte fröken Göhles ögon blåa. För det första var den svarta punkten som en rundslipad diamant med små, små facetter, och inne i diamanten dallrade en svartgrön vätska, som tände en här af gnistor i alla de små facetterna.

Rundt denna diamant var ett smalt band virradt af sammanväfda guld- och silfverfibrer, och på det bandet voro hundratals små figurer, såsom vulkankratrar, prästkragar, skorpioner, stigar, sjöar, moln och en otalig mängd annat. När fröken Göhle såg på en människa med dessa underliga ögon, glittrade alla figurerna så blått, som vågorna glittra en solskensdag, och då var det som att se långt bort i världen i en dallrande och glansig luft.

Kring dessa ögon slöt sig hennes bleka och smala ansikte, och näsan var lite rosig, men det kom ingen att tro, att hon drack, det framhäfde endast näsans bestämda karaktär och kom sålunda alla att märka det säkra och medvetna i hennes utseende; och när hon log, voro tänderna hvita. Håret var så ljust, att det stod som en solreflex kring ansiktet, och hon gled hvit och besynnerlig, lätt och böjlig bland de andra damerna, hvilka hvarken voro hvita, besynnerliga, lätta eller böjliga utan så tunga och naturliga, som man kunde begära.

Och när fröken Göhle gick, rörde sig alla linjerna i hennes kropp så, att i åskådarens ådror fick blodet en särskild takt, alldeles som då man hörde musik eller såg träden gunga mot en glasig höstluft eller med blicken följde en båts gungande färd på vågorna. Att se på henne kändes till slut som en lust att blunda, och som en lust att gråta, och som en lust att blundande och tyst gråtande ha henne i sina armar och dansa bland skuggor efter en obefintlig musik, för att aldrig mera sluta.

Men när man en stund betraktat de andra kvinnorna, höll man handen för munnen, ty det är ju rätt opassande att gäspa öppet, och man tänkte på allt möjligt, som dagarna nu en gång uppfyllas af i vårt bekymmersamma lif.

Kring fröken Göhle svärmade alla de yngre herrarna i ådalen: Claussen och Malte Lomark, när han var ogift, Stenling, Nordstrand, Holliander, Langelius, Kassberg, Jacob Sellström, Rosell, ja, till och med den glade notarien Lack från Öbacka.

Franz Twieselmann brukade skämta mycket med henne, och det var som ett frimureri dem emellan, ty båda kände sig egentligen lite utanför det öfriga sällskapet.

Hela ådalen hade blickarna på fröken Göhle, och man var spänd på att se, om hon skulle ta någon af dessa uppvaktande kavaljerer.

Franz Twieselmann hade begripit något, som de andra inte hade begripit. Då det nu är så, tänkte han, att fröken Göhle är den mest uppmärksammade damen i hela ådalen, så är det klart, att den, som hon likar bäst, sätts i närmaste samband med henne, blir oftast omtalad, får en särskild aktning omkring sin person och på det sättet omärkligt vinner anseende i det allmänna omdömet.

Och utgående från det resonemanget sökte och lyckades han att vinna företräde framför alla andra. Man undrade, och man undrade, men man kunde ingenting få klart för sig, rundt ådalen.

Då kom Franz Twieselmanns lilla malheur, och skrattet höjde sig öfver ådalen.

Men det var en, som gnuggade händerna, när historien nådde honom, och det var Mathias Claussen. Han var en lidelsefull, häftig, hänsynslös människa, och han hade fattat ett slags kärlek till denna fröken Göhle. Men ärelysten som han var hade han förmått att hemlighålla denna sin kärlek och arbetade febrilt att skapa sig en ställning framför alla andra. Och han hatade i Franz Twieselmann den, som stod honom i vägen för denna kvinna och denna ställning.

Han blef nu den, som berättade malheuren för fröken Göhle.

Men då han berättat historien till slut och upphäfde ett gällt hånskratt, reste sig fröken Göhle utan ett ord och gick sin väg.

I det ögonblicket anade hon genom kontrastverkan, att i Franz Twieselmann låg det frö, ur hvilket framtidens träd skulle växa, och i stället för att väcka hennes löje hade Mathias Claussen väckt hennes intresse för Franz Twieselmann, icke sådan han nu var men som hon instinktivt anade, att han en gång skulle bli.

Men om allt detta visste Franz Twieselmann intet. Han visste inte, att man skrattade åt honom rundt hela ådalen och inte att fröken Göhle fått reda på historien, och historien själf hade han glömt, och Nordstrand hade hans goda hjärta förlåtit.

Nu ville emellertid ödet, att gubben Smitthenner, hans medhjälpare, var en sådan människa, hvars öra var känsligt som en rökhuf för vind och hviskningar, och hvad det nu var för fågel i skogen, som kvittrat, alltnog, en vacker dag sade han till Franz Twieselmann:

Claussen är en farlig figur. Ni har gjort en dumhet, Twieselmann, som han snappat upp, och den har han berättat för fröken Göhle, som är guvernant hos den gamle patron Hökert. Dylikt skadar vårt namn.

Nej, svarade Franz Twieselmann, jag har inte gjort någon dumhet, min bäste Smitthenner.

Jo, sade Smitthenner. Och därefter berättade han förloppet. Det är självklart, slöt han, hvad Claussen åsyftar. Han vill sprida ut förklenande rykten om er och på det sättet bli af med en konkurrent.

Det var nu gubbens syn på saken; men Franz Twieselmanns hjärna var lite hvassare, så att han genast insåg, att Mathias Claussen sökte realisera hans egen plan. Och därför bleknade han.

Men ödet, som är det besynnerligaste af alla världshistoriens fruntimmer, hade just det dagen en af sina outgrundliga nycker, ty knappt hade Smitthenner slutat sin berättelse och gått ner till sågen, förrän Mathias Claussen i egen person kom vandrande ute på gårdsplanen, och nu steg han in.

Franz Twieselmann skakade af en frossaktig skadeglädje och ropade emot honom:

Got tag! Got tag! lieber herr Claussen! Det är förpannet rolikt att se dem stige in på mitt kontor! Jak tror, de har icke varet förut på mitt kontor! Välkommen, lieber herr Claussen!

Mathias Claussen skakade hand med sin dödsfiende och hånlog.

Hör nu, herr grosshandlarn! sade han. Har ni godt om holländskt timmer inne?

Ja, ja, herr Claussen! svarade Franz Twieselmann, och hans ögon blefvo gröna. Förpannet godt om holländskt timmer. Jak kan laste ti tusen fartyg, om jak vill.

Utmärkt! ... sade Mathias Claussen.

Ja, sade Franz Twieselmann, men det är pare en lille fel med mitt holländske timmer!

Är det ett fel! frågade Mathias Claussen.

Ja, det är en lille fel! svarade Franz Twieselmann.

Hvad är det för fel, grosshandlarn menar? frågade Mathias Claussen.

Jo, lieber herr Claussen, svarade Franz Twieselmann. Mitt holländske timmer har så förpannet dåligt humör!

Hvad nu...? utropade Mathias Claussen.

Jo, ser te, herr Claussen, sade Franz Twieselmann och gick fram till Mathias Claussen. Det har så förpannet dåligt humör!

Hvad menar ni? frågade Mathias Claussen hotfullt. Vill ni inte sälja?

Jo, mein lieber herr Claussen, jag skolle myket gärna sälja, men mitt holländske timmer har ett så förpannet dåligt humör! Det siger till mik: Tu, Twieselmann, siger det, tu får icke sälje oss till ten Claussen, han är en förpannet skojarhunt! Jak kan icke hjälpe tet, herr Claussen, jag hör pare, hvad mitt holländske timmer siger.

Säger ert holländska timmer, att jag är en skojarhund? frågade Mathias Claussen, avancerade hotfullt och småsparkade Franz Twieselmann på smalbenen.

Låt pli att trampe mik på mine pen, herr Claussen! skrek Franz Twieselmann.

Har jag inte kredit? hväste Mathias Claussen, svart i ansiktet. Duger inte pengarna? hväste han och slängde en sedelbunt på bordet.

Ta port teres förpannete penger! Jak vill inte se teres penger på mitt bord! skrek Franz Twieselmann.

Men nu kokade det öfver i Mathias Claussens hjärna, och han grep Franz Twieselmann i kragen.

Hvad i helvete, människa, kallar du mig skojare? röt han.

Ja, ja, te är en förpannet skojare, en förpannet lushunt. Te springer med historier, te er en satans as, en hunt, en tschakal, en bof, en uslink, en... drymmel... en... myrder... hvad gör te, herr Claussen?... te myrder mik... hjälp... hjälp... hjälp... skrek Franz Twieselmann, medan Mathias Claussen lät honom dansa kring kontoret, och slutligen kastade han honom handlöst ner i en stor låda full med papper, som stod under pulpeten. Mathias Claussen var svartgrön i ansiktet och läpparna fotogenblå, de darrade, och han kunde inte pressa fram ett ord.

Men det kunde Franz Twieselmann, han låg på rygg i papperslådan, sparkade med benen som ett retadt barn och tjöt:

Hjälp... hjälp... ten förpannete Claussen myrder mik... hjälp... hjälp...

Nu hade ödet låtit Mathias Claussen fylla sin uppgift för dagen och släppte in Nordstrand på skådeplatsen.

Got tag, Nårdstrant! jublade Franz Twieselmann. Tu är otmärkt fin att kaste ut folk, tet har jak pröfet! Kaste ut ten förpannete Claussen, han har trampet mik på mine pen och låtit mik tanse rundt i rummet och kastet mik hier i ten förpannete låde...

Ingenting föll Nordstrand mer i smaken.

Hej, min gubbe lilla! sade han och grep tag i den sprattlande Claussen, och ut for han, så att det slängde i

dörrarna, på näsan i backen, hatten och käppen efter.

Och Franz Twieselmann slängde hans sedelbunt genom fönstret.

Ter har te teres förpannete penger! ropade han. Men mik lurer te icke! Jak skall nok hålle ökon på tem, teres förpannete lushunt!

Och sen han sagt detta, slog han igen fönstret med en skräll, vände sig om och sade till Nordstrand, helt lugnt:

Han önskede tjepe holländskt timmer af mik, men jak sade ham, att mitt holländske timmer hatte icke lust att gå till ham, och så trampade han mik på mine pen! Det as!

Så går det, när två skojare kommer ihop! sade Nordstrand, som hastigt blifvit butter; han hade sina dagar.

Franz Twieselmann kände numera sin bokhållares uttryck och vanor och tog orden så, som de skulle tas.

Längre fram på dagen sade Nordstrand:

Du vet väl, Twieselmann, att Claussen har sprungit till guvernanten hos Hökerts och gjort väsen af att jag kastade ner dig från huset?

Det var jo tärför ten förpannete lushunt icke fick tjepe mitt holländske timmer! Men jak var dum! Jak kunde ha luret ham... nej, tvi tusind, jak kan icke lure en bof, det skall vare en hederlig karl, anners kan jak icke lure ham.

Begriper du, hvarför han snackade för guvernanten, hör du, Twieselmann? frågade Nordstrand och stirrade på Twieselmann med hopknipta ögon, så att blicken låg som ett hvitt skum mellan ögonfransarna.

Det ger jak tusind! skrek Twieselmann.

Det var just det jag ville höra! sade Nordstrand lugnt. Du skriker bra! Claussen är kär, förstår du, din fördömda tysk, och du är kär, och ni är rivaler!

De förpannete fruntimmer! sade Franz Twieselmann och gick af och an; och det blef inte vidare taladt.

Men kanske en timme därefter sade Nordstrand, oförmodadt:

Nu gör han en ny historia och springer till guvernanten.

Då stack det till i Franz Twieselmann, och han ref sitt hår, hoppade på golfvet, svor och hädade. Men Nordstrand sade lugnt:

Jag säger bara: tänk på saken!

Jo, hvat fan, jak tänker, så tet blixter och dammer i mitt hofet! svarade Twieselmann.

Och på kvällen, sedan dagens arbete var slut, sade Franz Twieselmann till Nordstrand:

Kan tu sige mik, hvat jag skall göre, Nårdstrant?

Jo, det kan jag! svarade Nordstrand. Om du svarar på en fråga.

Ja, jak skall svare på alle tine fråger!

Är du kär i människan?

Tu är förpannet med tine fråger! brusade Franz Twieselmann ut.

Tig och håll mun då! sade Nordstrand torrt.

Hur skall jag konne svare på tin fråge? Jak har jo ingen Ahnung von diesen Sachen! Vet du, hvat en tisk har sagt? Was Prügel sind, das weiss man schon; was aber Liebe ist, das hat noch keiner herausgebracht!

Det är bra, sade Nordstrand, men är du kär i människan?

Det vet jak, förpanne mik, icke! svarade Franz Twieselmann. Men tet kan nu vare myket troligt!

Då skall du fria! sade Nordstrand.

Skall jak frie? Och gifte mik? Och få hushåll? Och barn? Twi tusind!

Han gick häftigt fram och tillbaka på golfvet.

Å, tet är en förpannet historie! klagade han, ty nu hade det blifvit ondt i honom af Nordstrands ord, att Claussen skulle göra en ny attack hos fröken Göhle. Och till slut bubblade det honom öfver läpparna.

Ja! Ja! Ja! Jak elsker, ta mik fan, ten förpannete kvinne! Jak tjenner tet! Tet gör ondt i mik, i ten hele kropp!

Gift dig då! sade Nordstrand på sitt snustorra sätt.

Å, tet är ett helvete att gifte sik! Jak vill icke gifta mik mit ett svenskt fruntimmer! Jak är en got tisk, och jak vill gifta mik mit en tiske. Men hon är ju så förpannet... så förpannet... så förpannet... und ere fruntimmer hier sind wie Kühe och Hühner... å, tet är ett helvete, Nårdstrant...

Han fattade sig plötsligt och stirrade på Nordstrand, och så började han skina. Han lyfte ett pekfinger.

Jak är en förpannet karl, und das wird sich alles schon finden! utropade han triumferande.

III.

Följande förmiddag kring klockan half två, när solen gassade som hetast på Nedansjö herrgård, stod gamla fru Hökert utanför sin förmaksdörr, med händerna stödda mot knäna och kikade in genom nyckelhålet.

Inne i förmaket satt guvernanten, men fru Hökert kunde inte se henne i nyckelhålet, hon såg bara Franz Twieselmann, som stod midt på golfvet klädd i frack och med ena handen i byxfickan; med den andra gestikulerade han.

Fru Hökert tassade ut till sin man.

Nu friar Twieselmann! hviskade hon.

Det gör han, hm-hm, det gör han rätt i! sade gamle patron Hökert. Stö-stör inte mitt arbete!

Då smög fru Hökert ut till pigorna i köket.

Twieselmann på Utvik är här och friar till fröken! hviskade hon.

Och pigorna hviskade tillbaka; och det var, som om ett barn höll på att födas i huset.

Men Franz Twieselmann friade.

Got tag, fröken Göhle! sade han. Hur står tet till i tag?

Tackar som frågar! svarade hon.

Ten Claussen på Västanå, tet är en dålik affärsman! sade Franz Twieselmann.

Jag kan inte afgöra det, herr Twieselmann! svarade fröken Göhle och log. Jag förstår mig inte på affärer.

Å, tet är en myket dålik affärsman! Men han är dessuten en förpannet lushunt!

Å, säger ni det, herr Twieselmann! sade hon.

Har han icke perättet, att ten Nårdstrant kastate mik från en trappe?

Jo, det har han! svarade hon.

Ja! Men man perätter icke sådan historier, fröken Göhle. Tå är man en dålik intivid! Nu har han varet hos mik och önskede tjepe holländskt timmer, men jak sade ham, att mitt holländske timmer hatte icke lust att gå till ham, och jag sade ham, han var en förpannet lushunt, och tå blef han så onförskämd, att han trampede mik på mine pen och kastade mik i ten papperslåte, som vi har under pulpeten...

Fröken Göhle brast i skratt och slog händerna för ansiktet.

Ja! Tet är myket rolikt höre als Abenteuer men tet var icke rolikt, när tet passerete. Hele min kropp är som ten svenske flagg, så gul och blå!

Men hvarför lät ni honom kasta er i papperslådan, då? frågade fröken Göhle.

Å! utropade Franz Twieselmann. Han är furchtbar stark! Jak var så rädd som en mus! Tet var myket unbehaglikt!

Men hvarför berättar ni det för mig, herr Twieselmann? frågade fröken Göhle.

Jo, te skall få höre! svarade Franz Twieselmann. Ten Claussen är en myket dålik affärsman, och han vet, att jak är en otmärket affärsman. Tå vill han göre historier på mik att perätte och skratte åt, och då siger alle människer: Ja, ten Twieselmann, han är ingen affärsman! Han gör pare sådanne famose dumheter, att alle skratter åt ham. Man kan icke hafve affärer med ham.

Men jag gör inga affärer... inföll fröken Göhle.

Vente nu lite! sade Franz Twieselmann. Ten Claussen är i all fall en slipet kanalje! Han siger till sik självf: Tu Claussen, siger han, hvem är tet, som man talar mest om hier in ådalen? Jo, siger han, tet är ten fröken Göhle! Ja, siger han, tå skall tu vare klok, Claussen! Tu skall probiere att pli hennes vän! Tå taler alle om tik, tå te taler om henne! Och på ten vis blir tu en berymt man i ådalen. Ferstår te, fröken?

Ja, jag förstår, herr Twieselmann! svarade hon.

Gut! Låt mik nu funtere en lille stund! sade Franz Twieselmann.

Medan han funderade, betraktade hon honom, och hela hennes inre var en enda stor varm ömhet och glädje. Ty hon hörde ju, hur han planerat ett listigt tillvägagångssätt för att steg efter steg öfverbevisa henne om fördelen af att ta honom. Hon log åt honom, och en känsla af moderlighet kom upp i hennes hjärta. Hon såg honom såsom ett uttryck för den universala kraften, och när hon nu märkte honom genomströmmad och strålande af den, såg hon också bara den och inte honom och darrade redan af begär att uppfångas af den, få glida in i den och föras af den ut i lifvet och dess hvirflar. Hon satt afvaktande och tyst, och slutligen sade Franz Twieselmann:

Jo! Nu har jak funderet! Nu kan ten Claussen komme och perätte sin nye historie für tem, men jak tänkte, att jak

kunte perätte ten själf für tem!

Hvarför det? frågade fröken Göhle.

Ja, tet plir nu en annen historie, fröken Göhle! Ser te, fröken Göhle, jak er siker på, att jak elsker tem.

Här teg Franz Twieselmann. Fröken Göhle teg också.

Ja! Jak är en got tisk, och jak hatte trott, jak skulle pli gift mit en tiske. Men nu är te så förpannet... så förpannet... Alle damer i ådalen gör mik ondt i maken, men te inte, fröken Göhle. Jak känner pare, att jak har ondt i min hele kropp, när jak ser tem, och tet är så förpannet unterlikt! Jak vill pare sige tem, att jak är af en myket got familie aus Bremen, och te skall icke frukte något dålikt parti.

Återigen teg Franz Twieselmann.

Ni erbjuder mig alltså giftermål, herr Twieselmann? sade fröken Göhle.

Ja! Om tet behaker tem... Om te önsker...

Ja, gärna, herr Twieselmann! sade fröken Göhle.

Tet var otmärkt! sade Franz Twieselmann lifligt.

Jag anser, att ni har en stor framtid! sade fröken Göhle.

Jak! utropade Franz Twieselmann. En förpannet stor framtid! Ja, tå är ten sak afslutet! Jak måste raske hem, ten förpannete såk vill icke funkere, ten stopper nu och då, snart må jak vefve själf de förpannete maskinhjul! Jak kommer tillbake en annen gång! Adjö! Auf wiedersehen!

Därmed skyndade Franz Twieselmann helt oförmodadt sin väg, utan vidare, och fröken Göhle såg fundersamt leende ut genom fönstret.

Men när nyheten blef bekant, häpnade man trots allt, och människorna sade:

Twieselmann är ju en hederlig människa!

Det var, som om på en enda gång allt löje fallit bort från hans person, och man såg till sin häpnad, att han var en allvarlig och arbetande man, för hvilken man måste hysa aktning, alldeles som om han vore född i ådalen.

Men någon måste man ju alltid ha att skratta åt, och så kastades skrattet på Mathias Claussen, som gnisslade tänder i Vestanå, så att det hördes vida omkring.

Och Franz Twieselmann slog sig på knäna och skrek:

Å, jak är en förpannet karl, jak är en geni!

IV.

Fru Hedvig Twieselmann låg i sin säng och hade nyss vaknat, och hon kände sig besynnerligt lätt om hjärtat och klar i hufvut, och det var en ljufligt stilla augustimorgon.

Franz Twieselmann stod vid fönstret, som var öppet, och såg ut öfver den spegelhvita älfven. Hans hår var som en grästufva, och han klådde sig i nacken med ena handen, med den andra kliade han sig på ryggen under nattskjortan, och samtidigt lyfte han upp och ner på sina stortår.

Inte ett moln syntes på himlen. Inte ett blad rörde sig ute på marken. Inte en fågel flög i luften.

Då hände det att, en sekund, fru Hedvig Twieselmanns hjärta öppnade ett annars alltjämt slutet öga, som undrande öfver stillheten skådade sig omkring. Sen slöt det sig igen.

Och i denna stillhet af sval morgonluft och solljus låg hon alltjämt, då Franz Twieselmann sade:

Jak måste göre en stor kupp! Jak tjenner i mitt hofet, att någonting skall komme att ske. Jak är så klar och tydlik i mine tanker, att jak kan lure alle mennisker!

Fru Twieselmann svarade ingenting, hon låg i dvalan, som var så ljuf, och hörde orden, de voro välljud, men de gledo förbi.

Och Franz Twieselmann försjönk i betraktande af älfven, medan hans stortår filosofiskt gingo upp och ner.

När han slutligen vände sig om, såg han sin hustru ligga i den hvita sängen, och hon stirrade ut genom fönstret.

En plötslig känsla af andakt och rädsla betog honom då, något nerifrån trakter i hans inre, som han icke kände till, sväfvade upp, och han smög fram till sängen, stilla, och föll på knä, dolde hufvut i hennes blå sidentäcke, och se, tårarna kommo. De oberäkneliga människotårarna!

Fru Twieselmann smekte helt lätt öfver hans lurfviga hår och sade lågt, efter någon stund:

Älskar du mig verkligen, Franz?

Ja, Edwich! svarade han med skroflig röst. Jak elsker dik, men tu tenker icke på mik, tu tänker på något annet!

Kanske! svarade hon.

Hvat tänker tu på? frågade han.

Jag tänker på, hur besynnerligt allting är! sade hon och smekte likasom ovetande hans hår. Du kommer från en plats på jorden, och jag kommer från en annan, och här på den tredje platsen, långt från våra hem råkas vi af en slump utan att känna hvarann, och innan vi veta ordet af, äro vi gifta. Men det kan ju lika lätt hända något, som för oss ifrån hvarandra igen. Jag kände nyss, som om det inte alls var meningen, att jag skulle stanna här.

Tå elsker tu mik icke, Edwich! sade Franz Twieselmann. Jak tjenner också, att tu elsker mik icke. Jak är så olycklig, och jak måste nyss gråte! Jak vet icke hvarför.

Grät du, kära vän? sade fru Twieselmann och betraktade mannen med ett litet vemodigt leende. Hon reste sig, böjde sig öfver honom och kysste hans hår. Gråt icke, det är ju ingenting, som har händt! Det är kanske bara inbillningar!

Franz Twieselmann reste sig och var tung till sinnes, och helt omärkligt suckade hans hustru och slöt ögonen. Hon tyckte, det var synd om mannen, hon visste icke själf hvarför. -

När hon på förmiddan kände, att detta tungsinne inte ville lämna henne, beslöt hon att åka på besök till Nedansjö. Just som hon skulle resa, kom Franz Twieselmann ut från kontoret.

Jag åker bort till Hökerts! sade hustrun.

Han svarade ingenting, kom endast fram och omfamnade henne, och då erfor äfven hon ett behof att hålla hårdt om honom, ty det kändes, som hölle de på att glida från hvarann. De kysstes och smekte hvarann länge, och slutligen skildes de utan ord, han gick hastigt in på kontoret, hon gick långsamt ut till den väntande droskan, och

hon anade, att i hennes inre försiggick något, som ej kunde nå upp till klarhet och påtaglighet.

När hon återkom till middag, var hon allvarlig.

Jag har hört en nyhet i dag, sade hon till sin man, den måste intressera dig. Claussen...

Å, ten förpannete karl, han måste alltid tales om! utbröt Franz Twieselmann ursinnig.

Hör på, min vän! sade fru Twieselmann. Vet du, att gubben Hökert har gjort stora förluster på sista tiden?

Jak vet, att han har förloret någre tusind kroner! svarade Franz Twieselmann.

Nu vill Claussen begagna sig däraf, sade fru Twieselmann.

Vill ten tschakal...

Han vill förmå gubben Hökert att sälja sina Flo-aktier, sade fru Twieselmann.

Sine Flo-aktier! ...! ...! skrek Franz Twieselmann.

Ja, sina Flo-aktier, upprepade hustrun.

Franz Twieselmann slog händerna för ögonen och teg, och när han åter fällde händerna och såg på sin hustru, sade han lågt:

Jak er en Esel! Jak har sofvet och icke varet vaken!

Du skall köpa aktierna af gubben, Franz! sade hustrun.

Franz Twieselmann gick af och an i rummet.

Jak är en dålik affärsman! Min hustru måste vise mik, hvat jak skall göre, och jak kan icke svare henne: tu har orätt! Utan jak måste skämmes som en hunt och sige: tu har rätt! Jak är en Esel! Och ten förpannete Claussen har varet klokere än mik!

Men nu gick fru Twieselmann fram till honom, tog hans händer, såg honom in i ögonen och sade:

Du är upprörd sen i morse, min älskade vän! Det är icke alls, som du nu säger, utan saken är i all sin enkelhet den, att Claussen fick af en ren slump reda på, att gubben Hökert inte ogärna ville bli af med sina aktier, och jag skall säga dig, hvarför Claussen nu försökt att få köpa dem. Det är för att komma åt dig, därför att han hatar dig. Det är hans hat, som gjort honom skarpsynt för en gång. Men du är stor, Franz! Du sade sist i morse, att du måste göra en stor kupp. Du kände, att det skulle komma att ske något, sade du. Du känner i luften, du kan ana på förhand, och om du nu köper dessa aktier af gubben Hökert, så kommer du att göra något stort. Det vet jag, Franz!

Franz Twieselmann höll henne från sig och såg henne rakt i ögonen. Med en röst, som hon aldrig hört förut, sade han:

Jak har varet orolik en lång tid, jak har icke vetet hvarför, men nu är jak lugn, nu vet ja, hvat jak skall göre!

Hvad skall du göra? frågade hon.

Jak skall köpe Hökerts aktier, svarade han.

Hon såg afvaktande på honom utan att svara.

Aner tu något? frågade han, och hon nickade. Nå! sade han då. Tet är icke pare Hökert, som har förloret penger på ten siste tid, tet är också månge andre. Jak skall också tjepe teres aktier! Jak skall tjepe alle aktier, jak kan komme öfver, och jak skall tage makten i Flo!

Fru Twieselmann såg med klara, nästan hårda ögon på honom.

Franz! sade hon. Minns du, hvad du frågade mig i morse?

Ja, jak minns! svarade han.

Tror du, att jag älskar dig nu! sade hon och öppnade sin famn. Gör stora kupper, Franz, sade hon, då skall jag alltid älska dig.

Jak skall göre store kupper, Edwich! sade han. Siden må tu svare für dik! Jak är pedröfvet!

Och med dessa tunga ord gick han sin väg, och hon stannade ensam i en känsla af hopplöshet.

Men efter en stund sökte han upp henne och sade:

Tu kan hjälpe mik, Edwich!

Gärna! svarade hon vänligt.

Tale med fru Hökert, att hon taler med sin man. Siden skall jak tale med ham.

Har du pengar? frågade hon.

Nej, men jak skall göre penger! svarade han.

Hur?

Jak vet icke! svarade han.

Vill du höra ett förslag af mig? frågade hon då.

Du må sige det! sade han.

Olof Lomark på Åbord! sade hon.

Tet var reden min mening! svarade han.

Hvad tänker du locka honom med? frågade hon.

Jak skall icke locke ham. Jak skall skrämme ham.

Hur?

Mit den förpannete Claussen! svarade Franz Twieselmann.

Nu börjar du din karriär, Franz, sade hon då. Om tio år är du kung i ådalen!

I ådalen! svarade Franz Twieselmann retligt. Ha! Ha! Dette lille struntland är icke myket att eröfre! Ådalen, det är pare en lille början!

Då mätte de hvarandra tyst med ögonen, och djupt i sina känslor för honom kände hon något, som likaväl kunde vara hat som beundran.

V.

Got tag, min käre farpror, hur står det till? sade Franz Twieselmann, då han steg in hos Olof Lomark.

Hur det står till? svarade denne. Hur skall det stå till, då hvarannan människa gör konkurs, då banken nekar hederliga män kredit, då fartygen förlisa, då assuranserna icke utfalla, då räntorna stiga, då bedragarna växa på trän, och då landet utarmas? Hur tror du, att det då kan stå till? Växla mig den sedeln, om du kan!

Allt detta kan icke betyde något för farpror! svarade Franz Twieselmann.

Hvad säger du, människa! utropade gubben. Kan det icke betyda något för mig?

Jak förmoder, att farpror har en got kredit i panken, ändock farpror är en hederlik man! Ja, den aller hederlikste i ådalen! Icke sant! svarade Franz Twieselmann med ett sådant leende, som Olof Lomark inte kunde begripa och som därför gjorde honom obehaglig till mods.

Han stirrade en stund på Franz Twieselmann och sade sen:

Hvarför kommer du till Åbord? Hvad vill du?

Jak har en otmärket affär...

En utmärkt affär? Nu? Här? Jag har varit med och satt affärerna i gång här i ådalen, sade Olof Lomark. Men den som nu har en utmärkt affär på lager, den skall vara bredare öfver axlarna än du, Twieselmann!

Nej, icke öfver axlerne! Han skall bare vare like bred öfver pannen som jak! svarade Franz Twieselmann.

Är du säker? frågade gubben.

Jak är! svarade Franz Twieselmann.

Medan dessa repliker växlades, hade den snabbtänkte tysken smidt färdig sin plan.

Ja, sade gubben, ungdomen vet ju allt och kan ju allt nu för tiden!

Vill farpror höre mine planer? frågade Twieselmann.

Gå på! sade gubben.

Man kan dele affärerne, jak mener de industrielle anleggninger hier in ådalen i to ståre grupper, icke sant? Ja. De ståre anleggninger och de små anleggninger. De ståre aktiekapitaler och de små aktiekapitaler. Bakom de ståre anleggninger hafve vi ståre rikedomer, och disse ståre anleggninger är icke så beroente af marknetens konjunkturer. Men de små anleggninger, som dessuten måste existere till står del på tjeptimmer och som ere spekulazioner på myket osikre grunter, de ere beroende i hök grat af marknetens konjunkturer. Deres affärer går också bare på växler, och bakom växlerne finns icke någre virklige reelle värden. När nu ränten stiger och de utländske tjepere reklamere, då kan de icke infrie sine förpintelser, de äge icke något reservkapital att anlite, de kunne naturlig icke begäre hjälp af sine konkurrenter...

Jo, om det är hederligt folk! insköt Olof Lomark.

....Vi har nok icke alldeles densamme syn på saken! sade Franz Twieselmann. Summa: de måste stoppe. Men det är nu något, som vi exportörer måste tenke på. Vi er icke ene hier in ådalen att exportere trävaror. Vi har icke bare i Sverge öfverallt sådanne anleggninger, man har också i Finland, i Norge och i Rusland. Vi må derför icke

anlegge för futile synpunkter på denne industri och icke tenke oss verdensmarkneten bare ur våre små förhållenden hier. Man må tenke på, att vi i denne distrikt bilder en af de månge konkurrerende grupper i verdensmarkneten, och vi må probiere att konsolidere vår grupp. Ur den synpunkt är det otmärkt att de små anleggninger stopper och att de oduklige affärsmän gör konkurs.

Du gläder dig åt din nästas motgång och ruin? sade Olof Lomark, mörkt.

Jak gläder mik icke, svarade Franz Twieselmann, men jak vill gerne se disse saker i stårt!

Hvar är din utmärkta affär? frågade gubben, helt tvärt.

Jak har blifvet erbjuten aktier i ett stårt bolag, svarade Twieselmann, och jak ser ett tillfälle att konsolidere hele vår industrigrupp. Och jak vill samtidig sige dem, farpror, att andre krafter är också i rörelse, och iblant dem, ja, som chef für dem står den Claussen i Vestanå. Nu har han utländskt kapital bakom sik, och han förstår icke nåkre synpunkter alls, så önsker han sammenslute de små anleggninger och på den vis alldeles bryte sönter det hele...

Jag begriper, sade gubben. Du vill låna pengar, det är hela historien.

Nej, jak vill icke låne penger, jak vill intresse dem, farpror, i en kapitalbildning. De är ju den förste mannen i ådalen, den rikeste och den mäktigste, och jak ville derför begynne mit dem!

Tackar för äran! svarade gubben. Men på hvilket sätt, om jag nu skall få lof att också säga ett ord efter all den här visdomen, som jag inte begriper så värst mycket af och inte just tycker, det är så mycket med för resten, som sagdt, hur skall jag vara med i den där kapitalbildningen, det tör väl ska vara med pengar i alla fall.

Pengar! De skall vare med i den mit deres namn!

På växlar?

Växler! Tja! Vi skolle kunna göre ett lille papier nu i panken på hundre tusind! Och farpror skrifver också på!

Där ha vi't! utropade gubben. Det var pengar som jag sa.

Ja! Affärer, det är jo alltid penger! Jak setter också in penger! Och farpror får sikerhet för sitt namn i mine reelle värden, till den stund, då jak löser det bort!

Hvad har du för reella värden?

Jak har min anleggning och mine skoger!

H-hm! sade gubben. Hvad är det för aktier då?

Det kan jak icke sige ännu! Men det vill jak i all fall sige, att om jak icke får penger hier, så får jak alltid penger i Tysklant! sade Franz Twieselmann, förledd af en hastig uppbrusning.

Nå, så tag då pengar i Tyskland! röt gubben och slog näfven i bordet.

Franz Twieselmann stirrade på honom.

Glo, min gunstig junker, här i landet tittar du inte ihjäl människorna! sade gubben med dånande röst.

Jak aner, att de en gång skall ångre, att de icke lyssnete till min projekt! sade Franz Twieselmann, och under kyla skildes de båda affärsmännen.

VI.

Det var i skymningen, som Franz Twieselmann kom hem till Utvik, och på vägen hade han tröttat sig genom en vrede, som inte kunde utlösas; så att när han ändtligen steg inom sina dörrar, sjönk han ihop.

Den förpannete gubbe! Den pigotte Esel! Den... den... den... jak är trött af att vare så förpannet ark, som jak aldrig har varet!

Misslyckadt alltså? sade fru Twieselmann.

Lägg dik icke i mine affärer! skrek Franz Twieselmann. Jak kan jo vare så misslycked som jak behaker, det er min private fråge, och du skall icke sätte fram dette förpannete ansikt, det gör mik gal!

Fru Twieselmann vände sig och gick ur rummet utan vidare.

Den kvällen hade man en första känning af höst. Det blef mulet, och blad prasslade ner från träden, det klagade svagt i fönstren, dörrar slängde, och ibland knackade några regndropp mot rutorna.

Fru Twieselmann låg redan, då hennes man klädde af sig. Innan han kröp i säng, föll han på knä framför henne och sade:

Låtses icke, att du sofver, Edwich! Nu är jak ydmjuk och önsker, att du icke är mere ond. Jak skall sofve och hvile, och i morgon har jak en masse gote idéer!

Hustrun öppnade ögonen, såg på mannen och svarade:

Jag är uttröttad, Franz, af oro och af vädret och af dig! Låt mig sofva!

Sig pare, Edwich, att du icke er ond på mik! bad han.

Jag är inte ond, Franz, käxa nu inte, utan lägg dig och låt mig sofva!

Då smög han stillsamt i säng och släckte ljuset, och snart sof han.

Hur många timmar, som förgått, det visste han inte, då han kände en darrning genom hela sin kropp, en hastig ström af hetta, och han kände, att någon rörde sig öfver honom.

Hvat är det? ropade han.

Det är jag! hviskade hans hustru. Vakna, Franz!

Han satte sig häftigt upp i sängen.

Tänd icke ljuset! bad hustrun lågt.

Hvat är det? frågade han om igen.

Jag kunde inte sofva! svarade hon.

Då missförstod han henne alldeles, så att han förnöjdt lade handen på hennes kropp.

Inte så, Franz! sade hon. Jag har legat vaken och tänkt ut en plan, som jag måste tala med dig om.

Vid dessa ord kände han sig genast trött och gäspade.

Hvat är det für plan, att du skall väcke mik i natten! utropade han.

Det är en plan om Flo-aktierna, sade hon.

Så kan du jo sige den! sade han.

Gubben Lithner själf på Flo är ju gammal, och han är ju inskränkt och godhjärtad som få! sade hustrun. Far öfver till honom, låna dina hundra tusen af honom och köp opp alla aktier, du kan komma åt! Hvad rör det honom? Du får väl ljuga lite!

Blodet stannade i Franz Twieselmanns ådror, när han hörde dessa ord af sin hustru, och han skakades af en så oerhörd och plötslig själsrörelse, att tårarna sprutade ur ögonen, att suckar och snyftningar stöttes upp genom halsen, och hela kroppen förvreds.

Då tände fru Twieselmann ljuset. I dess sken såg hon Franz Twieselmann sträcka sina knäppta händer emot henne, hans ansikte var vått och förvridet, struphufvut for i halsen som en pumpkolf, och han snyftade som ett slaget barn.

Jak elsker dik! stönade han fram. Jak var en uslink, jak trodde, jak skolle göre en kupp, när jak giftete mik mit dik, att få alles blicker på mik, men jak elskede dik icke då. Nu elsker jak dik, mitt hjerte och min make och hele min kropp sviter som eld i mik, och jak vet icke, hvad jak kan göre!

Han omfattade hennes hufvud med sina båda händer, som en tiggare tar emot en alltför dyrbar gåfva.

Å, dette kloke hofet! mumlade han. Jak måste alltid elske det! Det är så klokt, det är det klokeste affärshofet i hele världen! Jak är bare en lille gosse, och du är den ståre Riese! Hvad skall jak göre? Jak vill tage mitt hjärte ur min bryst och skänke dik att äte, och du skall dricke min blod! Jak vill löpe naken i natten och rope och skrike, att du är myket klokere än mik, och du skall rese mit mik till Tysklant, och vi skall blife rike och mächtige! Ak, tu elskete kvinne! Du hjälper mik att blife en står affärsman, och jak är liten och ydmjuk, och jak måste nu spörje dig: får jak kysse dik på ditt hofet och på dine kinder och på dine ökon och på din mun och din hele kropp?

Fru Twieselmann strök som vanligt med handen öfver hans hufvud och stirrade tankfullt framför sig.

Ja, ja, Franz, sade hon frånvarande, visst skall du få kyssa mig, men inte nu genast, vi måste först tala lite om Flo-aktierna.

Ja, vi må tale, svarade Franz Twieselmann och kröp åter ner under täcket. Du skall icke mera ligge vaken, Edwich, utan du skall nu sofve godt, siten du har gifvet mik den famose idé. Så skall jak arrangere det otmärkt, alltsammen.

Du måste göre en kupp, Franz, sade fru Twieselmann. En stor kupp. Vi måste bli de främsta i ådalen.

Då skrattade Franz Twieselmann och klappade sin hustrus hand.

Du kan, ta mik tusind, icke sofve, Edwich, du längter så myket att blifve stor och mächtig!

Det var därför jag tog dig, sade hon, jag såg, att du var - ett geni!

Därmed kysste hon sin man, och medan ljuslågorna sprakade lätt och brunno rakt upp i mörkret, belönade hon honom och lät honom ändtligen erfara, att makten af hennes kropp ingalunda var mindre än makten af hennes själ.

När de sedan lågo tysta bredvid hvarandra och stirrade i taket, där ljusringarna vaggade, och Franz Twieselmann icke längre behöfde vara människa utan bara affärsman och han sålunda uteslutande tänkte på den förestående affären, då sade han:

Sig mik, sade han, skal jak sette ham af, den gamle oduglink i Flo, siten jak lånet hans penger och köpt disse aktier i hans bolag och luret ham? Hvat siger du, Edwich, han är så gammel?

Håll kontroll öfver honom tills vidare, svarade fru Twieselmann gäspande, vi få icke gå för brådstörtadt till väga, då uppväcker vi hat. Å, nu är jag trött! mumlade hon, slöt ögonen och somnade strax, hon gled bort i en stillhet, efter hvilken hon hela dagen längtat.

Men Franz Twieselmann grubblade, tills morgonen bröt in, och den natten afgjordes Flo bolags öde.

VII.

I slutet på mars hade Flo aktiebolag sin bolagsstämma i Öbacka, en dag, då allting var fylldt af en hejdlös munterhet. Himlen hade mjukats upp, vindarna kommo tumlande söderifrån, snön droppade af taken, och luften blänkte oupphörligt till, som om änglarna suttit med dinglande ben i himlens nischer och slängt med fönstren.

När aktieägarna samlades, funno de till sin förvåning, att Franz Twieselmann också var ibland dem, och de blefvo strax inte fullt så uppsluppna i sin munterhet.

Men innan bolagsstämman var slut, voro de alla djupt allvarliga, och de sågo ut i en mörkröd, hotande himmel: ty till och med naturen hade stillnat och fördystrats.

Ryktet spred sig hastigt kring staden, trängde in på banken, in på kontoren, in i hemmen.

Franz Twieselmann i Utvik har i all hemlighet köpt aktiemajoriteten i Flo!

När stämman upplöstes och aktieägarna kommo ut i luften, läto de blickarna tungsamt glida mot de snöfläckiga fjällen, och kanske för första gången i sitt lif sågo de på dessa naturens jättar med ömhet, vemod och ängslan. För första gången sågo de, hur aflägset mäktiga och oberörda de glänste mot himlen, och de anade, att dessa fjäll voro som en del af dem själfva. De anade, att från nu skulle detta land gå nya öden till mötes, och de skulle helt säkert icke få vara med om att forma dessa öden.

Staden låg stilla, och likasom med darrande läppar höll den tillbaka sina känslor. Kyrkklockorna hade inte ringt, men i luften var ändå som ett eko af begrafningsringning, och osynliga flaggor vajade på flaggstängerna, som pekade öfver taken mot den röda luften.

Från alla håll hade man samlats till en af dessa festmiddagar, som sedan skulle bli saga och äfventyr och historia för barn och barnbarn, men i dag voro de svarta frackarna sorgekläder och de hvita halsdukarna undergångens symboler.

Man sökte döfva sig med en larmande, öfverdrifven munterhet, och när så vinet runnit in i blodet, ja, då var allting glömdt, dessa människor togo ut sin rätt, och middagen blef så vild som någonsin.

Men två gamla män sutto allvarligt samtalande, det var Olof Lomark och gubben Lithner.

Vi kunna ingenting veta om denna människa! sade Lithner. Han kan vara god, och han kan vara ond. Han kan sköfla, eller han kan spara. Han kan bibehålla, och han kan rifva upp allt från roten. Men hvad ämnar han göra? Och hvad skall det bli af mig och min familj? Nu har jag troget tjänat bolaget i mer än tre decennier, och genom denna kupp kan jag bli satt på bar backe. Jag skulle ha varit hänsynslös som denne, då hade jag nu varit en rik man. Ett kan en människa visst aldrig lära, och det är, hvad som är hennes verkliga fördel! Hvad har nu all min ärlighet tjänat till, då detta blef slutet på historien?

Nå-nå! sade Olof Lomark. Vi andra aktieägare bestämma lika mycket som han.

Det är bara en sak, jag önskar, att jag visste. I somras lånade han hundra tusen af oss. Har han nu användt dessa pengar till att köpa aktier bakom min rygg, då är han värd att skjutas.

Har han betalt igen pengarna? frågade Olof Lomark.

Ja, svarade gubben Lithner.

Olof Lomark såg på honom med fundersamma och lite medlidsamma ögon och tycktes vilja säga något, men han teg.

Då kom just Franz Twieselmann förbi. Lithner grep tag i hans frack och sade:

Tillåter grosshandlarn, att jag frågar grosshandlarn om en sak?

Ja, myket gärna, om jak kan svare! sade Franz Twieselmann.

Säg mig uppriktigt: använde grosshandlarn de hundra tusen kronorna från i somras till detta aktieköp?

Franz Twieselmann log igen ett af sina hemska leenden.

Jak untrer, om icke disponenten tror, jak är en skojarhunt!

På inget sätt, grosshandlarn! svarade den gamle mannen.

Nej, herr disponent! Jak har icke användt disse hundre tusind till aktietjepet. Disse hundra tusind behöfde jak just då till...

... En kapitalbildning! inföll Olof Lomark, menande.

Också den affären gick icke, jak hatte beräknet kloke affärsmän hier, men såsom de vet, farpror, så var dette ett misstak af mik! svarade Franz Twieselmann och gick sin väg.

Fjälla den fisken! var allt, hvad Olof Lomark sade.

Den dagen föllo dimmorna kring Franz Twieselmann, och belyst af sin medgång framträdde han för allas blickar, och nu lockade han inte längre till skratt; nu mindes ingen längre ens, att man en gång verkligen skrattat åt honom.

Nu beundrade man hans kraftiga och imponerande figur, hans skarpa blick och de uttrycksfulla dragen.

Ja, det gick så långt, att i hemlighet sågo sig några af de yngre i spegeln och önskade, att de liknat Franz Twieselmann, som bar snillets och eröfrarens stämpel på sitt ansikte.

Guds besynnerliga beläten

I.

Katastrofen.

Helt stilla kom en liten ångbåt in från hafvet, och den sjönk ibland ner i dyningen, så att endast flaggstångsknoppen syntes.

Det var en afton, en afton!

Det var höststorm i himlen och höstkyla i luften, vinden kröp längs marken fram till intet ondt anande trän, lade sig invid stammen på rygg, andades djupt och blåste så plötsligt ut med all kraft, så att det slet och hven och hvisslade i det arma trädet, och alla dess torra löf spredos högt bland molnen och dalade sedan ner långt därifrån och blefvo mull och stoft under frusna vandrares fötter.

Och ute på fjärden drefvo vågorna i flockar, och svarta kårar ryste till, kommo och försvunno.

Och vindflöjlarna gnällde.

Det var en hemsk, en spökaktig afton!

Den lilla ångbåten gick in till kajen, men den lade inte till vid sin vanliga plats utan vid en gammal rödmålad sjöbod, Sammel Edins gamla sjöbod, men Sammel Edin var död sen många år.

Några karlar stodo på bodbryggan med hukade axlar och händerna i byxfickorna, och några pojkar voro ibland dem.

Hvad ha ni ombord? frågade en karl.

Grosshandlar Dellwik! svarade maskinisten lågt.

Då kom skepparn och bad ett par af karlarna att stiga ombord och hjälpa till med att bära upp ett lik.

Och så bars grosshandlar Dellwik i land af skepparn och besättningen och ett par af karlarna. Han bars in i magasinet och lades på en presenning på golfvet, och magasinet luktade tjära och fotogen, och vattnet ringde som ett rastlöst klockspel under golfvet, medan råttorna knaprade i väggarna och vildkattornas ögon glimmade inne i dunklet och deras hesa läten hördes doft.

Sedan karlarna lagt ner liket, stannade de kvar och betraktade den döde. Skummet rann långsamt under mustascherna ner mot halsen, och blod rann ur det högra ögat, som blifvit krossadt, men det vänstra glänste svagt.

Skepparn suckade, vände sig om och gick, han kunde ingenting säga. Och de andra följde honom lika tyst, dörrarna stängdes och låstes.

Och nu låg Christian Dellwik därinne i sin svärfars magasin, medan prästen satt hos hans gråtande hustru och natten sjönk långsamt och tungsamt öfver den besynnerliga stad, som hette Öbacka, gåtornas icke minsta stad på jorden.

Och medan stormen bryter lös i mörkret och vågorna spruta upp mot Sammel Edins gamla magasinsvägg, låt oss, som alla i staden gjorde denna kväll, söka tränga till bottnen af den gåta, hvars slut vi sett.

II.

Christian Dellwiks världsbild.

På den tiden, Christian Dellwik lefde, hade han, till skillnad från många andra människor, en bild, som han skapat sig af denna världen, dess människor och dess lagar, och det var efter denna bild, han rättade sitt lif.

Första gången han verkligen på allvar öppnade sitt inre och framlade några af sina synpunkter, var, när han efter svärfaderns frånfälle tillträdde platsen som firmans chef och i denna anledning höll ett par små tal, nämligen dels till sin svärmor och hustru och dels till kontorspersonalen.

Det var en vacker septemberdag vid tiotiden på morgonen, strax sedan lilla torget utanför Sammel Edins hus af någon obekant anledning blifvit spoladt med vatten, och luften var sålunda både sval och solig, hvilket bekom Christian Dellwik alldeles förträffligt.

Han gick af och an i svärfaderns gamla privatkontor, ett rätt oansenligt rum med ett gammalt illa medfaret björkskrifbord, tågmatta på golfvet, kassaskåp med mässingsrosetter, som dolde låsen, skinnsoffa och tre taflor på väggarna, alla tre föreställande Sammel-Edinska fartyg men helt säkert målade, långt förrän konstnären visste något om dessa fartyg, hvilkas konterfej de utgåfvos för att vara.

I detta rum, som bokstafligen luktade en förgången tid, vandrade nu Christian Dellwik, hög och bred och belåten som kanske aldrig förr.

Han var klädd i svart långrock och hade hvit halsduk. Själf tyckte han sig vara en grann karl, men tyckena äro så olika. Nu var han redan så pass flintskallig, att han måste, som det kallades, diskontera, d. v. s. kamma en hårslinga öfver den kala hjässan. Och håret var starkt gråsprängdt, mustascherna voro alldeles grå, men kinderna voro i gengäld vinröda och kanske till stor del just af vin. Allt detta var ingenting ondt i, ett stort rödt ansikte kan ju hvem som helst tryggt bära genom lifvet, det enda man begär är, att ett sådant ansikte skall balanseras af ett motsvarande bakhufvud och krönas af en acceptabel hjässa. Men båda dessa kroppsdelar hade fått släppa till det mesta för att ge Christian Dellwik hans stora ansikte, så att nacken hade lagts på hakan och hjässhalfvorna på kindbenen. Det var egentligen ganska fatalt för Christian Dellwik, fast icke i hans egna ögon. Han skötte sin diskontering och sina mustascher, och därmed var han fullkomligt belåten.

Denna septembermorgon alltså gick han och väntade sin svärmor och hustru, hvilka icke fått sätta foten i detta rum på många år.

När de kommo, voro de också mycket allvarliga, lika allvarliga som korpulenta, det var icke obetydligt.

Änkefru Edin hade bruna ögon och en vårta på näsan, vänstra vingen, och blå hopknipt mun, medan fru Dellwik hade blå ögon och brun mun, och hon gick mest ut med fötterna af alla stadens damer, men ingen beundrade, älskade och vördade Christian Dellwik som hon.

Mjukaste tjänare, mitt herrskap! sade han, när mor och dotter stego in. Var god och ta plats i svärfars gamla skinnsoffa. Den ska vi för öfrigt strax låta putsa upp och kläda om, i det hela.

Ja, mina damer! började han sitt tal och stannade midt på golfvet i solskenet. Jag har tänkt, uti det fallet att det skulle intressera, som det väl skall, att kalkylera en liten plan för firman S. Edins framtid. Men först skall jag göra damerna en liten fråga. Nu är svärfar död och begrafven, och alla prisar naturligtvis hans minne, det kostar ingenting. Jag tillåter mig i all fall föreslå, att vi bygger ett massoleum på grafven. Det är visserligen inte i svärfars stil, och det är inte heller vidare mycket för svärfars del, nu då! Men för affärens del, för firman S. Edins del. Firmans anseende och ekonomiska ställning anser jag tvingar oss, i det hela, att bygga ett massoleum.

Hvad är ett massoleum? frågade änkefru Edin.

På svenska heter det visst grafkapell! sade Christian Dellwik, förnöjdt leende.

Söta Dellwik, hvad kostar ett grafkapell? frågade änkan.

Bagatell! Bagatell! utropade Dellwik alldeles som Karl XII. Men emellertid i det hela, så är det oschangtilt att inte ha massoleum på sin graf, då man efterlämnar en million! Och hvad säger folket, konkurrenterna, ämbetsmännen och de uppsatte, nu då? Var det sån strunt, Sammel Edin, att han inte skaffar sig ett massoleum! Uti det fallet, mina damer, ingen pardång, ett massoleum är för firman S. Edin abselut lika nödigt som en skylt för en hökare!

Christian har rätt! sade fru Dellwik.

Nå, bygg då i Herrans namn ett massoleum, söta Dellwik! sade änkan. Men bygg åtminstone så pass, att vi andra också får plats.

På min ära, svärmor! svarade Dellwik.

Kom nu med framtiden! sade änkan.

Så var det framtiden, ja, det är jag! Jag är framtiden. Svärfar skall inte glömmas, och han tjänstgör i firman, så till sägandes, med sitt massoleum, och vörda forntid, heter det. Men det heter också: älska framtid! Men nu vill jag säga en sak. Jag har länge haft reda på, att svärfar skulle dö.

Hur så? utropade änkan.

Säg det, Christian! utropade hustrun.

Världen är alltid full af tecken! sade Christian Dellwik. Det kommer an på att tyda dem och begripa, hvad de ha för mening, förstår sig. Det är inte alla, som kan det, mina damer!

Aldrig, söta Dellwik, har han sagt nånting om sina tecken! sade änkan.

Man vaktar ut sin stund! Och nu skall jag säga hvilka tecken det var, som visade mig, i det hela, att svärfar skulle dö, ja, att han måste dö. Först var det stora eldsvådan i vintras. Som jag steg in genom dörrn, när jag kom hem, sur och våt och si så där vidare, då tänkte jag: det var ett tecken, Dellwik! Men hvilket tecken? undrade jag. Och så tänkte jag; man skall alltid tänka sig för, och i all synnerhet, svärmor, om man är affärsman, och jag tänkte: tre hus ha brunnit ner! Jaha. Hvar? Midt i stan eller utåt tullen? Midt i stan! Jaha. Alldeles inpå banken. Hå hå, inpå banken, då gick det upp ett ljus, förstår sig! Det är klart, det, tänkte jag, det är klart, det! Det har med affärer att göra. Nu då! Och så tänkte jag vidare: Hvad var det för slags hus? Jo, gamla hus. Som jag kunde förstå! Här kommer att ske förändringar. Något gammalt måste bort, och det dröjde inte länge, förrän det blef påtänkt att bygga nytt åt banken! Se, nu då, hade jag inte tänkt rätt! Och knappast, följ med, kära svärmor, knappast, säger jag, var bankhuset bestämdt, så beslöt stadsfullmäktige att bygga nya kajer. Då måste jag ta mig en ny funderare, förstår sig. Kajer, det var ju klart, i det hela, att kajerna står i vatten, och vatten betyder sjöfart. Aj som fan! nu begrep jag, ser svärmor! Sjöfarten skulle göras om, alldeles som affärerna. Hvad hände, svärmor? Två nya ångfartyg inköptes till stan! Ha-ha! Lönar det att tyda tecken? Nu då! Men jag begrep inte ändå, att allt detta hade nånting att göra med svärfar, förrän i mars, då Franz Twieselmann i Utvik köpte Flo-aktierna. Då var det, som om det lättat, i det hela! Där hade vi ju de nya affärerna! Och samma kväll, hvad hände, tror svärmor? Svärfar somnade vid kvällsbordet! För första gången. Och då vaknade jag midt i natten och sa högt för mig själf: nu kommer svärfar att dö!

Och uti det fallet att svärmor inte skulle begripa tecken, så får man inte tvifla, världen är full af tecken, man lär sig begripa med trägen öfning.

Ja, jag säger väl det, söta Dellwik! utropade änkan. Såna gåfvor, såna gåfvor! Som han uppenbarar för oss!

Jo! sade Dellwik. Jag skulle tro, i det hela, att det är nya tider nu för firman S. Edin! Ska jag nu säga, hvarför svärfar måste dö? Svärfar hade öfverleft sig själf. När Franz Twieselmann hade gjort sin affär, satt svärfar här med Olof Lomark på Åbord, och gubbarna, de tyckte, att det var ohederligt och ett tjyfstreck men ingen affär alls. Men se, nu skall jag säga det, svärmor, att just så kommer affärerna att gå, nu för tiden, och om svärfar hade left längre, så skulle man sett, att han förlorat sin million och inget massoleum fått, i det hela.

Och nu skall jag säga det, att Franz Twieselmann på Utvik, han är också ett tecken! Och hvad betyder det

tecknet, svärmor? Stäng minuthandeln! betyder det. Det vill jag också säga, att nu är firman S. Edin för rik att stå i minuthandel. Svärfar kunde aldrig begripa, att man skulle köpa och sälja annat än vid salubord, och han måste dö, för att vi skulle få stänga minuthandeln. Men emellertid i det hela, jag säljer lagret C. I. Horneus vid Storgatan, han är en fattig hökare, och han kan ha falska vikter och si så där vidare, som man alltid skall börja en minuthandel med...

Hör han, Dellwik, det vill säga så mycket det, som att han afskedar biträdena? frågade änkan.

Firman S. Edin skall statuera ett exemplar! svarade Dellwik. Biträdena afskedar firman, och...

Då slipper jag dem i maten! sade änkan. Då är jag nöjd! För resten sätter jag all lit på honom, söta Dellwik!

Christian är så duktig! sade fru Dellwik.

Som sagdt, nu då! svarade Dellwik. Sedan, förstår sig, kunde det hända, att jag blir invald i stadsfullmäktige, och då har man en liten vase att pryda sig med, på stadens promenader och si så där vidare!

A men, Christian! utropade fru Dellwik och slog samman händerna.

Jag kände genast på mig min framtid, när du blef med barn! sade Dellwik förnöjdt. Si, det är ju så, att man gör inte som jag, om man inte begriper tecken.

Och med dessa ord hänsyftade han på det tillfälle, då han som bodbiträde hos Sammel Edin lyckats förföra dottern i huset, hans väg till lycka; en icke alltför vanlig lyckoväg, hvilket han insåg.

Ja ja! sade änkefru Edin. Mycket har händt i detta hus. Men går det som han säger, söta Dellwik, då skall jag prisa honom för att han uppförde sig som ett nöt den gången.

Därmed var sammanträdet slut, och fulla af hopp och glädje skildes denna morgon Sammel Edins sörjande anförvanter.

Nu blef det kontorspersonalens tur. Det var två gubbar, af hvilka den ene var låghalt, medan den andre hade ett ansikte af röda bölder i en krans af rödt skägg, och den största bölden, näsan, var spänd som en blåsa.

Uti det fallet, mina herrar, sade Dellwik, att det kan genera herrarna i herrarnas verksamhet, så ville jag säga herrarna en sak: den första januari slutar jag med firmans minuthandel, och från och med i dag heter jag i herrarnas om- och tilltal bara endast: chefen. Herrarna säger hädanefter: God morgon, chefen! Och när någon söker mig, säger herrarna: Chefen är på sitt kontor! Och butiken omändrar jag till rum för de stora sammanträden, som jag tänker uppanordna.

Blir det slut med att skrifva räkningar då? frågade den låghalte bekymrad.

Sörjer herrn öfver det? frågade Dellwik.

Ja, när man skrifvit räkningar i tretti år som jag och ändtligen kan det yrket bättre än någon annan i stan, efter hvad det sägs, så nog känns det lite tungsamt! svarade den låghalte.

Herrn kan vara lugn! sade då Dellwik. Herrn får hädanefter bara skrifva större summor, affärn skall utvidgas!

Och när audienserna voro slut, iklädde sig Christian Dellwik hatt och käpp och öfverrock, strök med välbehag sina yfviga mustascher och sade för sig själf:

Emellertid i det hela, så går man väl ut nu på stadens promenader och si så där vidare!

Så gick det till då Christian Dellwik tog arf efter sin svärfar, och framför honom låg en ljus väg upp till lifvets topp, där vasa-orden sken som hvita kvarnvingar i solen.

Det kan ju för öfrigt enhvar inse, att en människa, för hvilken lifvets mening och händelsernas sammanhang så villigt blotta sig, den måste skåda ut öfver hela tillvaron som öfver en omsorgsfullt uppgjord planritning, hvilken Vår Herre håller upp till hans behag.

Och skall icke den vara nöjd och lycklig, som tydligt märker, hur allt sträfvar att samla sig omkring honom, peka ut åt honom, hjälpa honom och förklara för honom, med ett ord tjäna honom - det var bara en liten skillnad mellan denne Christian Dellwik och en af medeltidens människor: medan båda uppfattade lifvet som en bilderbok, läste medeltidsmänniskan i dessa bilder sin egen obotliga uselhet och undergång, men Christian Dellwik läste sin förträfflighet och upphöjelse.

Emellertid hade denne lycklige man i sin världsbild ännu en sida, som ej får glömmas. Det kom ibland öfver honom en tung sinnesstämning, och då klagade han på följande sätt:

Jag har kräfta eller någon annan farlig sjukdom i det hela. Alla förnäma människor ha en farlig sjukdom, jag förstår, att min sjukdom är ett tecken på att jag är en förnäm människa, förstår sig.

Men hur känns det, snälla lilla Christian? frågade hans hustru.

Det är någonting, som växer i mig, svarade han.

Gör det ondt?

Det gör inte ondt, det är bara onda aningar, i det hela! svarade han.

Vet du inte hvad det är? Kanske du skall laxera? frågade den bekymrade fru Dellwik.

Men då skakade han bara på hufvut och vandrade rolös af och an i rummet.

Så gingo åren, och det dröjde inte länge, förrän Christian Dellwik fick ett stort tecken att tyda, och han tydde det.

Det kom nämligen en dag den underrättelsen, att ett af firmans fartyg förlist. Chefen hade just då lidit någon tid af sin förnäma sjukdom, men när underrättelsen kom, kryade han strax till sig, och hans första åtgärd var att tänka efter hvilken vecko- och månadsdag som olyckan skett och som underrättelsen nått fram, och det var hvarken på en fredag eller på den trettonde månadsdagen.

Uti det fallet, sade han då uppfylld af glädje, är det ett tecken till en lycklig förändring. Men man skall vänta med tålamod.

Det gick någon tid, då kom underrättelsen, att ännu ett skepp förlist. Då gnuggade han sina händer och sade:

Uti det fallet att ett fartyg till blir borta, så förstår jag.

Och, som ville ödet leka med denna man, strax kom underrättelse, att det tredje fartyget också förlist. Då klädde sig Dellwik återigen i långrock och höll ett litet tal till hustru och svärmor.

Det är ju ganska naturligt, sade han, att det är ett tecken, som jag har fått, nu då, och nu vill jag förklara mig och visa, hvad tecknet skall betyda. Firman C. I. Horneus vid Storgatan går framåt hvarje dag, och nu behöfver den inte längre falska vikter, i det hela, då den har köpt fartyg. Men firma S. Edin har gått tillbaka. Jag har i alla fall prolongerat traditionerna och drifvit skeppsfart, men jag har nog förstått för längesen, att det är andra sätt, som man skall använda nu för tiden att göra affärer, förstår sig. Emellertid i det hela, så kommer detta tecken, och jag vill förklara mig mycket uppriktigt och lätt: Sluta upp med skeppsfarten! Inte kan firman S. Edin ha sina pengar i

så osäkra företag, utan nu så säljer jag de fartyg, som firman har kvar, till C. I. Horneus, och så afskedar jag en bokhållare, och sedan lägger jag firmans pengar i trävaror och sågverk, och så förräntar jag förmögenheten.

Tröstade drogo sig kvinnorna tillbaka, och Christian Dellwik sålde sin svärfars gamla fartyg och tillkännagaf, att han uppköpte aktier.

Just i det tiden växte små sågverk upp i alla vikar, vid alla bäckmynningar, och hvar man öfver tjugufem år köpte eller sålde trävaror. Alla strömmade nu till Christian Dellwiks kontor, och där satt han, medan yttre kontoret uppfylldes af audienssökande. Just så hade han tänkt sig en affärsmans lif, en stor affärsmans lif, och när han förevisade för hustru och svärmor alla dessa packor af aktiebref, dessa kuponger, dessa lagfarter, skifteshandlingar, inteckningar, då slogo de samman sina händer och betraktade honom såsom en med öfvermänskligt förstånd utrustad individ.

Och han sade, i det att han vandrade af och an med ena handen i byxfickan och den andra gestikulerande:

Uti det fallet att damerna någon tid skulle ha haft tvifvel om Christian Dellwiks förmåga som affärsman, så var så god och se nu, hvad han har här på bordet. Nu skall jag säga det, att svärfar grundlade firman S. Edin och var för resten en duktig minutist, i det hela, men synpunkterna, mina damer, det är synpunkterna, som gör en stor affärsman, affärsmannen i stort, det är förmågan att tyda tidens tecken. Nu kanske jag kan göra en fråga: skulle damerna ansett det fint och förnämt och passande, att firman fortfarande drifvit minuthandel och att bondhästar och bondvagnar alltjämt skräpat ner gården?

Visst inte, söta Dellwik! sade änkefru Edin.

Aldrig har jag någonsin inte trott på Christian! sade fru Dellwik.

Svärfar skulle naturligtvis grunda firman, och si så där vidare, men en förnäm firma, en stor affär blef den genom mig! sade Dellwik, och hustrun och svärmodern sågo honom resa sig som ett jätteväsen öfver Öbacka, hvarvid deras inre skalf. -

Ledd af tecken hade Christian Dellwik alltså omplacerat firman S. Edins pengar i en massa små industriella företag, och han färdades numera som en inspektör från verk till verk.

Så gingo ännu några år, då började det ena verket stoppa efter det andra, och firman S. Edins pengar försvunno och blefvo aldrig mer sedda på Christian Dellwiks kontor.

Dellwik väntade alltjämt, att det skulle komma något tecken, och en dag kom det första lilla anbudet.

Det var en protesterad växel.

Helt stolt inkallade han sin hustru, men han kände denna gång, egendomligt nog, inget behof att inkalla sin svärmor.

Vet du, hvad detta är för ett papper? frågade han sin hustru. Det är en protesterad växel.

Fru Dellwik slog samman händerna.

Är det ett tecken? frågade hon, ty äfven hon hade nu del i mannens världsbild.

Det är ändtligen ett tecken! svarade han. För alla andra är det en olycka att få en protesterad växel, och en växelprotest i och för sig själf är mycket betänkligt, men när man väntar på tecken och si så där vidare, så är en växelprotest som ett förebud.

Men hvad som nu närmast följde, det var att han måste börja realisera sina aktier. Då fann han, att ingen ville

betala dem. Ingen ville ha dem. Det föreföll, eller rättare, en annan människa skulle det förefallit, som om han befrämjat hvartenda dödfödt företag i provinsen men omsorgsfullt undvikit de bärande.

Det hopar sig i det hela! log Christian Dellwik. Jag kommer inom kort att få ett tecken!

Han vaknade hvarje morgon i så förväntansfull ifver som ett barn till julmorgonen, och en dag var det ändtligen en människa, som sade:

Du, Dellwik, som gör pengar af alla galna företag, Flo-bolaget har en skog i Hamra, som du säkert får för en femti, sexti tusen. Köp den skogen, du, och gör dig en million!

Det är ett tecken! sade Dellwik för sig själf. Det är kanske meningen, att jag skall lära de stora bolagen, hur en stor affär skall göras.

Och han satte sig i förbindelse med gamla gubben Lithner och fick till svar, att skogen såldes för hundratjugutusen.

Dellwik funderade hit och dit, det var onekligen ett ganska kinkigt tecken denna gång, men han beslöt att våga och ingaf anbud.

Omgående kom svar, att skogen redan var såld till grosshandlaren August Stenling.

När Christian Dellwik läst brefvet, brast han i ett hejdlöst skratt.

Uti det fallet, sade han högt, var tecknet alldeles riktigt. Ty har jag inte lånat Stenling pengar, när han började sin affär? Nu reser jag upp till Stenling, vi gör den här affären ihop, nu då, och så blir han min kompanjon!

Och så skrattade Christian Dellwik, så att han darrade, och kontorsstolen gallskrek af hopp och glädje; ty det var en gammal stol, som Sammel Edin suttit på, och den hade sin skäl att glädjas åt en god utgång på affären.

III.

Hur August Stenling uppfattade Christian Dellwik och hans världsbild.

Hvarför och på hvilka villkor August Stenling köpte skogen i Hamra, det har inte med denna historia att göra; men August Stenling var redan en fruktad man, och att somliga människor fruktas, andra icke, det hade Christian Dellwik ej lagt märke till under sitt lif.

August Stenling representerade något alldeles nytt i provinsens affärshistoria, han var nämligen en till ytterlighet tystlåten, välklädd och soignerad man.

Han var något öfver medellängd, och hans hjässa var fullkomligt kal, hans mustascher gingo som ett svart band tvärs öfver ansiktet, och detta orörliga ansikte var omsorgsfullt skuret i mörkt elfenben, men ögonen voro svarta med ögonhvitorna skinande i blått.

Hvad denne man tänkte och sträfvade till, det visste ingen, men fruktan omhvärfde honom.

Till honom kom nu Christian Dellwik.

Mjuka tjänare, bror Stenling! sade han, då han steg in på kontoret.

Stenling betraktade honom ett ögonblick.

God middag! sade han. Önskar bror någonting, så säg det fort, min tid är upptagen.

Uti det fallet kan vi ju äta middag först och si så där vidare, svarade Christian Dellwik skrattande, och sedan så kan vi samspråka om våra affärer.

Hvilka affärer! sade Stenling.

Si så, lugna sig, nu då, min kära bror! sade Dellwik.

Godt, sade Stenling. Jag äter middag klockan tre. Vi träffas vid bordet. Önskar bror nånting innan dess, så underrätta hushållerskan!

Det skulle vara en liten smörgås och en snaps, i det hela, och en liten kopp kaffe på det, och...

Ja, ja, ja, ja, säg till åt hushållerskan! ropade Stenling irriterad. För fan, jag är ingen krögare eller gästgifvare, säg till hushållerskan, pigorna, hvem som helst, men stör mig inte, bror ser, att jag är upptagen -

Uti det fallet, sade Christian Dellwik bockande och tog sin hatt, så har jag varit i det pergamentet en gång förut och saknar inte tjanser hos könet, nu då!

Därmed gick han upp till hushållerskan och satt snart vid ett rikligt bord, tuggande och sväljande och småpratande med sig själf, och en enorm serviett hängde under hans haka.

Det blef också ett litet resonemang mellan honom och hushållerskan.

Grosshandlarn får ursäkta, att maten är så tarflig, sade hon i hopp att få beröm, men så här på bondlandet kan man omöjligt reducera sig på något vis och sätt, det är snart sagdt inte mer än strömming och potatis och fläsk och...

Fruntimrets tarflighet i matväg smakar, på min heder och ära, bättre än på finaste restårant! Skall jag berätta! sade Dellwik. Men på den tiden, då firman S. Edin förde minutvaror och köpte och sålde och si så där vidare, då furerade vi sådana varor, att bönderna vräkte sig som kungar och gjorde cession, i det hela. Jag skall säga, att fruntimret köper inte mera Smyrna konfektfikon, muskateller, gorrånger, spanska nötter, syltad ostindisk ingefära och renklor som hos firman S. Edin. Vi talar inte om vår äkta gåslefverpastej, om Elbekaviarn, den opressade, engelska picklesen, och japanska sojan, då fanns det ett och annat, förstår sig, att välja till ett förnämt matbord, och på lager hade firman prima lybsk medvurst, nissamatolja, finaste teer och choklader, edamerost, krystalliserad vanilj och champignoner, franska och ryska ärter, äm-äm sån mat! kajennpeppar, raspadt hjorthorn, portugisisk lök, kremuntchampanj, pommeransbrännvin, engelsk porter och holländskt selzervatten, jo jo! Förutom allt annat, som hör till en prima välsorterad minuthandel, maccaroner, tapioca och vermiceller, silkestvål, kapris och oliver, kräftstjärtar, ja, herre milde gud, när man betänker, goda fruntimret, allt hvad som fanns på lager hos firman S. Edin, då dryper det om mungiporna!

Ja, såna massor af mat, söta grosshandlarn! sade hushållerskan.

Men! utropade Dellwik med en stor och betydelsefull armrörelse. Fruntimret fattar inte, att handla i minut, det är ingenting i våra dar, i det hela, utan i våra dar, begriper fruntimret, rulla millionerna som sand mellan grosshandlarnas händer. Ett magnifikt yrke, begriper fruntimret, ett magnifikt yrke, på min heder och ära!

Hushållerskan betraktade med djupaste vördnad den storväxte mannen, som talade så till henne, suckade och gick ut.

Men Dellwik åt länge ännu.

Emellertid i det hela, för att tala med Dellwik, blef det middag, och sedan den ätits, under lugn och god stämning, kom man till kaffet, konjaken och cigarrerna. Och ändtligen sade August Stenling, i det han slängde ena benet öfver det andra:

Nå, min kära Dellwik, hvad var det nu för affärer, du talte om?

Jo, uti det fallet att vi nu skulle tala affärer, svarade Dellwik, så skulle jag vilja börja med Hamra-skogen. Jag hör, att bror har köpt skogen. Hvad gaf bror för den?

Stenling smålog och blåste ut rök och sade:

Du är verkligen den underligaste affärsman, som existerar på många mils område. Hur kan du nu bara tänka dig, att jag skulle berätta om mina affärer för dig?

Är man icke en hederlig karl, nu då! utropade Dellwik.

Hvad är heder, min bäste bror? svarade Stenling. Emellertid, jag har köpt skogen. Än vidare?

Dellwik såg inte den hårda blicken i Stenlings ögon, inte heller det frånvarande uttrycket i hans ansikte, och han kunde inte ana, att man möjligen skulle tänka på något, som var viktigare än hans ord.

Uti det fallet, min bror, sade han,vill jag säga, att heder inte är att förakta, när man annars har en god ekonomisk ställning. Men nu, i det hela, var det om skogen, vi skulle tala. Jag skulle anse, att den affären borde vi mycket lämpligt kunna dela. Jag har lite pengar att placera - -

Hur sa du, bror! sade Stenling. Har du pengar att placera? Hvar finns de pengarna? På banken?

Nu skrattade Dellwik, i sin tur.

Man är väl kanske lite mera affärsman än bror vill tänka, och man begrafver inte sin pengar, nu då!

Hvar finns pengarna då?

I aktier! svarade Dellwik stolt.

Hvilka aktier? frågade Stenling; och Dellwik räknade upp alla sina verk och företag.

Är det pengar? frågade Stenling.

Det skulle jag tro! sade Dellwik.

Nej, min bror! svarade Stenling. Du har aktier, så att du kan fylla lårar, det begriper jag nog, det vet jag, men pengar, min bror, pengar, det har du så här mycket af!

Och därmed strök han af den ena handen med den andra.

Dellwik gapade, och han kunde inte säga ett ord; han hade fått sitt lifs första klubbslag, och han var nästan sanslös.

Så mycket har du! upprepade Stenling och började gå af och an på golfvet. Det är skandal, det skall jag ärligt säga dig i ansiktet, alla andra säga det på din rygg, men eftersom du nu vill inleda affärer med mig, så skall jag vara ärlig med dig, det är skandal, säger jag, att sköta pengar som du har gjort...

Är inte aktier pengar, är inte aktier pengar! stönade Dellwik.

Aktier kan vara pengar, men därför är det inte sagdt, att aktier alltid är pengar, men det har du trott, och du har därför också blifvit så kapitalt plockad och barskrapad, att i detta ögonblick äger du inte ett öre.

Dellwik hade blifvit alldeles likblek, och något ohyggligt kom upp i hans ögon, de sögos samman och utvidgades, som lydde de ett mödosamt arbetande hjärtas slag, pumpande ljus för att belysa ett oerhördt mörker i hans inre.

Men aktier är pengar! pressade han fram. Aktier är pengar! Aktier ha alltid varit pengar.

Säkra aktier är pengar, svarade Stenling, men osäkra aktier inte, det kan ett nyfödt barn inse.

Men Gud i himmelen, nu då! ropade Dellwik. Har jag inte mina pengar kvar? Kan du veta det bättre än jag, i det hela?

Hvad hade du någonsin med affärer att göra! svarade Stenling. Hvarje människa vet, att du är - ja - ruinerad!

Dellwik störtade upp, hans underläpp föll ner och darrade, och tårarna sköljde öfver hans insjunkna kinder. Ett oartikuleradt ljud bröt öfver läpparna, och hvad gjorde den store, långe mannen? Han föll på knä framför Stenling och grep hans händer.

Du ljuger! skrek han. Du ljuger! Stenling, du ljuger!

Stenling såg på honom, drog djupt efter andan, besinnade sig ett ögonblick, men sade slutligen:

Nej, jag ljuger inte! Jag känner din affärsställning så väl som min egen. Du har inte en aktie, som det finns värde i, allt hvad din svärfar samlat, det har du lyckats göra af med, därför att du gett dig på saker, som du inte begriper. En annan än du skulle ha skjutit sig för längesen! Men du har bara gått vidare och vidare, och nu står du, där du står!

Här gjorde Stenling en paus och lösgjorde sina händer.

Stig upp, karl! sade han. Vet du inte hut, att göra på detta sätt?

Dellwik släpade sig till soffan, och där sjönk han ner i ett hörn. Han stirrade framför sig, bara stirrade och stirrade, ögonen, dessa ohyggliga ögon, gröna som lera, pumpade ideligt, utan rast och ro.

Men Stenling vandrade på golfvet.

Jag begrep, att det skulle gå så här, när jag såg dig komma, sade han. Och jag känner det som min plikt som affärsman, min plikt som handhafvare af pengar att säga dig sanningen.

Begriper du inte, att, när du försökt att göra affärer efter tecken och skrock och vidskepelse, som du är ökänd för att göra, när du har behandlat något så systematiskt som affärer på ett sådant sätt, då måste det sluta med krasch!

Men jag lånade dig pengar en gång! kom det från Dellwik. Hjälp mig, nu då! Du kan hjälpa mig! Det är din plikt att hjälpa mig, i det hela!

Nej, svarade Stenling hårdt, min plikt är att inte hjälpa dig, ty du kan inte hjälpas! De enda som kan hjälpas, det är din familj!

Då sade Dellwik:

Menar du kanske, att jag inte har skött firman S. Edin?

Stenling tvärstannade.

Hvad sa du? frågade han.

Menar du, att jag inte har skött firman S. Edin riktigt?

Hvad i Guds namn, karl! utropade Stenling. Hvad menar du? Är du klok? Hur i Herrans namn kan du fråga något sådant efter hvad jag nu har sagt?

Jo, svarade Dellwik, uti det fallet att någon annan varit på min plats, skulle han då ha kunnat göra på annat sätt, i det hela?

Att du var en dåre, det ha vi nog alla vetat och sett, sade Stenling, men en sån dåre som jag nu märker, att du är..., det... det... det, får jag säga... det får jag säga, bästa bror, det öfvergår alla våra förväntningar i det fallet.

Men om jag erbjuder dig att bli kompanjon i min firma? envisades Dellwik och stirrade med sina flämtande ögon på Stenling.

Inse, bäste bror! sade Stenling. Försök att inse följande! En affärsman, som skall kunna hoppas att hålla sin affär i stånd, måste för det första ha reda på sin egen affär, och för det andra måste han fullkomligt känna de affärer, han lägger sina pengar i. Hvarken det ena eller det andra känner du till. Du har lärt dig att väga ut smör och socker och fläsk och sirap, men du har aldrig begripit, på hvad sätt pengar röra sig i affärer. Du trodde, som den förbannade torpare du är, att om man slänger en hundralapp i en affär, så måste det ovillkorligen genast bli två hundralappar utaf. På den tron har du lefvat i hela ditt lif, och om hvad affärer verkligen är, har du aldrig anat ett dugg och kommer aldrig att ana något.

Res hem och fundera på den saken, fall på knä för din familj och be dem förlåta dig, som lyckats sätta dem på bar backe, och se sedan till, om du kan få plats igen som bodbetjänt! Ty till bodbetjänt blef du född, och bodbetjänt är du, min bror!

Och nu vill jag bara säga dig, att om du skyndar dig ner till ångbåtsbryggan, kan du hinna med sista båten till Öbacka!

Dellwik lyfte sina knäppta händer mot Stenling.

Hatar du mig? frågade han med en stämpel öfver ansiktet, som hade han blifvit slagen med brännässlor.

Nej, bästa bror, hatar dig gör jag inte! svarade Stenling.

Föraktar du mig då? frågade Dellwik.

Det gör jag däremot! svarade Stenling.

Dellwik slog händerna för ansiktet.

Det är förbi med mig, det förstår jag! Det förstår jag! Det förstår jag! mumlade han.

Och innan han gick, sade han:

Får jag omfamna dig, bror?

Hvarför det? frågade Stenling.

Med händerna för ögonen svarade Dellwik:

Vi ses inte mer, förstår sig!

Och hastigt omfamnade han Stenling och stapplade sedan ut, Stenling lade märke till att hans rygg var böjd, hans nacke krökt, och det var, som om hans kläder mistat färg och form liksom han själf.

IV.

Den verklige Christian Dellwik befriar sig från den falske Christian Dellwik.

Det är hårdt för en man, som i många år fått bära en så vacker titel som grosshandlare, att helt plötsligt och oförmodadt bli rubricerad som simpel bodbetjänt.

Allt hvad August Stenling sagt Christian Dellwik var som dimma och rök kring detta ords granitfasta realitet.

Människorna äro ju så skapade, att de innerst inne gömma en liten hemlig påse, och i den påsen ligger troget förvarad en liten plåt, på hvilken står skrifvet, hvad de i grund och botten äro. Vissa människor kunna ju lugnt ta fram den lilla plåten och fundersamt betrakta den, medan andra, bara tanken råkar snudda vid påsen, uppfyllas af en sådan bäfvan och fasa, att knäna vika sig under dem, kinderna falla in och ögonen springa i vatten. Till dessa senare hörde nu Christian Dellwik, och hans förnäma sjukdom, hans kräfta, som han sade egentligen bestå i onda aningar och i känslan af att något växte i honom, det vara bara den stundom påkommande farhågan, att någon skulle ana, hvad som stod på hans hemliga plåt. Men det är att märka, att han inte alls visste, hvad som stod på plåten, han hade endast en känsla af att det kanske inte var något riktigt fördelaktigt.

Nu hade August Stenling helt hänsynslöst sagt honom, hvad där stod, och där stod alltså:

Christian Dellwik är en bodbetjänt.

Och så hade han trott sig vara en grosshandlare!

Under detta enda ord rämnade han, som en nöt rämnar under ett hammarslag, och han skymtade redan genom sprickorna i det gamla världsskalet något, som han aldrig tänkt sig.

Det skulle inte heller dröja, förrän han skulle få ett nytt ordentligt slag.

Kommen ombord på ångbåten stötte han strax samman med kaptenen.

Jaså, bror Dellwik, sade denne, bror är ute och reser nu igen! Jo jo, när man är rika karlen, så har man ju råd att resa dag och natt, om man så vill!

Dessa ord skulle i går ha fyllt Dellwik med vanlig förnöjelse, men nu begrep han, att det var hån! Och döfvad af detta nya slag flydde han bort på däcket.

Men hvad skulle det ha brytt honom, om någon af de gamla stadsborna kallat honom bodbetjänt? Men August Stenling! En af de nya, en af främlingarna! Han måste ju begripa, att då August Stenling kallat honom bodbetjänt, så gjorde alla det. Inför hela provinsen stod han som bodbetjänten Christian Dellwik.

Han vandrade i den mörka kvällen af och an på ångarens däck, och omkring honom irrade andra människor, alla gingo rolöst fram och åter, medan maskinen dunkade och kolskyfflarna rasslade och allting skallrade, lampor, cigarrkoppar, allt -

Det var, som om huden långsamt flåddes af honom, och han visste ingenting, förrän Öbacka dök fram om den sista udden.

Det blef det tredje och afgörande slaget.

Med ens föreföll det honom - Christian Dellwik, som kände hvarje hus, hvarje gränd och smyg i denna gamla stad - föreföll det honom, som om Öbacka strukits ut från jordens yta, och framför honom reste sig en svart jättemur, en fängelsemur, och ditin skulle han, vare sig han ville eller ej.

Och därinne funnos alla, som han kände, alla, som han spelat kort med, alla, som lurat honom, alla, som i hemlighet skrattat åt honom, och när han så kom innanför den svarta muren, skulle de vara samlade och upphäfva ett skallande gapskratt och ropa om hvarann:

Bodbetjänten Christian Dellwik! Bodbetjänten Christian Dellwik!

Det blef för mycket för honom, han skyndade bort till akterdäckets mörkaste vrå, och där sjönk han samman med ansiktet i händerna och grät.

Men som det så ofta händt förut under världens gång, att just till de mörkaste hörnen sparas de ljusaste ögonblicken, så hände det också här.

När Christian Dellwik fått gråta ut, hade grosshandlaren helt och hållet fallit af honom, och nu kände han, hur han ända in i märg och ben var en bodbetjänt - och under öfver alla under, ingenting kunde vara naturligare, ingenting behagligare än att vara det.

Alltjämt stod mörkret omkring honom, alltjämt var Öbacka bortstruket från jorden, med grosshandlarskapet var allting dödt och själfva lifvet var slut.

Ett enda fanns kvar i Christian Dellwik, och det var hans tillit till tecken, och nu begrep han alla de tecken, han sett under sitt lif. Hela hans lif framstod för honom som ett enda stort mäktigt tecken.

Han hade redan lidit dödens fasor, då hans jordiska lif krossats omkring honom, och han kände en besynnerlig ro vid åskådandet af hur alla tecknen nu på en gång sammanfogade sig framför honom.

Uti det fallet, tänkte han, har jag ändå varit klokare än alla, som skrattat åt mig, och om det är sant, att firman S. Edins pengar äro slut, i det hela, så måste det gå så, och det är icke mitt fel, utan det måste gå så!

Ja, nu när Öbacka var borta och alla dess människor upphört att finnas, då betydde det inte längre något med pengarna, det var något helt annat, som nu sysselsatte Christian Dellwiks tankar.

Den oron, som han ibland känt i sitt inre, den hade nu omskapats i ro, och han förstod, att han under hela sitt lif sträfvat och arbetat bara för att tyda hvad som låg i denna oro, tecknen hade för hvar gång varit honom en försäkran om att han fortsatte den rätta vägen.

Nu var han framme, och han fick att se en öfvernaturligt vacker syn. Det hvälfde sig en blå himmel med några lätta moln öfver en hvit sandstrand, och vågorna glittrade i solskenet, vattnet lockade honom, han skulle och han måste gå till denna strand, han visste, hvar den fanns, och han skulle gå rakt ner i vattnet, det var allt, hvad som återstod honom att göra, och hela hans lif bakom honom mynnade ut på denna strand, dit hade tecknens långa väg ledt honom.

Detta hade nu blifvit alldeles klart för Christian Dellwik, och han såg ingenting annat framför sig än den soliga viken; med den omkring sig lämnade han båten, gick fram genom den mörka staden och trädde in i sitt hus.

Natten tillbragte han på sitt lilla kontor, Sammel Edins gamla kontor, och han sof lugnt och vaknade till en stilla och solig morgon.

Alltjämt var det lika självklart för honom, hvad han skulle göra, och han gick ut från staden, där skorstenarna nyss börjat ryka mot himlen, följde vägen och kom till hafsviken.

Där plockade han stenar i sanden och stoppade dem i fickan, snöt sig omsorgsfullt, knäppte sedan igen rocken, stoppade händerna i fickorna, och så gick den verklige Christian Dellwik ut i hafvet för att helt och hållet befria sig från den falske Christian Dellwik, och när en stund förgått, låg endast en svart cylinderhatt och gungade på vattnet, medan världen lyste och sken och de lätta molnen sväfvade i himlen.

Och nu hade ännu en själ funnit den klarhet, som den så länge spårat på sitt eget besynnerliga sätt.

V.

Hur Christian Dellwik tack vare sin teckenlära blef ett bevis för Guds existens.

Nu är gåtan slut men icke historien, ty det återstår att visa, hvartill Christian Dellwik förvandlades efter sin död.

Sammel Edin hade efterlämnat en stor förmögenhet, med den hade familjen inte kunnat behålla. Dellwik hade bara efterlämnat sin lära, att världen var en enda stor teckenskrift, som man skulle söka att tolka för att bli lycklig och nöjd.

Snart hade änkefru Edin och änkefru Dellwik glömt de rika dagarna, men teckenläran kunde de aldrig glömma, tvärtom tillväxte dess makt öfver dem, så att de slutligen kunde förklara allt genom att se, hur hårnålar lågo på gatan och hur kattor sprungo; genom att lägga märke till bokstäfvers återkomst i olika namn, genom att möta vissa människor, genom att nysa och genom många andra små fenomen.

Det är självklart, att de också grubblade på hvilket samband det kunde finnas mellan Sammel Edin och Christian Dellwik och hvad orsaken kunde vara till att den senare förmått spoliera den förres hela lifsverk.

Utgående från teckenläran kommo de efter långt gemensamt grubbel -

Ja, det måste jag berätta med ett par ord: de gamla kvinnorna sutto vid brasan kväll efter kväll och samtalade lågt och ifrigt om allt som gått. De skrapade händelsernas skelett så rent från allt yttre och tillfälligt, att det slutligen låg för dem i all sin nakna byggnad, men det fattades den stålsträng, på hvilken de kunde hänga upp de renskrapade skelettdelarna.

Och under tiden föllo åren som löf kring deras hus, och huset doldes, dagarnas lif försvann för dem, medan de vid brasan skrapade och skrapade och skrapade -

Minns du den gången, då det hände? Och minns du den dagen och minns du, hvad Dellwik då sade? Och minns du det, och minns du det?

Ja, det var ett långt gemensamt grubbel. Och hur de grubblade, kommo de fram till den insikten, att Christian Dellwik måste ha varit något förmer än en vanlig människa och att det måste ha varit en hemlighetsfull betydelse med hans lif.

Och de funno slutligen en lösning, som var så enkel, så klok och så upplyftande.

Hvarför hade Sammel Edin samlat en så stor förmögenhet, då den ändå skulle så hastigt förspillas?

Och hvarför skulle Christian Dellwik göra slut på förmögenheten, då hela hans lif var en enda sträfvan att öka den?

Låg icke i detta sammanhang så tydligt ett tecken på, att någon annan, någon mäktigare stod bakom det hela?

I Sammel Edin, som inte trodde på något annat än sin egen arbetsamhet, hade de beundrat och yfts öfver

människans kraft och förmåga, och de hade vältrat sig i högmod. Men Dellwik kom, och genom hans mun talade en ande om tecken och under, allt medan han stycke för stycke ref ner, hvad den förre byggt upp; och han visste icke ens, att allt förstördes omkring honom.

Ja, Dellwik såg långt utöfver denna världen, och just därför hade han inte ögon för den.

Hvad såg han då? Han såg alltings sammanhang, han såg, fast som i en dimma, Guds eviga finger.

Men den som är af Gud, kan icke vara af denna världen, och allt som är af denna världen måste smulas sönder under hans händer.

Men om Sammel Edin inte hade samlat sin förmögenhet, hvad skulle då Dellwik ha kunnat smula sönder?

Sålunda blef dem sammanhanget fullt klart, och de stucko med glädje stålsträngen genom de renskrapade skelettdelarna.

Dellwik var verkligen icke en vanlig människa, han var och han förblef ett alldeles särskildt utsändt bevis på den evige Gudens tillvaro och omtanke om deras själar!